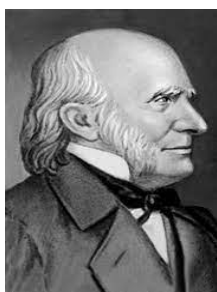
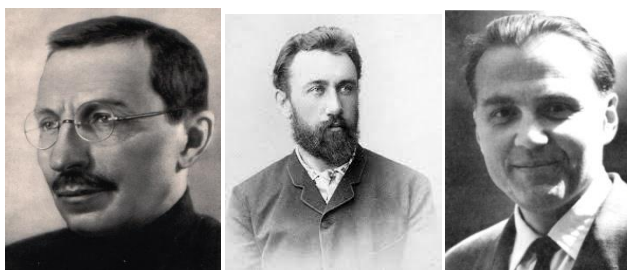

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди**

**ПЕРСОНАЛІЇ
У НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ**

*Матеріали науково-практичної конференції здобувачів
першого (бакалаврського), другого (магістерського),
третього (освітньо-наукового) рівнів вищої освіти,
вересень 2022 р., кафедра освітології та інноваційної педагогіки Харківського
національного педагогічного університету
імені Г.С. Сковороди*

До 300-річчя з Дня народження Г.С. Сковороди

Харків – 2022

Редакційна колегія:

Боярська-Хоменко А.В. – доктор педагогічних наук, доцент

Борисенко Н.О. – кандидат педагогічних наук, доцент

Ворожбіт-Горбатюк В.В. – доктор педагогічних наук, професор

П 26 Персоналії у науково-педагогічному дискурсі: Матеріали науково-практичної конференції здобувачів першого (бакалаврського), другого (магістерського), третього (освітньо-наукового) рівнів вищої освіти. Ред. колегія: А. Боярська-Хоменко, Н. Борисенко, В. Ворожбіт-Горбатюк, вересень 2022 р., кафедра освітології та інноваційної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. Харків, 2022. 136 с.

Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

протокол № 9 від 21 вересня 2022 р.

У збірці представлено матеріали наукової конференції здобувачів першого (бакалаврського), другого (магістерського) і третього (освітньо-наукового) рівнів вищої освіти кафедри освітології і інноваційної педагогіки, присвяченої дискурсу доробку видатних педагогів минулого у контексті педагогічних інновацій. Доповіді учасників конференції підтверджують, що теоретична спадщина та досвід діяльності видатних педагогів і сьогодні залишаються предметом вивчення та сприяють розв'язанню актуальних завдань сучасної педагогічної теорії і практики в Україні.

Матеріали збірки будуть корисними для здобувачів вищої освіти усіх рівнів.

Видано за рахунок укладачів

© Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, 2022

ЗМІСТ

Антіпова Д., Боярська-Хоменко А. Актуальність ідей В.О. Сухомлинського для сучасної школи.....	6
Бабак А., Ворожбіт-Горбатюк В., Борисенко Н. Внесок М.М. Раєвської-Іванової в розроблення ідеї креативності в освіті.....	8
Базилєва Є., Боярська-Хоменко А. Природовідповідне виховання за Й.Г. Песталоцці.....	10
Басенко О., Боярська-Хоменко А. Реалізація ідей Г.С Сковороди та К.Д. Ушинського в новій українській школі.....	12
Беліменко К., Боярська-Хоменко А. Здобутки і труднощі сучасної шкільної освіти	13
Білоусова Д., Яліна В. Виховання дітей дворянства.....	16
Божко Д., Боярська-Хоменко А. Ідея гуманізму: від Сократа до Януша Корчака.....	21
Бондаренко Є., Ворожбіт-Горбатюк В., Собченко Т. Макаренко А.С. про мету виховання.....	23
Боровок В., Яліна В. Педагогічний шлях Х.Д. Алчевської.....	26
Вінник Б., Ворожбіт-Горбатюк В., Собченко Т. Едвар де Боно в контексті формування компетентності економічної і фінансової грамотності особистості.....	29
Волкодав М., Боярська-Хоменко А. Гуманістична педагогіка М. Монтеня.....	31
Галушка К., Штефан Л. М. Крушельницький як один із послідовників провідних ідей курбасівської школи.....	33
Діденко С., Боярська-Хоменко А. Ідеї А.С. Макаренка та їх реалізація у сьогоденні.....	35
Донська К., Боярська-Хоменко А. Вимоги до вчителя за М. Монтесорі.....	37
Доценко Д., Боярська-Хоменко А. Адольф Дістервег як засновник ідеї реформування освіти.....	39
Калабіна С., Ворожбіт-Горбатюк В., Борисенко Н. Спадок Костянтина Ушинського через призму науково-дослідницької роботи студентів.....	41
Карнаух С., Твердохліб Т. Питання естетичного виховання в спадщині А. Макаренка.....	43
Кравцова М., Боярська-Хоменко А. Стереотипи суспільства –виклик для педагогів.....	46
Крисенко І., Яліна В. Педагогічні ідеї Софії Федорівни Русової.....	48

Лисогор Т., Боярська-Хоменко А.	
Актуальність педагогічної спадщини Б. Грінченка.....	50
Ловчикова В., Боярська-Хоменко А.	
Г.С. Сковорода і сучасні підходи до виховання.....	52
Лосєва К., Яліна В.	
А.С. Макаренко про виховання.....	54
Май Вень, Мороз А., Твердохліб Т.	
Погляди Карла Орфа на методику музичного виховання дошкільників і молодших школярів.....	57
Марченко А., Боярська-Хоменко А.	
Педагогічні ідеї Фрідріха Фребеля.....	61
Мурзіна Д., Твердохліб Т.	
Поєднання народності й естетичного виховання у науковому доробку К. Ушинського.....	63
Науменко А., Ворожбіт-Горбатюк В., Собченко Т.	
Григорій Сковорода, його філософія виховання щасливої людини.....	66
Нікітін О., Яліна В.	
Особистість учителя у поглядах А.С. Макаренка.....	70
Новіцька В., Яліна В.	
Розвиток ідей естетичного виховання засобами танцю.....	73
Пащенко І., Боярська-Хоменко А.	
К.Д. Ушинський про вимоги до вчителя.....	77
Плем'яник Д., Боярська-Хоменко А.	
Актуальність принципів навчання Я.А. Коменського	79
Пономарьова В., Боярська-Хоменко А.	
Гуманізм в педагогічній спадщині Г.С. Сковороди.....	81
Семенець Є., Яліна В.	
А.С. Макаренко про сімейне виховання.....	84
Семенчук К., Ворожбіт-Горбатюк В., Собченко Т.	
Педагогічні ідеї Г.С. Сковороди.....	86
Сидоренко Ф., Боярська-Хоменко А.	
Педагогічні ідеї Мішеля Монтеня в сучасному світі.....	90
Сінчевська К., Яліна В.	
Особистість дитини крізь призму спадщини В.О. Сухомлинського.....	92
Сутановська В., Білик В.	
Шляхи формування навичок soft skills здобувачів освіти у процесі викладання педагогічних дисциплін	95
Худас А., Боярська-Хоменко А.	
Я.А. Коменський: принципи виховання і вимоги до вчителя.....	98
Чаплигін А., Боярська-Хоменко А.	
Роль педагогіки Антона Макаренка у сучасному світі.....	99

Чен Чже, Манкаускайте Ж., Твердохліб Т.	
Активізація творчого мислення майбутніх фахівців у галузі дошкільної освіти.....	101
Черняк К., Боярська-Хоменко А.	
Х.Д. Алчевська про вимоги до вчителя.....	105
Белименко О., Боярська-Хоменко А.	
Актуальність педагогічного досвіду Яснополянської школи.....	108

АКТУАЛЬНІСТЬ ІДЕЙ В.О СУХОМЛИНСЬКОГО ДЛЯ СУЧАСНОЇ ШКОЛИ

Антіпова Дар'я
фізико-математичний факультет
ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Науковий керівник – А. Боярська-Хоменко

Василь Олександрович Сухомлинський писав: «Школа – не комора знань, а світоч розуму. Усі діти не можуть мати однакові здібності. І найважливіше завдання школи – виховання здібностей» [3]. Ми також поділяємо цю думку, бо, якщо згадати методи навчання, які використовували на самому початку розвитку педагогіки і освіти, наприклад, механічне запам'ятовування, то тут можна зробити один висновок, що окрім пам'яті нічого не розвивалось. Тобто знання учні здобували, але не отримували високого розумового розвитку, не розвивалось мислення, зокрема критичне, не формувались здібності до застосування знань на практиці. Без здібностей людство все ще стояло б на місці і не розвивалось би у такому темпі, який є зараз. Тому розвиток здібностей став важливим аспектом навчання і вихованням до якого потрібно прагнути кожному вчителю.

В.О. Сухомлинський виділяв таке поняття як «азбука моральної культури». Вона складалась з чітких і переконливих настанов, які пробуджували у дітей любов до Батьківщини, роздуми над вчинками і як вони діють на оточуючих, любов до навчання і праці, бажання захистити слабших, бажання боротись зі злом та несправедливістю. І це дуже важливі моральні настанови, бо без них не буде надії на щасливе майбутнє і буде безлад у суспільстві [1].

Актуальними сьогодні є слова видатного педагога: «Кожна праця вимагає індивідуальних здібностей, таланту, обдарування, докладання фізичних і духовних зусиль» [2]. Той, у кого виховано зверхнє ставлення до «чорнової» роботи, ніколи не зможе досягти значних успіхів у жодному виді діяльності. Кожен успіх починається з маленьких кроків і щоб бути успішним треба багато працювати над собою і вчитись. «Праця – не просто виконання трудових операцій із затратою певної кількості енергії – це елемент духовного життя» [3] говорив Василь Олександрович. Тобто, якщо рівень духовного життя дитини великий, то і праця приносить більше радості, ніж, коли рівень духовного життя малий.

У системі В.О. Сухомлинського велика роль приділяється природі, як об'єкту пізнання, сфері активної діяльності, відчутнішої частини дитячого життя.

Але виховує не сама природа, а взаємодія з нею дитини. Природа може об'єднувати дітей, вчить відповідальності, вчить пізнавати її цінність.

Також він вважав, що сім'я та школа повинні працювати разом для гармонійного, всебічного розвитку дитини. Сім'я дуже впливає на психологічний стан дитини та її навчання і виховання. Тому для того, щоб дитина правильно розвивалась повинен бути однаковий підхід до неї з обох сторін. Для цього Василь Сухомлинський висунув ідею створення батьківських шкіл, які б допомогли налаштувати контакт з дитиною і допомогати школі виховувати її [1].

В.О. Сухомлинський вважав, що карати оцінкою не можна, що оцінка – це винагорода за працю, а не за лінь. А батькам рекомендував не вимагати від дітей тільки найкращих балів, а пояснював це тим, що вимінники не повинні відчувати себе щасливчиками, а діти з поганими балами не повинні відчувати себе неповноцінними. Також я можу додати те, що дітям треба показати, що оцінки – це не найважливіше в житті, бо на своєму прикладі і прикладі багатьох своїх друзів можу сказати, що згодом діти починають вчитися і все робити заради оцінки, але ніяк не заради знань. Нерідко бувають нервові зриви через погані оцінки. Треба показати, що найважливішими є саме знання і на одних оцінках світ не тримається і погана оцінка – це не погано, а показник того, що є деякі проблеми, які можна вирішити, пояснивши ще раз матеріал з яким виникли проблеми.

Василь Сухомлинський вважав, що без естетичного виховання не може бути ніякого іншого виховання. Пізнання прекрасного, переживання радості в зв'язку з його створінням збагачують людину, примножують її сили, цементують світогляд. Зараз проблемою є технології, які забирають багато нашого часу. Кожна людина зараз весь час у телефоні і не помічає тої краси, що оточує її, діти, на жаль, не є виключенням. Тому дуже важливо звертати їх увагу на прекрасне у нашому житті.

Таким чином можна сказати, що увесь процес навчання і виховання зосереджується навколо дитини і її особистості, з метою полегшення вивчення матеріалу, змотивованості, розширення кругозору, формування всебічного розвитку і бачення прекрасного у житті, яке може також мотивувати і давати сили на нові досягнення.

Список використаних джерел

1. Василь Сухомлинський – видатний український педагог. URL: https://ru.osvita.ua/vnz/reports/ukr_lit/14939/#:~:text=Він%20вважав%2C%20що%20до%20того,цілями%2C%20а%20є%20випадкове%20збіговисько. (дата звернення: 05.06.2022).

2. Ідеї В.О. Сухомлинського та їх здійснення. URL: https://pidru4niki.com/16801028/pedagogika/ideyi_suhomlinskogo_zdiysnennya (дата звернення: 05.06.2022).
3. Педагогічні погляди В.О. Сухомлинського. URL: https://allref.com.ua/uk/skachaty/Pedagogicheskie_vzglyady_V%7CA%7C_Suhomlinskogo (дата звернення: 05.06.2022).

ВНЕСОК М.Д. РАЄВСЬКОЇ-ІВАНОВОЇ В РОЗРОБЛЕННЯ ІДЕЇ КРЕАТИВНОСТІ В ОСВІТІ

Бабак Анастасія
фізико-математичний факультет
ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Наукові керівники – В. Ворожбит-Горбатюк, Н. Борисенко

Постать Марії Раєвської-Іванової в історії утвердження ідеї креативності в освіті – непересічна. У Східному регіоні України у другій половині ХІХ ст. вона своєю працею і активною громадянською позицією реалізувала визначну ідею – створила школу мистецько-промислового ухилу, в якій зберігалися і розвивалися традиції національного декоративного мистецтва, народні ремесла і тогочасні тренди образу творення [1; 2].

У контексті нашого дослідження цікавим аспектом є педагогічний доробок М.Д. Раєвської-Іванової. Принцип практичної спрямованості змісту навчального матеріалу, зв'язку з життям у той час вважався одним із найголовніших для організації шкільної освіти. Призначення навчання вбачалося у наданні учням реальних знань, підготовки їх до практичного життя. Про необхідність навчання дітей основам ремесел, ознайомлення зі скарбами декоративного мистецтва, формування практичних умінь та навичок наголошували О.В. Духнович, М.П. Драгоманов та ін.

Сутність принципу практичної спрямованості змісту навчального матеріалу, зв'язку з життям полягала в забезпеченні прикладного характеру навчальних завдань з малювання, у процесі яких формували уміння й навички оволодіння основами певного ремесла. Реалізацію цього принципу проілюструємо на прикладі діяльності школи малювання М.Д. Раєвської-Іванової. Учні цієї школи упродовж навчального року виконували практичні завдання: оздоблення орнаментом шкільних обкладинок для зошитів, закладок для книг; виготовлення вітальних листівок, ескізів для візитних

карток, вишиванок, мережив; розпис чашок, тарілок, ваз, горщиків для квітів; малювання ікон, копій з картин [3].

Першу в Україні приватну школу малювання було відкрито 1869 р. в місті Харкові художницею М.Д. Раєвською-Івановою. Метою цього навчального закладу було визначено так: “Распространять художественное образование, давать средства к жизни своим ученикам” [3, л. 2].

Особливо корисними було залучення до занять малюванням і ліпленням усіх учнів школи, популяризацію образотворчого мистецтва серед широких верств населення, вважаючи це першочерговим завданням освіти. Окрім теоретичних занять, учні відвідували клас декоративного живопису, виконували практичні роботи (виготовлення вітальних листівок, розпис горщиків для квітів, посуду, малювання ікон, копіювання з картин відомих художників).

Школа мала чотири відділення, одне з яких було підготовчим. Малювання викладали за авторською програмою, розробленою М.Д. Раєвською-Івановою. У школі щорічно здобували художню освіту до 50 учнів.

У час урядового утиску усього українського М.Д. Раєвська-Іванова у своїй школі зберігала і розвивала традиції народного мистецтва, популяризувала українсько-національний стиль в організації навчального простору.

Цим вона виразно демонструвала унікальність і самодостатність українського народного мистецтва. Багатство взірців гончарних виробів, ткацьких і вишиваних предметів побуту, одягу слугували учням школи М.Д. Раєвської-Іванової яскравим унаочненням.

Підсумовуючи стислий огляд внеску М.Д. Раєвської-Іванової в становлення ідеї креативності освіти, зазначимо, що її доробок для розвитку освіти в нашому регіоні важко переоцінити. Практика реалізації принципу зв'язку навчання з життям, практичної спрямованості змісту творчих завдань затребувана і в сучасних закладах освіти. Актуальність ідеї про поширення українського національного стилю в мистецтві зараз особливо значиме в контексті збереження стабільного розвитку культури і освіти в регіоні.

Список використаних джерел

1. Ворожбіт-Горбатюк В. В., Штефан М.В. Художньо-продуктивна діяльність молодших підлітків: із досвіду інтегрованого курсу “Художня творчість”. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова, серія 5. 2021. Педагогічні науки, №79, т.1. С.77-81. DOI <https://doi.org/10.31392/NPU->*

nc.series5.2021.79.1.15

2. Лопата П. До 175-ї річниці народження Марії Раєвської-Іванової. URL:<https://meest-online.com/culture/do-175-ji-richnytsi-narodzhennya-mariji-rajevskoji-ivanovoji/>(дата звернення: 11.06.2022)
3. Отчетъ школы Раевской за 1880–1881 р.– ДАХО, ф. 45, оп. 1, спр. 888, 6 арк.

ПРИРОДОВІДПОВІДНЕ ВИХОВАННЯ ЗА Й.Г. ПЕСТАЛОЦЦІ

Базилєва Єлизавета
фізико-математичний факультет
ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Науковий керівник – А. Боярська-Хоменко

У всі часи розвитку суспільства питання освіти є актуальними і важливими, неймовірна кількість педагогів віками описує та намагається донести людям, що саме їхнє бачення стосовно навчання є правильними має застосовуватися на практиці. Кожен педагог робить свої корективи та висновки, ґрунтуючись на основних думках свого попередника, власних баченнях та цінностях суспільства, які змінюються з плином часу, нові можливості, технології, матеріали, які можна використати в навчальному процесі та знання, які можуть знадобитися учням у побуті.

Одним із представників таких людей є видатний швейцарський педагог-новатор XVII століття – Йоганн Генріх Песталоцці. Він неодноразово критикував в своїх роботах метод запам'ятовування матеріалу механічним шляхом – шляхом «зазубрювання», а вважав, що дитина повинна навчатись та отримувати матеріал «від найменшого до найбільшого», де «найбільше» складатиметься з декількох уже вивчених «найменших». Також він стверджував, що дитина повинна запам'ятовувати матеріал через логічне пояснення і самостійно дійти до істини, що ці знання їй знадобляться в майбутньому і вона не марнує зараз дарма час [2].

Й.Г. Песталоцці ще на початку своєї педагогічної діяльності виділив два напрями освіти – духовний та матеріальний. Духовний мав на меті розвиток у дітей пам'яті, уваги та сприйняття, матеріальний – забезпечити у дітей формування знань. Педагог зумів поєднати обидва види так, що вони не тільки гарно співіснували, а й доповнювали один одного і до того ж допомагали людині не виділятися, а стати одним цілим з природою [1].

Завдяки своєму баченню Генріх Песталоцці досяг всесвітньої відомості та визнання, а також гордо отримав звання «народного вчителя». Суть його методу складалась в тому, що учень запам'ятовував матеріал не зі сторінок пильних книжок, а з власного досвіду та спостережень, сам педагог казав про це так: «Дитині даються чіткими ті поняття, до ясності яких нічого більше може додати особистий досвід... Шлях до досягнення точних понять лежить через поступове, доступне дітям, з'ясування всіх предметів, точного розуміння яких від них добиваються» [2].

Основними напрямками розвитку за теорією Й.Г. Песталоцці в початковій школі є навчання письму, рахуванню, рідній мові та гімнастиці. Він вважав, що саме з цих предметів «складається» природа і вивчення їх на початку шляху направить дитину в бік природовідповідності.

Також він є автором книги «Як Гертруда вчить своїх дітей» у якій описав свої педагогічні погляди та метод стимуляції і підштовхування дитини до самостійного пізнання потрібного їй матеріалу.

На мою думку його бачення є трохи суперечливим, але ми також можемо виділити певні аспекти, які будуть актуальним для сьогоденного навчання. Наприклад, він першим висунув теорію, що людська особистість повинна розвиватись паралельно та гармонійно між собою за всіма задатками – фізичними, інтелектуальними та моральними.

Не абияка увага приділялась фізичному та трудовому вихованню учня. Й.Г. Песталоцці критикував тогочасне фізичне виховання дій, він вважав, що такі методи розвивають дитину лише однобоко, а в найгіршому випадку – шкодять фізичному здоров'ю дітей, а повинні поступово розвивати фізичні задатки при цьому не перенавантажуючи та виснажуючи тіло [3].

Педагог стверджував, що людина повинна не тільки розвиватись розумово та фізично, а отримувати практичні навички з трудового виховання (на той час під цим малось на увазі вміння виконувати роботу майстрового, кустаря, робітника). На його думку такі дії розвиватимуть в дитини «сили навичок» та навчать використовувати в буденному житті вродженні можливості – силу та спритність [3].

Список використаних джерел

1. Він дивився у майбутнє :Й.Г. Песталоцці про мистецтво виховання. URL :<http://library.rshu.edu.ua/virtualni-vystavki/1063-vin-divivsyu-u-majbutne-j-g-pestalotstsi-pro-mistetstvo-vikhovannya> (дата звернення 12.06.2022)
2. Історія педагогіки: навч. посібник / За заг. ред. Троцько А.В. Харків, 2008.

3. Хрестоматія з історії педагогіки: у 2 т. / За заг. ред. Троцько А.В. Харків, 2011.

РЕАЛІЗАЦІЯ ІДЕЙ Г.С. СКОВОРОДИ ТА К.Д. УШИНСЬКОГО В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Басенко Ольга
фізико-математичний факультет
ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Науковий керівник – А. Боярська-Хоменко

Для сучасної педагогіки одним з найважливіших досвідів є здобутки минулих років. Все більше вчених звертаються до поглядів видатних педагогів, які зробили невід’ємний внесок у сьогодення.

Мабуть одним із найвідоміших педагогів є Григорій Савич Сковорода, якого вважають прекрасним вчителем, а його погляди актуальні і досі. Це можна пояснити тим, що Г.С. Сковорода виступав за доступність навчання для кожної людини, незалежно від соціального забезпечення.

Г.С. Сковорода брав за головну педагогічну ідею природовідповідність і трудове виховання за принципом «сродності». Також він вважав, що вчитель повинен виявити нахили дитини і навчати тому, до чого в неї є природна схильність [1].

Актуальними для сучасної школи є і принцип гуманізму, який також відстоював видатний філософ. Так, Григорій Сковорода був переконаний, що вихователь повинен розуміти дитину, її потреби, думки, переживання та давати віру у втілення своїх ідей.

Разом з тим Г.С. Сковорода багато уваги приділяв моральному вихованню особистості. Так, він зазначав, що людина повинна постійно прагнути до самовдосконалення, оскільки це важливо не лише для суспільства, а й для самої людини [2].

Нова українська школа використовує для своєї програми принципи міцності засвоєння знань, посиленості, систематичності і системності, які розробив Григорій Сковорода. Він вважав, що навчання має бути поступовим, без перевантаження.

З впровадженням Нової української школи став актуальний ще один з принципів Григорія Савича – принцип народності, який передбачав навчання

українською мовою, адже раніше навчання здійснювалось переважно російською, яка значно обмежувала кількість викладання навчальний предметів рідною для дітей мовою [2].

На нашу думку, одним із видатних педагогів України був і Костянтин Дмитрович Ушинський, який продовжив реалізацію ідей Г.С. Сковороди. К.Д. Ушинський, як і Г.С. Сковорода, виступав за принцип народності, який вважав головною складовою виховання національної єдності у навчанні.

У вимогах Нової української школи прослідковуються педагогічні погляди К.Д. Ушинського, бо він зазначав, що педагог має знати, використовувати і вдосконалювати знання не лише свого предмету, а й мати психолог-педагогічні знання для роботи з дитиною та розуміння її вчинків [2].

Як для вчителя Нової української школи, Костянтин Дмитрович висував ідею, що педагогіка є не тільки знання матеріалу, а створення нового, чого не було раніше, що можна показати на прикладі сучасності впровадження інноваційних технологій в навчанні.

Таким чином можна вважати, що здобутки минулих років прослідковуються в сучасній педагогіці і є фундаментом для її подальшого розвитку.

Список використаних джерел

1. Історія педагогіки: навч. посібник / За заг. ред. Троцько А.В. Харків, 2008.

2. Хрестоматія з історії педагогіки: у 2 т. / За заг. ред. Троцько А.В. Харків, 2011.

ЗДОБУТКИ І ТРУДНОЩІ СУЧАСНОЇ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Беліменко Кирило
фізико-математичний факультет
ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Науковий керівник – А. Боярська-Хоменко

Світ, який оточує нас, швидко змінюється. І кожен новий день ставить перед нами нові цілі, ми штурмуємо нові перешкоди, долаємо більш складні випробування. То ж випускник школи повинен бути не лише освіченою людиною, а, перш за все, ще й здатен долати перешкоди. Народна мудрість говорить: «Що знаєш, за плечима не носити». Навчання ніколи не давалось

легко. Система освіти сучасної України постійно змінюється, вдосконалюється, кожного року вносяться все нові впровадження. Матеріал для дітей нагромаджується. З цього приводу точиться безліч дискусій. Одні говорять, що педагоги не помічають реального стану речей, а інші – що діти перестали вчитися. Тож якою повинна бути сучасна освіта?!

На нашу думку, по-перше, освіта має бути доступною. На жаль, у нашій країні якісна освіта доступна не всім. Особливо це стосується сільських шкіл. Саме туди «доходять» сучасні технології в останню чергу, та і користуватися ними вміє не кожен педагог навіть у місті. Досить часто відсутній або ледь працює Інтернет. Забезпечити сільські школи педагогічним персоналом також складно, як наслідок, один педагог може викладати декілька дисциплін, часто абсолютно різних. З одного боку вчитель повинен мати навантаження, а з іншого – хіба можна знати все, та ще й на високому рівні?! Останніми роками цю проблему змогли вирішити: дітей середньої і старшої школи доправляють на транспорті до сусідніх містечок, де діти отримують відповідну освіту. Але при цьому їм потрібно прокидатися раніше, їхати за декілька навіть десятків кілометрів. Повертаються діти додому теж пізно. Ще потрібно домашню роботу об'ємну виконувати, а хтось і допомагає батькам по господарству, а уроки вчить вночі. Як результат – такі діти мають не високий рівень знань, а суспільство втрачає потенційно розумних дітей, які з часом втомлюються і перестають приділяти достатньо уваги навчанню.

По-друге, до здобутків можна віднести різноманітні сучасні технології. Хоча не кожна школа України забезпечена достатньо матеріально-технічною базою. За стандартами уроки повинні бути не лише змістовними, а й такими, щоб діти запам'ятовували якнайкраще матеріал. Для цього педагоги повинні вміти вправно користуватись проектором, мультимедійними дошками та іншими технічними засобами. Та для більшості шкіл ці засоби не доступні з різних причин: педагоги не вміють користуватися, бояться зламати, не мають матеріалів, щоб демонструвати дітям. І ми знову повертаємося до початку: дошка, крейда, вчителеве слово. А дітям це вже не цікаво, вони постійно «сидять» у школі і вдома у гаджетах, а коли їх забирають, діти губляться, не звертають увагу на вчителя.

По-третє, держава витрачає велику кількість коштів кожного року на забезпечення дітей новими підручниками. Це чудово. Україна повинна дбати про своє майбутнє, про своїх дітей. Проводяться конкурси підручників, тендери на їх виготовлення. Вкладаються великі кошти. Це великий

здобуток. Але... Ці підручники доходять до дітей з великим запізненням. Їх обмежена кількість, часто не вистачає на усіх учнів. Як наслідок, частина учнів навчається за новими книгами, а частина – за старими. Часто в книгах подається різна інформація на одну й ту ж тему. Але найбільш недолугим, на нашу думку, є те, що освітня програма одна, а зміст підручників інший. І діти шукають в мережі Інтернет потрібні статті. Як може новий, щойно виданий підручник не відповідати вимогам програми?! Тоді постає питання: чи потрібно друкувати підручники так часто?

По-четверте, мабуть, найбільшим здобутком є профільне навчання. Воно вкрай необхідне учням старших класів (10-11). Це дає змогу випускникам зосередити безпосередню увагу на предметах, які їм будуть необхідні в майбутньому. А з іншого боку, більшість випускних класів не уявляють, ким бути після того, як закінчать навчання. Є мрії, сподівання, але діти, навіть маючи атестат на руках, не знають, де продовжити навчання. Вони подають документи туди, де, на їхню думку, більш престижно вчитися, можна отримати безкоштовну освіту, малий набір студентів. Але аж ніяк не за профілем навчання. За дослідженнями 2015 року лише 47% випускників здобувають освіту за профілем навчання [3]. А скільки буде працювати за дипломом? Тож всі згодні з тим, що профільне навчання потрібне, але також потрібно змінювати підхід до вибору профілю навчання, надавати можливість дітям зрозуміти, що саме вони обирають, спробувати себе, а не просто отримувати знання, не розуміючи для чого і як його застосовувати в майбутньому.

По-п'яте, останні роки, а особливо роки пандемії COVID- 19 і війни з РФ, постало ще одне нагальне питання. Всі ми чуємо фразу «академічна доброчесність». А чи розуміють діти її значення? Чи розуміють вони, з якою метою їм про це говорять? На жаль, величезна проблема навчання у тому, що діти не скільки вчаться, стільки списують відповіді. У цьому вони майстри, аси... А чи цього ми прагнемо? Чи у цьому суть навчання в школах і вишах? Адже учні повинні отримати знання, а не навчитись вправно списувати. Як же застосувати знання в житті, якщо вміють лише списувати? Застосувати нічого.

По-шосте, одним із здобутків освіти є впровадження 12-річної системи освіти. Її намагалися застосувати вже давно, але постійно відкладали. Говорити про результати ще зарано, поки що можна лише спостерігати.

Отже, педагогічні здобутки шкільної освіти величезні. Україна розвиває школу, намагається дати своїм дітям багато знань, навичок, але до

кінцевої мети ще багато роботи. І не забуваймо, що освіта повинна бути повноцінною, ми її повинні отримати самостійно, бо вчитель лише пояснює матеріал. А в наших руках – бажання засвоїти його, розкласти на полицках у голові, досягнути і використати у своєму житті.

Список використаних джерел

1. Історія педагогіки. За заг. ред. Троцько А.В. Харків, 2008.
2. Хрестоматія з історії педагогіки: у 2 т. / За заг. ред. Троцько А.В. Харків, 2011.
3. Освіта в Україні: виклики та перспективи. Інформаційно-аналітичний збірник. Київ, 2020. 293 с.

ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДВОРЯНСТВА

Білоусова Дар'я
факультет мистецтв
ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Науковий керівник – В. Яліна

Друга половина XVIII – початку XIX століть – час розквіту дворянської культури. У цей час характерним було посилення процесу внутрішньої колонізації, розвиток агрокультури та промисловості, зростання міст та торгівлі, демографічний підйом. Разом з тим у цей час відзначався і розквіт духовного життя суспільства, нерозривно пов'язаного з європейською культурою епохи Просвітництва.

Дворянство – шляхетне, «авантажне» (від французького «avantage» – сприятливе становище), тобто наділене особливими правами стан. Воно було основним служивим станом, який забезпечував роботу державного апарату [7].

Насамперед дворянське виховання – це спосіб життя, стиль поведінки, засвоєний дитиною через усвідомлене і несвідоме формування звички у вигляді наслідування. Дворяни своїх дітей орієнтували на те, що становище у суспільстві зобов'язує бути взірцем моральності. Дитина прагнула стати ідеалом, тому що вона народилася дворянином і їй з дитинства багато дано [9].

Говорячи про виховання дітей у дворянській сім'ї, необхідно, перш за все, пам'ятати про те, що воно було нормативним, тобто спрямованим «не

стільки на те, щоб розкрити індивідуальність дитини, скільки на те, щоб відшліфувати її особистість відповідно до певного зразка» [7].

Слід зазначити, що виховання дворянських дітей передбачало набуття певного набору якостей. Так, ключовим поняттям була честь, яка розглядалася як моральна відповідальність перед пам'яттю предків та наступними поколіннями. Зовнішні манери грали, безумовно, найважливішу роль у вихованні. Гувернери працювали над такими якостями, як чемність, привітність, гідна поведінка в будь-якій обстановці, вміння танцювати та гарно одягатися, витримка, витривалість, самовладання [8].

У цьому середовищі поруч із манерами поведінки велику роль мало знання іноземних мов, чільну роль у тому числі аж до середини XIX століття відводилася французькому. Поряд з вивченням іноземних мов, а також латині та російської словесності, незалежно від гендерних відмінностей у системі домашнього та в системі державного освіти, вихованцями освоювалася широка програма з загальноосвітніх предметів таких, як загальна та російська історія, арифметика та геометрія, географія, основи архітектури, досвідчена фізика, бухгалтерія. Значно рідше, політекономія, статистика, право (природне, міжнародне, публічне) та логістика [3;9].

Необхідно відмітити, що дворяни намагалися навчити всьому своїх дітей. Діти обробляли город, навчалися слюсарної та токарної справи. У такий спосіб проводилися у життя ідеї просвітителів про природну рівність людей. Найважливішим досягненням століття Просвітництва була поява предметного світу дитини.

У дитинстві та ранньому дитячому віці (як правило, до досягнення дитиною 4-5 років) елементарний догляд за нею та її виховання здійснювали няньки (у дітей обох статей) або дядьки (у хлопчиків) – у переважній більшості випадків, з кріпаків (дядьками могли бути солдати чи матроси, які відслужили під командуванням глави сім'ї) [2].

Багато дворян прийняли за ідеал європейську модель батьківської поведінки, яка зводилася до відчуження дітей від сім'ї, їх емоційного відкидання та гіпопротекції. Дитина від народження віддавалася до рук годувальниць, няньок і гувернерів, батьки ж його вихованням мало займалися [5].

Першими домашніми вчителями дворянських дітей були сільські священики та дяки, а також грамотні кріпаки. Вони знайомили дитину із системою християнсько-моральних норм, давали їй перші уроки спілкування з природою, вчили початкам рахунки та грамоти за Часословом та Псалтиря.

У деяких сім'ях першим наставником дітей ставав один із батьків. «... Мати моя вчила писати і почала утворювати моє серце, скільки словами, а вдвічі прикладами», – писала А.Є. Лабзіна у своїх мемуарах [2].

Значна увага батьків приділялася вихованості дитини так як вона у майбутньому мала зайняти своє місце в суспільстві. З цією метою наймалися кращі вчителі, іноземні вихователі.

Слід зазначити, що з 6-7 діти починають займатися з гувернерами чи гувернантками, залежно від статі дитини. Цю посаду зазвичай обіймали іноземці – французи та швейцари, рідше – німці та англійці. У заможних будинках існувала практика запрошення до сім'ї відразу кількох гувернерів різних національностей.

До обов'язків гувернера вже входив розумовий розвиток дитини, вивчення предметних дисциплін, «давніх і нових» мов, загальної і російської історії, географії, фізика, астрономії, арифметики і геометрії, російської словесності, малювання і музики. Важливе місце займали музика, співи, танці, норми етикету, іноземні мови. Значно рідше серед навчальних дисциплін зустрічаються політекономія, статистика, право (природне, міжнародне, публічне), логіка, фортифікація і артилерія [3, 7, 8].

Разом із загальноосвітніми предметами, в другій половині XVIII - початку XIX ст. обов'язковою частиною домашнього виховання стало ґрунтовне вивчення архітектури і мистецтва, оскільки «людині світському пристало мати справжнє знання їх і добрий смак.

Недоліки домашнього виховання поміщики заповнювали самоосвітою. У другій половині XVIII - початку XIX ст. до числа нормативних правил дворянської поведінки відносили обов'язок створювати у себе в садибі або міському будинку книжкові збори.

Що стосується менш забезпечених дітей, то у таких сім'ях навчання та виховання проходило вдома за участю батьків та старших братів та сестер. У зв'язку з чим, рівень грамотності в дрібно дворянських сім'ях був невисокий, діти, що виростили на такій системі виховання, були малограмотні або неграмотні зовсім.

Окремо варто відзначити, що незалежно від роду діяльності безумовною перевагою дворянина вважалася хоробрість, що виробляється у дітей системою різних і часом не пов'язаних між собою вимог та виховних заходів. Прикладом навчання їзди верхи, володіння зброєю, виконання гімнастичних вправ, загартовування волі та інше. У контексті етичних і

світоглядних принципів більшою мірою це стосувалося хлопчиків, оскільки їх готували до військової служби.

Слід зазначити, що організація виховання та освіта юнаків дворянського походження мали більш пріоритетне значення ніж у протилежної статі. Це було пов'язано з тим, що у досліджуваній період навчанню хлопчиків приділялася більш пильна увага як із боку самих батьків, і із боку держави. Так, створювалися велика кількість навчальних закладів, як державного, так і приватного порядку, де юнаки могли отримати відповідне дворянське виховання та освіти. До них належали різні військово-навчальні корпуси та приватні пансіони. Сини особливо знатних сімей мали змогу вступити до привілейованих закритих закладів, наприклад, Пажеський корпус, Рішельєвський лицей в Одесі [1].

У другій половині XVIII – на початку XIX століття у державних закритих навчальних закладах, а й у обов'язкової частини домашнього виховання хлопчиків було запроваджено навчання військових наук: фортифікації, артилерії, військової екзерциції та іншого. Перший кадетський корпус на українських землях було відкрито 1840 р. на території колишньої Гетьманщини у губернському місті Полтаві, потім, 1852 р., розпочав діяльність кадетський корпус у Києві, а у 1899–1900 рр. налагодили функціонування корпусу в Одесі та Сумах. Навчання грі на музичному інструменті, вокалу, танцям було спрямоване на досягнення максимально високого результату та передбачало застосування досить жорстких засобів педагогічного впливу. Очікуваний результат носив прагматичний характер, оскільки від нього залежала успішність перших (і в перспективі – майбутніх) виходів дитини у світ [3].

Навчання дівчат було менш насиченим, воно обмежувалося знанням загальноосвітніх предметів, різних рукоділля та однієї-двох мов, зазвичай французької та німецької. Володіння англійською мовою свідчило про високий рівень освіченості дівчини. Необхідно відзначити, що акцент, незалежно від форми навчання та гендерних відмінностей вихованців, був зроблений на формування у них моральних та естетичних якостей. Внаслідок цього, поряд із релігійним вихованням, значну увагу приділялося викладанню малювання, музики, танців, правил та теоретичних засад світської поведінки [6].

У другій чверті XIX ст. інститути шляхетних дівчат були відкриті у Харкові, Одесі, Києві, та інших містах.

Отже, можна стверджувати, що протягом XVIII - початку XIX століть головною об'єктивною метою дворянської освіти було сприяння збереженню та відтворенню духовно-інтелектуальної еліти вітчизняного соціуму, що формується у дух загальнолюдських і, в першу чергу, західноєвропейських ціннісних пріоритетів і одночасно зберігають відданість традиціям національної духовної культури і здатність до високого рівня духовно-мисленнєвої активності.

Список використаних джерел

1. Балабай М.О. Організація виховної роботи в кадетських корпусах Російської імперії, створених на території українських губерній в середині XIX – на початку XX століття. Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних Сил. 2012. Випуск 2(31). С. 148–152.
2. Інспекторова Т.С. Теорія та методика діяльності сімейного педагога. Умань: РВЦ «Софія», 2009. 76 с.
3. Кадети, гардемарини, юнкера [Текст] : мемуари вихованців військових училищ XIX ст. М, 2019. - 232, [3] с.
4. Манжелій Н.М. Історико-ретроспективний аналіз становлення інституту домашніх вихователів [Електронний ресурс] Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки. – Черкаси, 2008. – № 126. – С. 98-102
5. Штефан Л.А. З історії розвитку гімназій на Харківщині. Елітарна освіта: історія, теорія, методика. Кіровоград, 1996. С. 24-26.
6. Удод О. П. Мережа гімназій на Україні (перша половина XIXст.) Елітарна освіта: історія, теорія, методика. Кіровоград, 1996. С. 9-12.
7. Яковенко Г. Г. Гувернери у дворянських родинах м. Харкова наприкінці XVIII – на початку XIX ст. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Сер. : Історія України. Українознавство: історичні та філософські науки. Харків : ХНУ, 2018. Вип. 26. – С. 93–97
8. Яковенко Г. Г. Домашні учителі та їхня підготовка у Полтавській губернії (XIX ст. – на початку XX ст.) [Електронний ресурс] Гуржіївські історичні читання : зб. наук. пр. / Ін-т історії України НАН України, Черкас. нац. ун-т ; редкол.: Смолій В. А. [та ін.]. Черкаси, 2014. Вип. 7. С. 164–166.

ІДЕЯ ГУМАНІЗМУ: ВІД СОКРАТА ДО ЯНУША КОРЧАКА

Божко Дарія
фізико-математичний факультет
ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Науковий керівник – А. Боярська-Хоменко

Історичне минуле педагогіки бере свій початок ще за довго до наших часів. У середні віки педагогічною діяльністю займалися переважно чоловіки. Ще на початку педагогічної діяльності у Київській Русі створювалися школи грамоти, які почали закладати князі Рюриковичі, у цих школах дітей навчали читанню, писанню та рахуванню. Про ці школи перше було згадано у Літописі 988р., а також там згадувалося про те, що в одній із таких шкіл відкритих Володимиром у Києві при Десятинній церкві, навчалось 300 дітей. Упродовж багатьох століть не існувало спеціальних навчальних закладів для підготовки вчителів, тому цим займалися священнослужителі, ченці та дяки – які володіли грамотою. Та це було не скрізь у міських школах та університетах – дедалі частіше цим займалися люди які мали спеціальну освіту [2].

У світовій педагогічній думці історія розвитку педагогіки має ще більш давні корені і сягає часів заснування перших держав шумерів. Після завершення початкового етапу розвитку педагогіки в якому були тільки невеликі елементи накопичення філософського знання, прямує другий не менш важливий та пізнавальний. Коли за тим узагальненим досвідом, який отримали упродовж багатьох років, починають опрацьовувати досвід у перших наукових роботах. Найпершими та найвідомішими теоретиками, про яких й досі знає та згадує весь світ були давньогрецькі мислителі: Сократ, Платон, Аристотель та ін. У їхніх працях були відображені ідеї і положення, пов'язанні з вихованням людини (дитини) та формуванням її особистості. У кожного була своя думка та точка зору щодо педагогіки, але своєрідним узагальненням педагогічної думки епохи еллінізму став трактат «Про освіту оратора», римського філософа і відомого педагога Квінтіліана. Ця праця багато років залишалася основною книгою з педагогіки.

Найзначніший етап у розвитку педагогічної думки був пов'язаний з епохою Відродження. Найважливішим в цьому етапі стало відновлення класичної освіти, розвитку людини, її можливостей і здібностей. Найважливішим у цьому етапі стали – виховання грамотної розвиненої

особистості.

Взагалі, епоха Відродження характеризується яскравими мислителями та педагогами-гуманістами. Зокрема, Вітторіно да Фельтре, який працював професором філософії, а у 1424 р. на запрошення мантуанського герцога очолив школу, яку назвав «Будинком радості». Педагог і прославився у віках, як батько гуманізму у вихованні і як перший учитель нового типу. Гуманісти в ті часи проявляли дуже великий інтерес до античної філософії та до античної педагогіки.

Одним з відомих та не менш значимих педагогів був Януш Корчак, який був дуже різнобічною людиною. Він був письменником, лікарем, вченим, вихователем. І в усі сфери своєї діяльності вносив щось нове та унікальне – щось піднесено-казкове і водночас відчутно реальне [2].

Талант видатного педагога органічно злився в ньому з талантом майстра слова. Сьогодні ім'я Я. Корчака відоме в усьому світі як символ самовідданого служіння дітям, їхньому щасливому майбутньому, а отже – майбутньому людства.

Педагогічними ідеями Януша Корчака були любов до дітей, повага до особистості дитини та тендітне ставлення до її серця. Основною педагогічною ідеєю він вважав пошук зв'язків між вихованням дітей і майбутнім суспільства, між дитинством і зрілим віком.

На нашу думку, педагогічні погляди Януша Корчака дуже влучні, тому що не має нічого важливішого ніж діти, їхня зацікавленість до навчання та палаючий погляд який ми можемо побачити дивлячись у очі своїх вихованців. Діти це наше майбутнє. Вони здатні покорити весь світ, якщо з самого дитинства в них вкладати інтерес до навчання та до справи яку вони роблять.

Список використаних джерел

1. Історія педагогіки: навч. посібник / За заг. ред. Троцько А.В. Харків, 2008.
2. Хрестоматія з історії педагогіки: у 2 т. / За заг. ред. Троцько А.В. Харків, 2011.

МАКАРЕНКО А.С. ПРО МЕТУ ВИХОВАННЯ

Бондаренко Євген
український мовно-літературний факультет
імені Г.Ф. Квітки-Основ'яненка,
ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Наукові керівники – доц. Т.Собченко, проф. В.Ворожбит-Горбатюк

Вивчення науково-теоретичної та педагогічної спадщини, гуманістичних поглядів щодо визначення мети, характеру, засобів виховання А.С. Макаренка є досить актуальним у сьогоденні. Наразі відбуваються досить суттєві трансформаційні процеси в усіх галузях, де система виховання не є виключенням, а навпаки ще більше зазнає змін. Це зумовлено низкою чинників, зокрема таких, як от:

- необхідність єдності та консолідації українського суспільства;
- формування української громадянської ідентичності;
- захист незалежності та територіальної цілісності;
- впровадження цілісної загальнодержавної політики, зокрема, національно-патріотичного виховання;
- введення воєнного стану через напад російських загарбників на територію України та початок російсько-української війни.

Концепція Державної цільової соціальної програми національно-патріотичного виховання на період до 2025 року (від 9 жовтня 2020 р. №1233-р) спрямована на оптимальне вирішення цілої низки окреслених вище актуальних проблем на основі порівняльного аналізу можливих варіантів та вибору оптимального.

З огляду на це, слід відмітити, що звернення до невмирущої філософії виховання А.С. Макаренка, яка орієнтована на олюднення, як власне процесу виховання, його середовища, так і на суб'єктів виховання, є затребуваним.

Дослідження досвіду та ідей відомого педагога-практика А.С. Макаренка, а саме висвітлення окресленої проблеми знайшли відображення у низці статей [1], [5] [монографії [2].

На думку А.С. Макаренка, якщо визначати мету виховання як ідеальний образ результату, на досягнення якого спрямована виховна діяльність, то легко зрозуміти, що мова йде про образ цілісності особистості вихованця (всєбічний розвиток особистості), а іноді – лише окремий напрям (моральне, фізичне, естетичне тощо) [2; 3].

А.С. Макаренко вважає, що слід розрізняти принаймні такі три рівні цілепокладання:

1. *Ідеал виховання* (всебічно розвинута особистість). Передбачення кінцевого результату виховної діяльності всього суспільства.

2. *Рівень виховних прагнень*. У всіх виховних прагненнях відображаються потреби суспільства у розвитку якостей особистості. Стан цих якостей охоплюється лише через цілу систему показників.

3. *Завдання виховання*. В інтересах практичної педагогічної діяльності необхідністю є розкриття структури виховного прагнення та опис його за окремими елементами, котрі проявляються в діяльності як відносно самостійні якості, котрі можуть піддаватися змінам. Наприклад, виховання самосвідомості є виховним прагненням, тоді формування готовності до самооцінки можна розглядати як спільне завдання, що може бути реалізоване за допомогою низки окремих завдань [2; 3].

Отже, можна зробити висновок за А.С. Макаренко, мета виховання визначається соціальними потребами людського життя.

Так, під метою виховання А.С. Макаренко розумів «програму людської особистості, людського характеру...ми, педагоги, повинні мати таку програму людської особистості, до якої повинні прагнути» [4].

Окремо, слід зазначити, що питанню мети виховання дитини в сім'ї А.С. Макаренко надавав особливого значення. Педагог вважав, що батьки повинні чітко знати, що вони хочуть виховати у дитині, хоча і не мають чіткої програми та мети. Вагомою працею А.С. Макаренка у цьому контексті є «Книга для батьків. Лекції про виховання дітей» (1973), яка не втратила актуальності і в наш час, оскільки написана спеціально для батьків та розкриває такі важливі теми, як от:

- загальні умови сімейного виховання;
- види батьківського авторитету;
- виховання культурних навичок;
- виховання у праці тощо.

Слід зазначити, що у вищому педагогічному закладі освіти, а саме у Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С. Сковороди в межах вивчення модулів «Теорія виховання» та «Історія педагогіки», що відносяться до навчальної дисципліни «Педагогіка», здобувачі першого бакалаврського освітнього рівня вищої освіти на лекційних та семінарських заняттях знайомляться з науковими педагогічними доробками А.С. Макаренка, зокрема аналізують та

обговорюють проблеми виховання дитини в сучасній сім'ї через призму поглядів відомого педагога (проведення круглих столів, дискусій, бесід).

Теорія вчення про колектив А.С.Макаренка вважається ще одним вагомим доробком у світовій педагогічній думці. Одним із основних положень цієї теорії слід виокремити, що реалізація виховного потенціалу будь-якої діяльності можлива лише в колективі. У контексті вивчення теми «Шкільний колектив» навчальної дисципліни «Педагогіка» студенти відвідують центр-музей А.С.Макаренка при виправній колонії для неповнолітніх (с. Подвірки Дергачівського району Харківської області). Під час екскурсії знайомляться з історією створення колонії для неповнолітніх, яку очолював А.С.Макаренко, переглядають документальний фільм «Педагогічна поема» тощо. Після цього на заняттях аналізують та обговорюють шляхи згуртування дитячого колективу, стадії його розвитку, принципи організації колективної діяльності тощо.

Отже, всебічне вивчення та глибокий аналіз накопиченого педагогічного досвіду видатного українського педагога-новатора А.С.Макаренка сприяє суттєвому переосмисленню педагогічної теорії та практики.

Список використаних джерел

1. Іванченко А.В. А.С.Макаренко про мету й засоби виховання. Режим доступу: <http://studentam.net.ua/content/view/3395/97/> (дата звернення 10.06.2022 р.).
2. Вітвицька С.С. Новаторський підхід у педагогічній діяльності А.С.Макаренка. Інноваційність ідей А.С. Макаренка в педагогіці ХХІ століття/ за ред. О.А. Дубасенюк: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка. 2013. с. 65- 72.
3. Лозова В.І., Троцько Г.В. Теоретичні основи виховання і навчання: навч. пос. ХНПУ імені Г.С.Сковороди.2-е вид. Харків. 2002. 400 с.
4. Макаренко А.С. Про виховання. М.. 1990. 416 с.
5. Дубасенюк О.А. А.С.Макаренко про роль вихователя і виховного процесу у формуванні особистості. *Національна освіта у контексті творчості А.Макаренка*: Зб. наук. праць /За ред. проф. М. В. Левківського. Житомир: ЖДЦНТІЕІ. 2003. С. 6-10.

ПЕДАГОГІЧНИЙ ШЛЯХ Х.Д. АЛЧЕВСЬКОЇ

Боровок В.Р.
факультет історії і права
ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Науковий керівник – В. Яліна

Однією з видатних педагогічних постатей минулого є Христина Данилівна Алчевська, у дівочтві Журавльова, яка народилася 16 квітня 1841 р. в м. Борзна Чернігівської губернії у дворянській родині. Батько – Д. Журавльов – викладач міського училища, мати – освічена аристократка, дочка героя війни 1812 р. генерала Вуїча. Важливо відмітити, що освіту набувала вдома самотужки.

Публіцистичну діяльність почала з 18 років, вона писала вірші, крім того таємно листувалася з відомим народником Олександром Герценом про свої політичні погляди, просила поради щодо організації навчання жінок.

У 1862 р. Христина Данилівна одружилася з відомим підприємцем і меценатом Олексієм Алчевським і переїхала до Харкова. Тут молода жінка стала активним членом товариства «Громада», яке нараховувало 80 осіб. Діячі товариства ставили перед собою мету відновити єдність інтелігенції з народом, сприяти народному просвітництву. Так. За підтримки товариства відкривалися безкоштовні школи, видавали дешеві популярні книги-«метелики», організовувалися лекції, Шевченківські вечори, виступи театральних труп, концерти.

Варто відзначити, що Христина Данилівна склала іспит на право викладати і у 1862 році заснувала приватну безплатну недільну школу для жінок. З 1862 до 1870 р. школа існувала нелегально, заняття відбувалися вдома у Х. Алчевської. Потім школа знаходилася у приміщенні початкового училища, а в 1896 році за проектом А.Н. Бекетова для школи збудували власну споруду у Мироносицькому провулку – нині вул. Жон Мироносиць, 9. Школа проіснувала до 1919 р.

Педагогічний склад школи включав колектив педагогів – сподвижників. Тут безплатно викладали понад 100 учителів (серед яких – видатні учені Д.І. Багалій, В.Я. Данилевський).

Слід зазначити, що у цьому навчальному закладі в різний час здобули освіту майже 17 тис. жінок. Щодо змісту освіти, то вона була значно ширшою, ніж у звичайній недільній школі.

Отримувати освіту у школі могли як малі дівчата, так і дорослі жінки, жительки міста і селянки з харківських околиць. Поділ на класи здійснювався одночасно за віком і рівнем підготовки. Учні мали можливість отримати початкову освіту безкоштовно. Навчання з усіх предметів велося за спеціальними програмами, що передбачали посилену роботу в класі; домашнє завдання передбачало читання художніх творів. У 1885 р програми навчання Х. Алчевської були вперше надруковані (взагалі вони витримали чотири видання) і впродовж трьох десятиліть були своєрідним орієнтиром для багатьох недільних шкіл Росії.

Необхідно відзначити, що Христина Данилівна Алчевська написала посібник «Книга дорослих», методико-бібліографічний poradnik «Що читати народові», «Сільські нариси», видавалися розроблені у школі «Програми з усіх предметів навчання в недільній школі для дорослих і малолітніх учнів», методичні статті з навчання дорослих, була укладачем «Каталогу книг». Друкувала оповідання в журналі «Дитяче читання». Педагогічна діяльність Алчевської здобула всесвітнє визнання на Міжнародному конгресі приватної ініціативи у справі народної освіти (Франція, 1889). Її було обрано віцепрезидентом Міжнародної ліги освіти. Багато освітніх товариств обрали видатного педагога своїм почесним членом, вона удостоєна найвищих нагород – золотих та срібних медалей Московського й Петербурзького товариств поширення в народі писемності, почесних дипломів Нею також була розроблена та апробована методика проведення літературних бесід з учнями, популяризувався звуковий метод навчання грамоти, пояснювального та позакласного читання.

Значне місце у недільній школі посідала шкільна бібліотека. Для поповнення бібліотеки існувала особлива «Комісія з розгляду нових книг». Тут містився музей наочних посібників таблиць, картин, альбомів, історичних та географічних карт, манекенів, чучел тощо). У 1896 р. музей налічував 434 експонати, причому, були посібники, спеціально виготовлені для цього музею.

Великого значення надавалося позакласній роботі, особливо ж проведенню шкільних свят. Новорічні ялинки, прогулянки за місто, відвідування театрів, музично-театралізовані вистави були ефективними складовими виховного процесу.

Досвідом недільної школи Алчевської цікавилися педагоги різних країн. До Х. Алчевської приїздили педагоги з України, Кавказу, Росії. На Міжнародному конгресі приватної ініціативи у справі народної освіти

(Франція, 1889) її було обрано віце-президентом Міжнародної ліги освіти. Багато освітніх товариств обрали видатного педагога своїм почесним членом.

Робота школи була представлена на всесвітніх форумах, на Антверпенській, Брюссельській, Чиказькій і двох Паризьких міжнародних педагогічних виставках.

У 1879 р. Христина Данилівна влаштувала на власні кошти подібну до Харківської недільну школу в селі Олексіївці на Катеринославщині, в якій вчителював і письменник Борис Грінченко.

Слід зазначити, що просвітниця домагалася відкриття на Харківщині жіночих безплатних шкіл, збереження українських книг у бібліотеках та присвоєння парафіяльним школам імені Т.Г.Шевченка. За це її було притягнуто до суду. Алчевська була однією із засновників Харківського товариства поширення в народі грамотності, а також Першої безплатної народної бібліотеки-читальні. Поряд з просвітницькою, Христина Данилівна займається літературною і науково-педагогічною, бібліографічною діяльністю.

Таким чином, можна зробити висновок, що Христина Данилівна Алчевська зробила вагомий внесок у розвиток освіти у ХІХ ст., поширення жіночих закладів освіти, збагачення методів навчання тогочасної школи, популяризації національної культури.

Список використаних джерел

1. Алчевская Х. Д. Передумане і пережите. М., 1912. 466 с.
2. Бардіанова В.Д. 20 видатних українських педагогів. Полтава: АСМІ, 2002. 455 с.
3. Бондар Л.С. Алчевська Христина Данилівна. Українська педагогіка в персоналіях: У 2 кн. / За ред. О.В. Сухомлинської. К., 2005.
4. Вовк Л. П. Історія освіти дорослих в Україні : Нариси / Л. П. Вовк Укр. пед.ун-т ім. М. П. Драгоманова. К., 1994. 226 с.
5. Заради світла і добра. Христина Алчевська [Текст] : рек. список літератури / упоряд. Г. Москович; ред. Д. Дигас; ЛОУНБ. Львів, 2018. 16 с.
6. Іващенко В., Палійчук Р. Педагогічна діяльність Христини Алчевської в документах із фонду Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В.О. Сухомлинського. Вісник книжкової палати. 2014. №7. С. 39-42.
7. Орехова Л. Своєрідність просвітницько-педагогічної діяльності Х.Д.Алчевської. Проблеми підготовки сучасного вчителя. 2012. № 5 (Ч. 2). С.236 – 244

ЕДВАР ДЕ БОНО В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ І ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Вінник Богдан
факультет історії і права,
ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Наукові керівники – доц. Т.Собченко, проф. В.Ворожбит-Горбатюк

Едвард де Боно – британський, психолог, письменник, викладач із світовим визнанням. Під час опанування освітньої компоненти «Педагогіка» (за професійним спрямуванням) ми отримали змогу практично відпрацювати методичні поради і практики, які цей фахівець рекомендував для розвитку творчого мислення.

Мене особисто вразила публікація Едварда де Боно «Принцип дії розуму» [1]. Цікаво і доступно автор розкрив такі складні моменти в розвитку людини, як то: як нейронні зв'язки у корі головного мозку людини формують асиметричні патерни, що забезпечує розвиток сприйняття. Едвард де Боно розробив цілу авторську концепцію і методику розвитку нелінійного мислення.

Під час розроблення практичних завдань з курсу педагогіки я детально опрацював запропоновану Едвардом де Боно методику під назвою «Шість капелюхів мислення». В контексті обраної спеціальності «Економіка» було розроблено за цією методикою рольову гру, сенс якої полягає в тому, щоб розглянути одну і ту ж проблемну ситуацію з шести незалежних одна від одної точок зору. З її допомогою можна отримати найбільш повне уявлення про предмет дискусії та на логічному й емоційному рівнях оцінити переваги і недоліки. Кожний капелюх має свій колір, який передбачає включення відповідного режиму мислення, якому має слідувати учень чи команда в момент аргументації своєї позиції у процесі дискусійної.

Тема: формування фінансової грамотності старших школярів на прикладі дискусії «Чи варто відкривати кав'ярню?».

Білий капелюх — підрахунок витрат на обладнання, приміщення і т.д. Прогнозування доходів. Червоний капелюх — обдумати готовність до роботи, сфокусуватися на цілі, відкинути переживання. Жовтий капелюх — оцінити переваги, такі як великий попит. Чорний капелюх — оцінити складності, такі як можлива конкуренція, збитковість. Зелений капелюх —

додати певну особливість, наприклад незвичайне меню. Синій капелюх — що зробити в першу чергу; організувати робочий процес, зайнятися рекламою.

Я переконаний, що використання цієї методики сприятиме не лише розвитку креативності, але й дасть змогу сучасному педагогічному працівнику досягти успіху у формуванні економічної компетентності учнів старшої школи.

Підсумовуючи, зазначу, що вивчення світових практик організації навчання нестандартно дасть змогу розширити методичний інструментарій сучасного учителя. З власного досвіду подаю анотовані рекомендації щодо курсів підвищення кваліфікації учителів. Зокрема, проаналізовано курси у відкритому доступі на ОП Наурок і Course:

1. Мовний менеджмент в освіті та комунікативні стратегії . цей курс дозволить збільшити обізнаність учителів і керівників закладів загальної середньої освіти щодо реалізації ефективних методів мовного менеджменту в освіті, використання сучасних комунікативних інструментів.
2. Креативне мислення. Основне завдання курсу - допомогти розвивати та підтримувати власну креативність (через розуміння принципів та регулярні тренувальні вправи).
3. Інтерактивне навчання: інструменти та технології .Онлайн курс, що навчить організувати навчальний процес поза рамками звичайного шкільного класу, застосовувати онлайн інструменти та сучасні гаджети і технології: відеоконференцз'язок, інтерактивні панелі та сучасне програмне забезпечення.
4. Ефективне навчання: інструменти для вчителя. Курс навчить ефективно будувати навчальний процес, застосовуючи різноманітні прийоми та інструменти, спрямовані на полегшення, засвоєння, запам'ятовування і відтворення різноманітного навчального матеріалу.

Фактично кожен із перелічених курсів пропонує варіанти прочитання методик розвитку творчого нелінійного мислення за Едвардом де Боно.

Список використаних джерел

1. Едвард де Боно. URL : <http://loveread.me/biography-author.php?author=Edvard-de-Bono> (дата звернення : 15.05.2022)

ГУМАНІСТИЧНА ПЕДАГОГІКА М. МОНТЕНЯ

Волкодав Маргарита
фізико-математичний факультет
ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Науковий керівник – А. Боярська-Хоменко

З кожною миттю здобутки у сфері педагогіки стають дедалі більше, кожного дня вчителі з усього світу дізнаються нове про дітей та те, як їх можна правильно навчати. Більш видатні педагоги занотовують свої думки, методики та інновації і виносять їх на загальне відома, допомагаючи іншим викладачам розвиватися в своїй справі та робити навчання легким та цікавим.

Зараз ми здебільшого використовуємо методики та технології педагогів минулих століть. Відомі імена такі, як Ян Амос Коменський, Григорій Савич Сковорода, Йоганн Генріх Песталоцці, Фрідріх Вільгельм Адольф Дістерверг та багато інших, знає кожен педагог через величезний вклад у сучасне викладання.

В цьому есе ми маємо на меті розрити педагогічні погляди Мішеля Монтеня, відомого французького письменника і філософа, розкрити їх актуальність для сьогодення, сучасної школи та сучасного вчителя.

«Проби» (ще називають «Досліди») – основна філософська робота М. Монтеня, над якою він працював аж до самої смерті. В ній можна знайти спостереження мислителя про навколишнє життя. М. Монтень порівнює виховання дітей із землеробською працею: «Прийоми землеробства відомі, втім, як і сам посів. Але проблеми виникають тоді, коли рослину треба зростити. Те ж саме і з людьми: невелика хитрість посіяти їх, але як тільки вони з'явилися на світна вас навалюється ціла купа турбот, клопоту і тривоги, як їх виростити і виховати» [2].

Мішель Монтень писав, що учитель повинен надавати учневі свободу вибору, давати можливість проявляти власні здібності. Він вважав, що надання більшої самостійності учням допоможе їм аналізувати явища, порівнювати їх, робити на основі цього висновки без сторонньої допомоги [1]. Я вважаю, що розвиток самостійності з шкільного віку це добре, бо у дорослому житті не всім треба буде з нами няньчитися та й самим учням може хотітися більшої самостійності.

За словами М. Монтеня, головним методом навчання має бути діалог учня з учителем, але так званих «реплік» учня має бути більше, а вчитель має

лише коригувати та направляти [1]. Важко не погодитися з цією думкою, адже в цьому принципі теж простежується бажання надання самостійності дітям. Вираження учнями своїх думок у школі допоможе їм в майбутньому швидко, чітко та без боязні формулювати їх, розвивати навички красномовства.

У своїх роботах М. Монтень заперечує можливість використання насильства та примусу у вихованні та навчанні дітей, бо насиллям не можна прищепити дітям любов до знань та бажання отримувати нові [1]. На мою думку, використання фізичної сили в навчанні дитини неприпустиме, бо воно може мати за собою низку наслідків, які ніяким чином позитивно не вплинуть на дитину, можуть розвиватися різноманітні психічні розлади.

Ще одним принципом Мішеля Монтеня та популярним в багатьох педагогів є те, що отримані знання потрібно застосовувати на практиці [2]. Зараз практика проводиться в якості закріплення матеріалу та розширення знань. До того ж, практичні заняття сприяють розвитку самостійності учнів, вони вчаться самі підбирати надані їм теоретичні дані для вирішення того чи іншого завдання.

Також філософ закликає не мати гніву та ненависті до учнів та інших людей загалом. Діти багато чого відчують, і коли вони будуть розуміти, що їх наставник, людина, яка має бути їх «світилом» знань, має такі негативні емоції у відношенні до них, в них не буде бажання з викладачем співпрацювати, мати з ним діалоги та розповідати йому те, що в них на думці, що заперечує усім принципам навчання та перекреслює повагу учнів до учителя.

Отже, головною думкою Мішеля Монтеня було надання учням самостійності, що допоможе їй вирости незалежною та, вільною від думок інших, людиною, яка буде робити все згідно зі своїми бажаннями та потребами, поважати та любити себе і те, що в неї в голові. Ця думка цілком підходить та є актуальною в сучасному навчанні дітей, і багатьох його принципів я буду дотримуватися сама та радити вивчати їх іншим викладачам.

Список використаних джерел

1. Абсаламова Г. Французький мислитель Мішель Де Монтень про виховання дітей. Журнал «Суспільство та інновації», Ташкент. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/frantsuzskiy-myslitel-mishel-de-monten-o-vospitanii-detey/viewer>

2. Татаркевич В. Історія філософії: Т. 3: Філософія ХІХ століття і новітня / Пер. з пол. О. Гірний. — Львів: Свічадо, 1999. — 568 с.
3. Бичко І. В. Історія філософії: Підручник / Ярошовець В.І., Бичко І.В., Бугров В.А. та ін.; за ред. В.І. Ярошовця. — К.: Вид. ПАРАПАН, 2002. — 774 с.
4. Хрестоматія з історії педагогіки: у 2 т. / За заг. ред. Троцько А.В. Харків, 2011.

М. КРУШЕЛЬНИЦЬКИЙ ЯК ОДИН ІЗ ПОСЛІДОВНИКІВ ПРОВІДНИХ ІДЕЙ КУРБАСІВСЬКОЇ ШКОЛИ

Галушка Кирило
здобувач третього рівня вищої освіти
кафедри освітології та інноваційної педагогіки
ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Науковий керівник – Л. Штефан

Мар'ян Михайлович Крушельницький (1897 – 1963) – український актор, театральний режисер, педагог, Народний артист СРСР (1944), один із засновників українського театрального мистецтва ХХ століття.

М. Крушельницькому важкою ціною вдалося в складний для історії період зберегти заснований Курбасом театр та продовжити у театральній практиці курбасівську теорію образних перетворень. М. Крушельницькому вдалося не тільки не втратити, але і примножити практичні напрацювання Курбаса у виставах «Березоля», якими він опікувався 15 років, а головне – до кінця життя не втратити відданості ідеям великого попередника і передати їх у подальшому своїм учням [1].

Курбасівське «перетворення», на думку одного із видатних учнів М. Крушельницького – Е. Митницького, було одним із складних творчих процесів у роботі актора та режисера. Процес формування конкретного сценічного образу, коли на основі вже знайденого прояву емоційного стану з'являється сконденсований, образний вираз, притаманний саме цьому явищу чи виразу переживань. Перетворення, за переконанням Л. Курбаса, повинно дати змогу глядачеві розібратися більш глибоко, більш ґрунтовно з ідеєю п'єси чи суттю людського характеру, притому мова йшла не про раціоналістичні ідеї, а переважно про образно-емоційні підходи до життєвих

явищ, котрі виникли зі змісту п'єси, характерів та режисерського бачення плану постановки [3].

Найважливішим етапом на шляху перетворення режисер визначав чіткий загальний режисерський задум, визначення мети ролі й просування до неї шляхом міцної вибудови дійового каркасу. Актора необхідно вести до створення характеру іншої людини тими шляхами, які близькі йому й зрозумілі. «Перетворення» доцільно розуміти як цілком внутрішній процес.

У тридцяті роки ХХ століття театр переживав непростий час: столиця переїхала з Харкова до Києва, тиск на культуру посилювався, Курбаса розстріляли. М. Крушельницький зізнавався, що зовсім не був визначним режисером. «Я актор, – говорив він наприкінці життя, – і викладаю режисуру лише тому, що розумію, як потрібно мати нові режисерські кадри». З театру пішли провідні актори – Наталія Ужвій, Амвросій Бучма, Йосип Гірняк. М. Крушельницький почав сам ставити вистави лише за два роки після свого призначення керівником харківського театру. Він намагався створити «український поетичний театр», про який неодноразово мріяв вголос [2].

З 1932 року М. Крушельницький почав займатися педагогічною діяльністю. У 1946 – 1952 рр. він викладав у Харківському театральному інституті, у 1952 – 1964 рр. – у Київському театральному інституті.

У Києві Мар'ян Михайлович із головою поринув у процес виховання молоді. У 1947 році він став професором. У Києві митець керував студією при Театрі ім. Франка, проводив акторські та режисерські курси у столичному театральному інституті, брав живу участь у створенні та роботі Молодіжного театру, який ставив вистави у Жовтневому палаці культури. Займатися в нього було дуже важко, відсів був колосальний. М. Крушельницький наполягав на тому, щоб на режисерське відділення приймали лише людей із вищою освітою, він вимагав від студентів найглибших знань із філософії, теорії та історії мистецтва.

Зазначимо, що люди, які не могли з ним сперечатися, не прагнули мати свою думку і створювати щось своє, не цікавили Мар'яна Михайловича. Він не раз наголошував, що кожен режисер повинен створювати не лише виставу, а й свій театр, говорив, що театр – це не місце для прокручування драматичних платівок, а тому лише інтелектуальний, творчий підхід може відродити і оновити українську сцену. Незважаючи на строгість, студенти дуже любили М. Крушельницького. Він починав розбір навчальних постанов із розмови про їхню гідність, із задоволенням приймав молодь у себе вдома, зберігав здатність по-дитячому дивуватися новому та захоплюватися

цікавим. Серед учнів Мар'яна Крушельницького багато людей, які стали двигунами нової шістдесятницької творчої культури в Україні [3].

Проаналізувавши впливи Л. Курбаса на М. Крушельницького можна зазначити, що учень був носієм багатьох театральних напрямів. Ця думка ґрунтується на тому, що специфіка театру Курбаса поєднувала у собі велику кількість театральних напрямів Європи.

Про життя і творчість М. Крушельницького ходять легенди, що мають під собою найреальнішу основу. Він був великим актором і педагогом. Його кінообрази в «Мартині Борулі» та інших фільмах і сьогодні викликають яскраві враження, а педагогічна діяльність вивчається і по сьогоднішній день завдяки учням, які транслюють ідеї свого вчителя і досягають значних успіхів як на українській театральній сцені, так і на європейській театральній арені.

Список використаних джерел

1. Левченко О. Мар'ян Крушельницький: історія на кінчиках пальців. *Дзеркало тижня*. 2010. Вип.2
2. Лесь Курбас у театральній діяльності, в оцінках сучасників, документи/ заг. ред., передм. і прим. В. Ревуцького. Балтимор; Торонто: Смолоскип, 1989. 1026 с.
3. Танюк Л. Мар'ян Крушельницький : школа образного перетворення, заповідана Лесем Курбасом. Київ: Либідь, 2007. 360 с

ІДЕЇ А.С. МАКАРЕНКА ТА ЇХ РЕАЛІЗАЦІЯ У СЬОГОДЕННІ

Діденко Сергій
фізико-математичний факультет
ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Науковий керівник – А. Боярська-Хоменко

Постать Антона Семеновича Макаренка завжди викликала суперечки та жваві обговорення серед вчителів. Відомий він своєю системою освіти «важких» підлітків. Принцип, на якому вона базувалась – якомога більше вимог до дитини в поєднанні з повагою до вихованця. Не забуваймо, що починав він як керівник закладів освіти для неповнолітніх правопорушників. Діти, які туди потрапляли були жертвами фізичного та психологічного насилля, самі здійснювали правопорушення. Звісно, сімейне виховання, а

часто й освіта були відсутні. А.С. Макаренка не цікавило минуле вихованців, він пропонував їм почати життя з «чистого аркуша». В перший день, досє на учня знищувалось.

Великого значення А.С. Макаренко надавав сімейному вихованню. Одна з його праць була присвячена цьому питанню і називалась «Книга для батьків». Задача батьків та педагогів – виростити щасливу людину. А.С. Макаренко вважав, що впливає на виховання все – люди, книги, суспільство, але найбільшу важливість мають батьки та вчителі.

Багато порад видатного педагога ми використовуємо й зараз. А.С. Макаренко був впевнений, що лише щасливі батьки можуть виховати щасливу дитину. Не варто жертвувати для цього собою, відмовляти собі у всіх життєвих радощах. Мама в подертих черевиках та тато в подертих шкарпетках, не можуть стати прикладом для наслідування. Він також наголошував на силі прикладу, те, що вихователі роблять має співпадати з тим, що вони кажуть.

А.С. Макаренко говорить про неприпустимість крику та образ у виховному процесі. Прохання та доручення мають бути чіткими і врівноваженими. Обов'язково має бути сімейна дисципліна, і батьки, і діти мусять слідувати правилам та виконувати їх. Але він також наголошував, що без батьківської любові неможливо виховати повноцінного громадянина. Батьки повинні вміти розпізнавати «справжні» та «підробні» потреби дітей, а не виконувати їхні примхи.

Якщо розглядати систему в дії, то А.С. Макаренко прагнув виховати нову людину. Він був першим, хто ввів поняття педагогіка стосунків. Кожний член колективу, і вихованці, і вчителі брали участь у створенні цієї нової людини.

За своє життя А.С. Макаренко керував трьома закладами освіти. В його закладах не було ні парканів, ні охорони. Жоден вихованець не втік. І не було жодного рецидивіста серед колоністів. Колеги-педагоги критикували методику А.С. Макаренка. Його визнавали великим вчителем і водночас намагались відсторонити від вчительської роботи. З нього спробували зробити бюрократа. Система довіри, взаємоповаги, яку він побудував не відповідала вимогам авторитарного суспільства.

А.С. Макаренко використовував різні методи в своїй роботі. Наприклад, метод вибуху. Учневі, який був засуджений за крадіжку доручили перевезти значну суму грошей. Педагог називав це довірою в кредит.

Велику роль у вихованні А.С.Макаренка надавав праці. Всі його вихованці працювали. Але поряд з ними працювали і вчителі. Він знайомив учнів з основами економічних знань. Коли його вихованці починали самостійне доросле життя, вони могли не просто вижити, вони знали, що вони можуть та чого вони хочуть.

Україна зараз переживає важкий час. Багато дітей втрачають родини, ще більше отримують важкі фізичні та психологічні травми. У післявоєнний час потрібні будуть майстерні педагоги та психологи, щоб подолати ці наслідки. Система А.С.Макаренка впроваджувалась із цією ж метою та в подібний час. Звичайно її потрібно дещо модернізувати, врахувати нові реалії та потреби сьогодення, але як основа ця система допоможе подолати труднощі.

Список використаних джерел

1. Історія педагогіки: навч. посібник / За заг. ред. Троцько А.В. Харків, 2008.
2. Хрестоматія з історії педагогіки: у 2 т. / За заг. ред. Троцько А.В. Харків, 2011.
3. Макаренко А.С. Педагогічна поема. АСТ, 2019, 437 ст.
4. Ніжинський Н.П. Життя і педагогічна діяльність А.С.Макаренка. Київ : Рад. школа, 1967.304 с.
5. Ярмаченко М.Д. Сучасність педагогічної спадщини А.С.Макаренка. Київ : Т-во «Знання», 1988.48 с.

ВИМОГИ ДО ВЧИТЕЛЯ ЗА М. МОНТЕССОРІ

Донська Катерина
фізико-математичний факультет
ХНПУ імені Г.С.Сковороди

Науковий керівник – А. Боярська-Хоменко

В кожному столітті було багато видатних педагогів, які заклали зерно для розвитку педагогіки. Однією з таких видатних постатей була Марія Монтессорі, яка відкрила перший у Європі заклад для дітей з особливими освітніми потребами – ортофренічні школи[1].

Розглянемо вимоги Марії Монтессорі до вчителів ХХ століття. Перший крок, який повинен зробити майбутній монтессорі-вчитель – це «підготувати себе». Це означає, що кожний вчитель повинен розвивати свою уяву, вірити,

що дитина проявить себе у роботі на уроці. Такий вчитель повинен відшукати «відсутню» дитину, щоб вчасно зацікавити її змістом заняття. Вчитель не повинен розподіляти дітей за рівнями, а повинен бачити звичайних дітей, яка живе у духовному світі. Вчитель повинен вірити в те, що дитина зацікавиться в тому, що їй подобається та буде працювати краще, розкриє свої сили у справі, що зацікавила [3].

Я вважаю, що визначені Марією Монтессорі вимоги є актуальними і сьогодні, бо кожний вчитель повинен зацікавити, гарно подавати інформацію та ставитись до всіх дітей однаково, допомагати їм віднайти себе.

Друга вимога М. Монтессорі потребує постійної граничної напруги сил кожного педагога, розуміння ним психології дитини, вміння знайти індивідуальний підхід [3].

У нашому сьогодні, вчителю важливо знати психологію дитини, щоб розуміти який саме підібрати до дитини підхід. Наприклад, ми знаємо, що є кризи 3 років, 7 років, підліткові роки і з кожним разом вчитель повинен знати, що робити, та як краще підступитися до дитини. На кожні кризові моменти вчитель повинен застосовувати різні підходи виховання. Щодо індивідуального підходу, то в системі НУШ це одна із головних вимог, що діти різні, тоді і підходи до дітей також повинні бути різні [2].

Третя вимога М. Монтессорі – це те, що вчитель нічого не повинен робити за дитину, а має допомагати дитині досягти всього самотійно. Так діти навчаються бути самостійними та самі нести відповідальність за свої дії [2].

За данню вимогою, я не можу не погодитись з Марією Монтессорі, бо вчитель навчає, а не виконує все за дитину. Кожна дитина повинна сама проходити труднощі, щоб у майбутньому не було складнощів з дорослими проблемами. У наші часи – це також є актуальним, вчитель повинен навчити дитину бути самостійною.

Наступна вимога: вчитель повинен спостерігати, поводитись як дослідник [2]. Я вважаю, що це не є актуальним, бо головна задача вчителя навчити, а спостерігати – це більш відноситься до психолога, чи науковця. Вчителі сьогодні не дуже спостерігають за дітьми, вони більше просто навчають, виконуючи свою роботу. Для мене просто слово «спостерігає» більш нагадує, як якийсь дослід у лабораторії, тому я саме так вважаю, щодо актуальності цієї вимоги.

Вимога наступна: вчитель повинен виглядати охайно, мати гарний зовнішній вигляд, приємний голос [2]. Ця вимога актуальна сьогодні,

можливо зараз вчителі не виглядають так як у ХХ столітті, але у вчителів є свій «дресс-код». У нас вчителі не можуть прийти у джинсах та спортивному взутті, чи спортивному костюмі (крім вчителя фізичної культури). Вчителі повинні виглядати охайно, та доглядати за своїм зовнішнім виглядом. Це є не менш важливим.

Отже, ми можемо зробити висновок, щодо актуальності ідей і вимог Марії Монтесорі до сучасного вчителя. Є вимоги, які не є актуальними в сучасній школі, але більшість вимоги М. Монтесорі є досі актуальними сьогодні. Ми навіть помітили, що є вимоги, які перетинаються с вимогами до сучасного вчителя НУШ.

Список використаних джерел

1. Біографія Марії Монтесорі. URL :<http://www.montessori-firststeps.com.ua/biografiya-m-montessori/>
2. Вимоги до сучасного вчителя. URL: http://www.alionagergel.ks.sch.in.ua/gallery_and_documents/korisni_posilannya/vimogi_do_suchasnogo_vchitelya/
3. Технологія саморозвитку (М. Монтесорі). URL :<http://zakinppo.org.ua/onlajndovidnik-klasnogo-kerivnika/vihovni-tehnologii-ta-formi-roboti/1255-tehnologija-samorozvitku-m-montessori>

АДОЛЬФ ДІСТЕРВЕГ ЯК ЗАСНОВНИК ІДЕЇ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ

Доценко Дмитро
фізико-математичний факультет
ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Науковий керівник – А. Боярська-Хоменко

Адольф Дістервег (1790-1866) – видатний німецький педагог-демократ, прихильник ідей природного зростання та природного виховання дітей, він зосередився на розвитку їх самостійності та самостійності мислення. А. Дістервега цікавила не теорія виховання, а практична сторона освіти та методологія. На думку педагога, виховання має відбуватися в гармонії з природою, культурою і часом. Він намагався об'єднати вчителів усієї Німеччини. Але найбільше значення мала його діяльність у сфері забезпечення якості шкільної освіти.

Завдяки А. Дістервегу у Пруссії були засновані національні та початкові школи, які стали першими в усій Європі. Німецькі просвітителі почали розуміти своє значення для національного блага. Його праці стали джерелом інструкцій щодо покращення підготовки вчителів і соціального становища вчителя для цілих поколінь і досі дуже високо цінуються.

З наукових праць А. Дістервега видно, що він дбав про особистісний розвиток дитини і намагався змінити загальноприйнятій у його часи стиль виховання. Зважаючи на це його погляди та думки спонукали наступників до створення реформістської педагогіки, в основу якої було покладено освітні цінності, які відстоював А. Дістервег.

Реформістською педагогікою називають реформаторський педагогічний рух, що мав місце на межі ХІХ – першої третини ХХ століття. Цей термін можна охарактеризувати як поєднання педагогічних концепцій, що виступали проти традиційних педагогічних підходів, прагнули оновлення школи та освіти. Цей реформаторський рух мав міжнародний характер.

Усі тенденції реформаторських зусиль критикували авторитарні державні школи як «навчальні заклади», переважання когнітивних процесів навчання, орієнтоване на вчителя навчання, відсутність реалізму в школі, бездумну рутину запам'ятовувань і повторень.

Вимоги реформістської педагогіки включали:

- підтримку особистості та індивідуальності дитини;
- реалізацію особистісно-орієнтованого навчання;
- стимулювання власної активності дитини у пізнавальній, мануально-руховій і художній сферах;
- навчання на практичному досвіді;
- зв'язування когнітивного та ручного навчання;
- популяризацію екологічної освіти, виховання у дусі миру та народності;
- співробітництво та спільне навчання;
- учнівське самовизначення;
- роботу з невеликими різновіковими.

Установлено, що вже незадовго після смерті видатного педагога у Німеччині реформістський рух в освіті почав набирати сили. Реформістська педагогіка у Німеччині ділиться на три періоди: 1890-1918 рр.: популяризація реформістських ідей А. Дістервега та поява реформаторських шкіл; 1918 р. – середина 1920-х рр: запровадження реформ у державних школах; друга половина 1920-х рр.: початок критичних міркувань про зміст освіти.

Зазначимо, що поступово нові реформаторські педагогічні пропозиції виникли не лише у Німеччині, а й у інших країнах. Зокрема значний вплив на розвиток педагогічних ідей А. Дістервега справили і представники Італії – тут працювала Марія Монтесорі, яка запропонувала концепцію «педагогіки від дитини», Франції – де представники закликали до внесення так званої нової реформи освіти «Education Nouvelle», США – тут представники закликали до так званої «прогресивної освіти». Деякі реформістські школи існують досі, наприклад, школи Дженаплан, школи Монтесорі, вальдорфські школи. Вони характеризуються як школи альтернативні державній системі освіти.

Таким чином А. Дістервег був лібералом-демократом і суперечив шовінізму, національній зверхності та консервативним практикам в освіті. У практичній діяльності А. Дістервег також намагався створити в Німеччині єдину державу, оскільки він бачив себе німцем, а не пруссом. Нині в Німеччині існує незліченна кількість початкових шкіл, середніх шкіл, професійних шкіл, бібліотек, названих на честь Адольфа Дістервега. Зусилля А. Дістервега реорганізувати тогочасну шкільну систему та його постійне викриття недоліків та помилок в освіті вплинули на майбутній розвиток педагогіки. Проблеми, якими займався А. Дістервег, є постійно актуальними, тому його заслуги шанують не лише в Німеччині, а й у всьому світі.

Список використаних джерел

1. Історія педагогіки: навч. посібник / За заг. ред. Троцько А.В. Харків, 2008.
2. Хрестоматія з історії педагогіки: у 2 т. / За заг. ред. Троцько А.В. Харків, 2011.
3. Боярська-Хоменко А. В. Історіографічний аспект дослідження проблеми професійної освіти дорослих у країнах Європи. *Науково-педагогічні студії*. Київ : ДНПБ, 2020. Вип. 4. С. 8–17.

СПАДОК КОСТЯНТИНА УШИНСЬКОГО ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Калабіна Софія
факультет дошкільної освіти
ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Наукові керівники – доц. Т. Собченко, проф. В. Ворожбит-Горбатюк

Рівень нації та її місце у світовій інтеграції у сучасних умовах визначається рівнем політичної, адміністративної, мистецької, науково-

політичної еліти. Особливої значущості серед національної еліти набувають фахівці, здатні до результативної дослідницької діяльності, як висококомпетентні, всебічно розвинені й досвідчені громадяни, здатні працювати в умовах інформаційного суспільства та рівень підготовки яких має забезпечити високі соціально-освітні потреби. Цим визначено актуальність обраної теми.

Розвиток продуктивно-творчого типу навчання у закладах вищої освіти можливий за умови, якщо приділяється належна увага організації науково-дослідницькій діяльності студентської молоді. У цьому ми бачимо потенціал підвищення ефективності наукової діяльності викладачів і студентів, ресурс підтримки обдарованої молоді, створення відповідної наукової інфраструктури планування та здійснення наукових досліджень.

Науково-дослідницька діяльність студентів є одним із найважливіших засобів підвищення якості підготовки і виховання фахівців, здатних творчо застосовувати в практичній діяльності найновіші досягнення науково-технічного прогресу [1]. У контексті творчого доробку видатного просвітника Костянтина Ушинського науково-дослідницька діяльність у межах фахової підготовки може забезпечувати кожній особистості, яка до неї залучена, можливість розкрити особистий інтелектуальний, творчий потенціал, опанувати досвідом наукового пошуку, підтримати і розвинути поінформованість, ерудицію, набути вміння швидко опрацювати й аналізувати нову інформацію, продуктивно її використовувати, обирати оптимальні засоби застосування у професійній сфері. Усе це є запорукою успіху в професії

Актуальним в наш час, на наш погляд, є використання науково-дослідницької діяльності для виховання в майбутнього фахівця своєрідного дослідницького занепокоєння, прагнення вивчити повно та досконало, розкрити їх вичерпно, з урахуванням різних підходів, що активізують процес самореалізації особистості професіонала.

Важливо відмітити, що поняття «науково-дослідницька діяльність студентів» включає в себе два взаємопов'язаних елементи: навчання студентів елементів дослідницької діяльності, організації та методики наукової творчості; проведення студентами наукових досліджень під керівництвом професорів і викладачів. К. Ушинський основним завданням професійної школи уважав підготовку людини до життя, тому, приділяючи праці особливе місце у вихованні, розробив принципи виховуючого навчання. Його робота «Праця в її психічному і виховному значенні»,

опублікована в «Журналі Міністерства народної освіти» 1860 р., за глибиною й актуальністю поставлених до цього часу зберігає своєрідне лідерство. Просвітник глибоко розумів роль професійної школи, тому одним із перших виступив розробником методики викладання практико-зорієнтованих дисциплін [3].

Актуальним в наш час є пропозиція К. Ушинського щодо напрямів розв'язання загально-педагогічних, дидактичних і методичних проблем професійної освіти, а саме: професійних шкіл різних форм власності і видів господарської діяльності. При цьому він наполягав, щоб усі професійно-технічні навчальні заклади створювалися і здійснювали навчання в єдиній системі професійної підтримки практиків, фахівців, науковців [3].

Актуальні ідеї організації науково-дослідницької діяльності студентів в розумінні К. Ушинським праці для розвитку особистості: формування наукових зв'язків вітчизняних учених із колегами із-за кордону, розширення спектру наукових часописів та наукової продукції, підготовленої у співпраці роботодавців, здобувачів, учених, проведення спільних наукових досліджень, практика стажування здібних молодих людей за кордоном, робота наукових семінарів, репетицій, консультацій, організацію підготовки науково-викладацьких кадрів через індивідуальне наставництво, спільна перекладацька робота [2].

Список використаних джерел

1. Заблоцька К.В. Організація науково-дослідницької роботи студентів і її виховний потенціал. Наука. Релігія. Суспільство.2002.№4.С.246–247.
2. Ушинський К. Д. Головні риси організму людини у застосуванні мистецтва виховання. Педагогічна збірка. 1865. № 8. С. 629–649.
3. Ушинський К. Д. Зібрання творів. М., 1990. Т. 5, 6.

ПИТАННЯ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В СПАДЩИНІ

А. МАКАРЕНКА

Карнаух Софія
факультет мистецтв
ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Науковий керівник – Т. Твердохліб

Згідно сучасного українського законодавства культурна компетентність належить до ключових. Її формування має відбуватися шляхом естетичного

виховання дітей і на уроках, і в позаурочний час, і в родині. Значні напрацювання, які є дієвими і сьогодні, з практичної реалізації естетичного виховання мають українські педагоги першої половини ХХ століття. Найбільший доробок з-поміж вітчизняних науковців означеного історичного періоду належить А. Макаренку.

Відомий педагог розглядав естетичне виховання не як якусь автономну від інших основних питань виховання царину, а як необхідний складник цілісного явища, як один з найважливіших аспектів виховання. Цікава книга, образотворче мистецтво, перегляд кінофільмів, музика - все це і багато іншого застосовувалося як засоби естетичного розвитку особистості. Крім цього, на думку науковця і практика, важливим було забезпечення естетики побуту: територія виховних закладів рясніла від квітів, а приміщення блищали від чистоти. Самі вихованці були акуратно підстрижені і причесані, а їх одяг завжди був чистим і випрасуваним. Естетика костюма, кімнати, сходів, верстата мала анітрохи не менше значення, ніж естетика поведінки. Говорячи про виховання «почуття краси», А. Макаренко мав на увазі не тільки виховання почуття краси неба, картини, одягу, а й красу вчинків, естетику вчинків, оскільки вчинки можуть бути красивими або некрасивими. У програму естетичного виховання педагог включав красу одягу, мови, рухів, побуту, праці, відпочинку. Він високо цінував художню простоту, природність, почуття міри, не міг терпіти грубості, нетактовності, розхлябаності, хвастощів в роботі, рухах, розмові, вчинках. Він постійно намагався забезпечити єдність внутрішньої і зовнішньої краси людини, єдність етики та естетики. Шліфування емоційно-вольової сфери формувало у вихованців хороші естетичні смаки і високі людські ідеали, до яких вони прагнули не тільки в період перебування в комуні або колонії, а й все своє життя [1; 2; 3].

Важливими засобами естетичного виховання були хор, оркестр, театр, клубна робота, велика кількість квітів як в приміщеннях, так і на всій території виховних закладів. У комуні був гектар прекрасного квітника, найкраща в місті Харкові оранжерея. Про оркестр писали, що він був одним із кращих самодіяльних оркестрів у Харкові та в Україні, виконував твори Л. Бетховена, Ф. Шуберта, Ф. Ліста, В. Моцарта, М. Мусоргського. Наявність хору, оркестру, театру дозволяла яскраво та з великим естетичним смаком проводити усі свята.

А. Макаренко добре грав на скрипці, непогано малював, був талановитим режисером і актором, для річниці комуні він писав сценарії і

п'єси. Він дбав про естетичну освіченість своїх вихованців, тому для них проводились лекції літературознавцями, музикознавцями тощо. Сенс естетики педагога полягав в тому, щоб вихованці навчилися ясніше мислити і глибше відчувати.

Погоджуємося з думкою І. Лелюх, що в педагогічній практиці видатного педагога-новатора прослідковується зв'язок трудового та естетичного виховання [2]. Одним із головних методів впливу на особистість для А. Макаренка була праця, що мала б виховне значення тільки за умови нерозривної єдності з моральним, естетичним та іншими напрямками виховання, оскільки «...краса є функцією праці...» [3]. Очікувані вихователем результати трудова діяльність дітей забезпечить у випадку, якщо матиме творчий характер, буде осмисленою, доцільною та спрямованою на задоволення естетичних потреб дітей [2].

Таким чином, з-поміж вітчизняних науковців першої половини ХХ століття найбільш вагомим напрацюванням з питання естетичного виховання належать А. Макаренку. Він наголошував на тісному взаємозв'язку естетичного та інших напрямів виховання. Як засоби естетичного виховання педагог активно застосовував літературні твори, образотворче мистецтво, кінофільми, музику, хор, оркестр, театр, квіти тощо.

Список використаних джерел

1. Козлова О. Основні напрями виховання особистості в професійній діяльності А. С. Макаренка. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2016. № 3 (57). С. 27-39. URL: <https://repository.sspu.edu.ua/bitstream/123456789/901/1/Osnovni%20napriamy%20vykhovannia.pdf>
2. Лелюх І. Проблеми естетичного виховання в педагогічній спадщині Н. Волошиної та А. Макаренка. *Витоки педагогічної майстерності*. 2013. Вип. 12. С. 189-195. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/2220/1/Leluh.pdf>
3. Макаренко А.С. Педагогічна поема. К., 1973. 336 с.

СТЕРЕОТИПИ СУСПІЛЬСТВА – ВИКЛИК ДЛЯ ПЕДАГОГІВ

Кравцова Марія
фізико-математичний факультет
ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Науковий керівник – А. Боярська-Хоменко

«Чому вона може навчити моїх дітей, якщо у неї своїх немає?», – закотивши очі, бідкається типова мати, яка привела дитину до школи, а повертаючись додому, вона бачить підлітків, які замість відвідувань уроку математики, розпивають пляшку алкогольного напою та випускають кільця диму від цигарок. «З них не буде людей!», – хитаючи головою, говорить панночка і йде далі...

Це один з прикладів стереотипів, що часто зустрічаються у повсякденні та, на жаль, негативно впливають на сприйняття людей та взаємовідносини [1]. Можна згадати і про те, що перше враження може бути хибним, і кохання, не як у кіно, дівчатка полюбляють рожевий колір та ходити у сукнях. Але чи завжди дійсність відповідає цим шаблонам суспільства?

Повернемось у 1925 рік до міста Харкова, у якому, видатний педагог, Антон Семенович Макаренко пропонує проєкт великого підприємства, у якому всі правопорушники матимуть змогу перевиховатися. Через 3 роки він пише статтю, тема якої: «Проблеми теорії та практики виховання», але водночас вже працює з «тяжкими» підлітками у колонії ім. М. Горького та комуні ім. Ф.Е. Дзержинського. Це були не просто діти, які хотіли самовиразитися, пофарбувавши волосся у зелений або червоний колір, зробивши пірсінг, чи які цілу ніч «відтягуються» у клубі, а вранці роздумують про свою важку долю. Це були діти, які змушені красти шматок хліба, щоб вижити, які мали дійсно якийсь переломний момент у житті і спілкувалися між собою лише мовою сили, які забули як це – довіряти людям, бо оточуючі бачили в них вже лише вуличних розбійників, пройдисвітів та загублених для суспільства особистостей.

На основі отриманого щоденного досвіду, видатний педагог пише книгу, яка має назву: «Книга для батьків». На сторінках цієї книги постає питання різного соціального статусу сімей, сміливо висловлюється думка про ненормативну лексику та причини та наслідки її використання у суспільстві [3]. До речі, ці питання актуальні і сьогодні. Тому можна сміливо читати і відкривати для себе нове.

Мабуть, якби він тільки писав теоретичні нотатки, він був би на той час, на кшталт, сучасного блогера, який залишає пости у соцмережах. Він діяв! А.С. Макаренко не тільки відповідав на численні листи батьків, але у процесі живого спілкування розкривав суть болючих проблем, акцентуючи увагу на певних моментах, працював з різними дітьми та допомагав «тяжким» підліткам стати на правильний шлях, бо бачив в них людяність, доброту, які заховалися глибоко у їх душах. Найголовніше, він вселяв в них віру та відкривав перед ними нові можливості. Начебто, дарував друге життя.

Цікаво те, що попри все вище згадане, Антон Семенович не мав власних дітей, але навчити, перевиховати, повірити в підлітків з таким успіхом, з яким це робив він, досі нікому не вдалося. А як же стереотип?

У тому, що у кожної дитини є позитивні якості, які треба віднайти та розвивати, був переконаний не тільки А.С. Макаренко, але і Й. Песталоцці – швейцарський педагог XVIII – початку XIX століття [2]. Він вбачав необхідність гармонійного розвитку сил та здібностей кожного учня. У сучасних реаліях схожа концепція зустрічається в НУШ. Нова освітня програма передбачає те, що кожна дитина має талант і задача вчителя знайти та допомогти розкрити його.

Й. Песталоцці також намагався подарувати друге життя, але уже не підліткам, а дітям, що були позбавлені батьківського дому. Швейцарський педагог, у 1728 році, створив притулок для дітей, що змушені були з певних умов скитатися вулицями міста [2]. Існує стереотип, якщо дитина росте без батьків, то з неї не виросте гідної людини. Не переймаючись таким шаблоном мислення, він розробив методику розвитку їх здібностей, навчав удосконалювати внутрішні та розумові сили дітей у притулку.

Отже, видатні педагоги А.С. Макаренко та Й. Песталоцці є яскравими прикладами педагогів, на яких треба рівнятися. Проблеми, які вони вирішували, стереотипи, з якими боролися – досі існують у нашому суспільстві. Дехто вважає, що для усунення стереотипів треба голосно, пафосно та з тріском їх «ламати». Але, проаналізувавши підходи видатних педагогів, можна зрозуміти, що посіявши зерна добра, людяності, віри у серцях дітей, шукаючи індивідуальні підходи, використовуючи різні методики та просто чуючи дітей, ми поступово виховаємо зовсім нове суспільство, яке не буде жити стереотипами та акцентувати увагу на негативних моментах. Суспільство, яким ми будемо пишатися.

Список використаних джерел

1. Важкі підлітки, що робити? URL :<https://psyhosoma.com/uk/vazhki-pidlitki-shho-robiti/>
2. Засновник народної школи. URL :http://pmu.in.ua/virtual-exhibitions/pestalocci_270_rokiv/
3. Макаренко А.С. Книга для батьків. Київ: Радянська школа, 1980. с. 336.

ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ СОФІЇ ФЕДОРІВНИ РУСОВОЇ

Крисенко Ілона
факультет історії і права
ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Науковий керівник – В. Ялліна

«Бути гарним педагогом – це бути справжнім реформатором майбутнього життя України бути апостолом Правди і Науки»
С. Ф. Русова

Софія Федорівна Русова – перша жінка педагог – теоретик, активний громадський діяч, письменниця, просвітителька, мудра і невтомна жінка, засновниця перших шкіл і садочків на території України, але найбільше уславилася своїми педагогічними поглядами, якими до сих пір активно користуються в педагогічній галузі знань. Найважливіші принципи педагогічної концепції С.Ф. Русової: демократизм, гуманізм, природовідповідність, культуровідповідність, народність, загально людські цінності, соціальну обумовленість виховання, особистісно орієнтовний підхід. Але центральне місце в її педагогічних ідеях займає національне виховання. Воно пов'язане з надбанням народу, вихованням пошани до свого та інших народів. Також вона відстоювала твердження, що школа і виховання будуть успішно здійснюватися за умови впровадження в неї національної концепції [2].

Запам'яталася педагогиня ідеєю рідної української мови вона переконана була, що дітям легше засвоювати матеріал якщо він буде викладатися українською мовою. Вона говорила: «На Вкраїні рідна мова є українська, нею й мусить проводитися вся наука» і радила всім педагогам викладати уроки виключно українською мовою.[2]

Софія Федорівна була прибічницею соціального виховання, що завдяки ньому можна сформувати з учня свідомого громадянина, сприяє формуванню кращих людських якостей і підготувати дитину до життя. І також дотримувалася ідей морального виховання, що завдяки ньому можна сформувати моральні високі почуття, якщо учень буде брати участь у добрих і корисних справах для суспільства. Важливим є цілеспрямоване виховання позитивних рис характеру і зведення до мінімуму негативних нахилів [4].

Значне місце у її спадщині посідало питання виховання дисциплінованості, вольових якостей, культури поведінки, що виховуються починаючи з ранніх років.

Велику роль вона приділяла і дошкільному вихованню свідчення цього є більшість творів присвячена на цю тему. У творах «Теорія і практика дошкільного виховання», «Роль жінки у дошкільному вихованню», «Нова школа соціального виховання». С.Ф. Русова вистроювала систему дошкільного виховання на національному ґрунті. Значну увагу вона приділяла моральності і спонукала дітей робити добрі, благодійні вчинки. Вона також запам'яталася надзвичайно доброю людиною, яка допомагала сиротам, жінкам, людям з обмеженими можливостями і людям похилого віку [1].

Софія Федорівна опікувалася створенням нової школи, одним із головних орієнтирів якої мало бути збудження, виявлення і розвиток самостійних творчих сил дитини, її творчого мислення. У своїх працях вона критикувала тогочасну школу за придушення волі та активності дитини, пасивне слухання та тривале сидіння за партою, підкреслюючи, що така організація навчання не відповідає природі дитини.

Аналізуючи дитячу природу С.Ф. Русова відзначала велике значення гри, праці та самодіяльності у розвитку дитини. Висувалися вимоги до вчителя щодо врахування запитів дитини, її поглядів, індивідуально-психологічного складу [3].

Важливе місце у поглядах педагога займало жіноче питання. Вона звернулася до важливої проблеми ролі жінки в загальнокультурному житті країни, підготувала книгу про визначних українських жінок, залучала жінок до громадських справ, керувала діяльністю жіночої Української Ради, приймала участь у всесвітніх жіночих конгресах в Гаазі, Женеві, Відні, Копенгагені [5].

Отже, підсумовуючи діяльність видатної жінки можна сказати, що вона зробила великий внесок у розвиток вітчизняної педагогіки. Вона присвятила

багато часу перебудові старої системи освіти, орієнтуючись на нові вимоги часу. Її ще порівнюють з Лесею Україною за їхні спільні погляди на життя, бажання відстояти свободу і захистити рідну мову. Вона зробила великий внесок і я впевнена, що український народ її не забуде. В 1996 році було запроваджено останній день вересня в освітніх закладах відзначається як день Софії Русової – видатного просвітителя України.

Список використаних джерел

1. Зайченко І. В. Педагогічна концепція С. Ф. Русової: навч. посіб. для студ. пед. спец. вузів / І. В. Зайченко; передм. М. Д. Ярмаченка. –2-ге вид., доповн. і переробл. – Чернігів: ЧДПУ ім. Т. Г. Шевченка, 2000. – 234 с.
2. Коваленко Є.І., Пінчук І.М. Освітня діяльність і педагогічні погляди С.Русової / За ред. Є.І. Коваленко – Ніжин, НДП, 1998, 214 с
3. Персоналії в історії національної педагогіки. 22 видатних українських педагоги / Під заг. ред. А. М. Бойко. – К.: ВД «Професіонал», 2004. – 576 с.1
4. Русова С.Ф. Вибрані педагогічні твори: У 4 кн. / За загальною редакцією Є.І. Коваленко; Упорядн., прим. Є.І. Коваленко, О.М. Таран. – Чернігів: КП "Видавництво "Чернігівські обереги", 2009. – 382 с.
5. Софія Русова: 3 маловідомого і невідомого. Ч. 1 «Несторка української педагогічної літератури...» / Упор. О. Джус, З. Нагачевська. Івано-Франківськ: Гостинець, 2006. 456 с.

АКТУАЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ Б. ГРІНЧЕНКА

Лисогор Таїсія

фізико-математичний факультет

ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Науковий керівник – А. Боярська-Хоменко

На загальній педагогіці я вивчила різноманітні теми, основні критерії і вимоги до сучасного вчителя та наукові погляди видатних педагогів минулих років. Я зацікавилася різними методами викладання педагогів, робила порівняльні аналізи між сучасним та минулим. Результати виходили досить цікавими. Хоча педагоги минулого викладали багато років назад, деякі з них пропонували використовувати дійсно ефективні методи, які й зараз підходять для сучасності. Зокрема це Марія Монтесорі, Борис Грінченко, Костянтин Ушинський та інші. Але найбільше мені імпонують наукові погляди видатного українського письменника та педагога Бориса Дмитровича

Грінченка. Я детально ознайомила з його педагогічними поглядами для того, щоб зрозуміти, чим вони можуть відрізнятися від нашого сьогодення.

Взагалі, Борис Грінченко спирався на народну педагогіку, тому що, на його думку, вона є вічною, а головним є те, що це – невичерпне джерело навчально-виховної мудрості. Він аналізував внески та досвід прогресивних педагогів для того, щоб розвинути їхні думки щодо діалектичної єдності мови і мислення. Зробив такі висновки: «Мова – виразник найістотніших національних ознак: психологічних, світоглядних, етнографічних» [2]. Тож навчання рідною мовою – основний принцип освітньої системи Бориса Грінченка. Якщо ми порівняємо цей принцип з принципами НУШ, то зможемо побачити подібність. У нашому сьогоденні справжній педагог теж повинен гарно володіти загальнокультурними компетентностями (прекрасно володіти державною мовою, розуміти твори мистецтва та формувати досвід у майбутнього покоління).

Також досить важливим є те, що Б. Грінченко негативно ставився до фізичного покарання та виступав проти нього, що на сьогодні є дуже актуальним [1]. На його думку, треба зближатися з учнями та розвиватися, а не вбивати їх прагнення до знань та морально знущати з них. У наш час фізичне покарання це табу, бо, як показали, дослідження, фізичні покарання дуже погано впливають на психіку дитини і можуть привести до цілої низки психологічних та емоційних проблем ще в дитинстві [2]. Тому сучасні психологи та педагоги, що досліджували цю тему, винайшли новітні методи, які зацікавлюють дитину в період навчання без примушення й покарань.

Борис Грінченко – педагог, який відрізнявся від інших викладачів тим, що він намагався створити різноманітні методи зацікавлення учнів до навчання більш лояльними та цікавими, тобто він не стояв на місці, а йшов нога в ногу за часом [3]. Його наукові погляди побудовані якраз на спонуканні учнів до навчання без примусу та натиску. І це знову доводить те, що його переконання мають актуальність для сьогодення та сучасної школи. Оскільки сучасна школа цінує фізичне та моральне здоров'я школярів [4].

Отже, висновком є порівняння педагогічних вимог Бориса Грінченка та НУШ.

Борис Грінченко	НУШ
Вчитель повинен бути діяльним та активним	Успішно впроваджувати як традиційні, так і новітні прийоми

	навчання
Вміння гарно володіти словом, тобто мати ораторські здібності	Володіння мовною компетентністю
Вміння спонукати та зацікавлювати учнів	Фасилітатор та психолог, який має цікаві підходи до різних учнів
Розвивати прагнення до знань у дітей	Цінування психологічного здоров'я учня

Порівнюючи їх, можна чітко сказати, що вимоги сучасності довершили вимоги Бориса Грінченка. Вони додали більше новітніх технологій, та різних цікавих методик, що нині є актуальним.

Список використаних джерел

1. Грінченко Б. Народні вчителі і українська школа. Київ, 1906. С. 30 - 50.
2. Грінченко Б.Д. Яка тепер народна школа в Україні. Житє і слово, 1896. Книга IV. С.241-258.
3. Неживий О.І. Для рідного слова. Творча спадщина Б.Грінченка і проблеми національного виховання. Луганськ, 1994. С.40.
4. Пісочинець Д. Просвітницько-видавнича діяльність Б.Грінченка. *Над могилою Бориса Грінченка*. Київ: Вік,1900. С.52-64.

Г.С. СКОВОРОДА І СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИХОВАННЯ

Ловчикова Валерія
фізико-математичний факультет
ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Науковий керівник – А. Боярська-Хоменко

Педагогіка – наука, що вивчає і формулює закономірності, форми, методи навчання та виховання. Педагогіка вивчає процеси освіти, навчання та виховання, лише у властивих їй межах, розглядаючи у цих процесах тільки педагогічний аспект. Вона досліджує те, на яких педагогічних засадах, завдяки яким засобам навчально-виховної роботи потрібно будувати освіту, навчання і виховний процес людей різних вікових груп в освітніх закладах, в усіх типах установ, організацій і трудових колективів.

Слово педагогіка (з грецьк. paidosago – «дитя вести», paidagogos – педагог, «той, хто веде дитя»). З часом слово набуло більш широкого

значення – «вести дитину по життю», виховувати, навчати, направляти тілесний та духовний розвиток. Педагогіка визначилася як наука про навчання та виховання дітей, а з середини ХХ ст. – як наука про навчання та виховання людини взагалі.

В минулому педагогіці відводилось дуже важливе місце. Відомі всьому світові педагоги шукали різні підходи і методи, які дозволяли пізнавати нове, досягати поставлених цілей, самовдосконалюватись.

Видатний український просвітитель, гуманіст, філософ, письменник Г. Сковорода мав ідеалістичний світогляд, але у його поглядах були нотки матеріалістичних елементів. Наприклад, він вважав, що саме «природа є початком усього, вона безмежна у просторі і часі...» Мабуть він думав, що людині дано все, що має природа та ніяких вроджених ідей не існує, а джерелом знань є навколишній світ. Головне – зуміти направити дитину в потрібне русло, а далі справа за нею самою. Для самого Г. Сковороди важливою була ідея «сродної праці» навчання дитини тому, для чого вона народжена, відповідно до її натури, що дозволило б організувати життя «за внутрішнім блаженним духом». Природні здібності дітей неоднакові, але природа, а часом і педагог «наповнює різні посудини до повної місткості». Отже, кожна дитина на основі набутих знань і здібностей має можливість прийти до своєї «сродної праці».

Важливим для Г. Сковороди був і принцип «народності». Він вважав доцільним і обов'язковим навчати дітей рідною мовою, оскільки народність проявляється у мові, житті, побуті, культурі, ментальності. Тому було важливо, щоб кожен «узнав свій народ і себе у народі».

Ми також розуміємо, що за виховання дитини несуть відповідність і батьки. Обов'язки батьків різноманітні, але найважливіше – навчити дітей вдячності, бо це основа морального виховання.

У сучасній педагогіці, на мій погляд, усе набагато складніше. Стрімкий розвиток науки і техніки, мистецтва і промисловості призвів до того, що діти можуть і без допомоги батьків чи вчителя знайти необхідну інформацію, не прикладаючи зусиль чи старання. Їх не дуже цікавить чиясь думка з приводу того, гарно це чи негоже, цікаво чи ні. В якому сенсі вони отримали цю інформацію, у такому її і використовують. Тобто, важливіше своє «Я», ніж думка оточуючих. Не думаю, що для них важлива і теорія «сродної праці», бо всі звикли не трудом чогось досягати, а одержати все і одразу, сидячи на дивані за планшетом чи комп'ютером. А про виховання вдячності я взагалі змовчу. Думаю, нинішнім педагогам набагато важче виховувати емпатійні

почуття у дітей, які звикли до фільмів бойовиків та фільмів-жахів. Це дуже прикро, бо в минулому залишились цікаві походи і мандрівки, виставки і кінотеатри, бібліотеки і відпочинок у клубі за інтересами. І хоча завдяки новітнім технологіям і приладам люди мають багато вільного часу, та вони спілкуються мало, майже не читають книг, не цікавляться спортом, не приділяють уваги трудовому вихованню.

Учитель працює і самовдосконалюється постійно, бо «якщо він перестає вчитися, у ньому вмирає вчитель». Так сказав видатний учитель К. Ушинський. Мене це наводить на думку, що в сучасній педагогіці все ж таки необхідно впроваджувати і ті різноманітні методи, прийоми і засоби, які зараз вважаються застарілими. Важливо їх поєднати із сучасними так завуальовано, щоб все виглядало, як нове і невідоме.

Список використаних джерел

1. Педагогічні погляди Г.С. Сковороди. URL :https://pidru4niki.com/1523112535420/pedagogika/pedagogichni_poglyadi_skovorodi (дата звернення 30.05.2022)

А.С. МАКАРЕНКО ПРО ВИХОВАННЯ

Лосєва Катерина
факультет мистецтв
ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Науковий керівник – В. Яліна

Актуальному питанню сьогодення успішному розв'язанню завдання становлення та розвитку дитячої особистості значною мірою сприятиме звернення до педагогічної спадщини Антона Семеновича Макаренка. Його спадщина охоплює широке коло проблем теорії та практики виховання.. Одним з фундаментальних творів Макаренка є безумовно «Педагогічна поема».

Досвід педагога широко використовується в зарубіжних освітніх системах Німеччини, Данії, Китаю, Японії, Угорщини, Польщі, Чехії, США, Ізраїлю.

Слід зазначити, що Антон Семенович Макаренко виводить особистість вихованця на перший план. Толерантність, відкритість, віра та оптимізм вихователя є запорукою гармонійного та всебічного розвитку кожної дитини.

Виховна система А.С. Макаренка розроблялась як модель майбутнього — нового суспільства. Педагог підкреслював, що виховання є найважливішою функцією школи, самостійною галуззю педагогічної діяльності, пов'язаною з навчальним процесом, але має свої специфічні цілі, функції, теоретичні основи та методику: «У нас серед педагогічних мислителів нашого часу і окремих організаторів педагогічної роботи має місце переконання, що ніякої особливої, окремої методики виховної роботи не потрібно. Що методика викладання, методика навчального предмета повинна містити в собі й усю виховну думку. Я з цим не погоджуюся, я вважаю, що виховна область — область чистого виховання — є в окремих випадках, окрема область, відмінна від методики викладання» [2].

Важливо відмітити, що на думку педагога необхідно враховувати усі складність, багатство і красу людської особистості. Саме тому до неї потрібно підходити з більш точними вимірами. З більшою відповідальністю, з більшою наукою. Більшість «деталей» у людській особистості можна «штампувати в стандартному порядку», але для цього потрібна «скрупульозна» обережність і точність. Інші деталі вимагають «індивідуальної обробки в руках висококваліфікованого майстра, людини із золотими руками і гострим оком» [2].

Антон Семенович Макаренко був переконаний в тому, що, незалежно від підходу до процесу виховання, у будь-якому випадку предметом виховання виступає людина, яка відчуває відповідний вплив. Сутність виховання полягає в такій взаємодії, коли вихователь має вплинути на вихованця. Тобто виховання виступає одним з видів діяльності щодо перетворення людини або групи людей [2].

Необхідно зазначити, що педагог підкреслював, що особистість може з'явитися лише у здоровому суспільстві. Вважав, що мало виправити людину, потрібно виховати її так, щоб вона стала активним діячем нової епохи. А для цього необхідно організувати виховний процес, орієнтований на вдосконалення особистості дитини, її моральних якостей. Основоположним принципом педагогічної системи А.С. Макаренка став принцип виховання в колективі, який розглядався як універсальний метод виховного впливу, що є загальним і єдиним, і водночас дає можливість кожній окремій особистості розвивати свої здібності, зберігати свою індивідуальність, іти вперед лініями своїх нахилів. Він гостро критикував поширене в його час серед педагогів формулювання цього терміна, дане педологами, за яким під колективом розуміли «групу осіб, що взаємодіють, сукупно реагують на ті чи інші

подразнення». А.С. Макаренко підкреслював, що тільки соціальна єдність людей може бути названа колективом.. Організація колективу повинна починатися з розв'язання питання про первинний колектив, який уже не повинен поділятися на дрібніші частини. Збори колективу, на його думку, «повинні бути завжди суто діловими і не забирати у дітей багато часу. Існування колективу можливе тільки за умови, якщо він об'єднує людей на основі завдань, які корисні для суспільства. У шкільному колективі розрізняють колектив вихованців і колектив вихователів, і чим значніші духовні цінності протягом багатьох років нагромаджуються й дбайливо зберігаються в педагогічному колективі, тим виразніше виступає учнівський колектив не тільки як об'єкт виховання, а й як активна дійова сила, як учасник виховного процесу, як вихователь [1].

Для вирішення виховних завдань, на думку педагога, можна добирати різні поєднання методів, прийомів і засобів. При визначенні методів необхідно орієнтуватися на позиції вихователя в доборі способів виховної взаємодії. Педагог виділяв низку взаємодій, що виникають між вихователем і вихованцем: способи впливу на характер ставлення вихованця до самого себе; включення його в систему спілкування з однолітками; способи корекції світогляду; зміна ціннісних установок і стилю поведінки. Звідси випливає, що метод виховання виступає одним з інструментів не тільки впливу на людину, а й взаємодії.

Значної уваги педагог надавав ролі вихователя, адже обмежений у свободі творчості, під тягарем дріб'язкових перевірок і регламентуючих наказів, він не здатний принести користь дітям. За А.С. Макаренко, вихователь повинен мати право на творчий ризик заради своїх вихованців: «Вихователь повинен уміти організувати, ходити, жартувати, бути веселим, сердитим. Вихователь повинен поводитися так, щоб кожен рух його виховував, і завжди повинен знати, чого він хоче в даний момент і чого він не хоче» [2]. Уміння говорити правильно виразно, уміння жестом, мімікою поглядом виражати свої почуття і ставлення, уміння керувати своїм психічним станом, бачити себе збоку значною мірою визначають успішність педагогічного спілкування. Педагогічна техніка є тим комплексом умінь, які допомагають учителю глибше, яскравіше, талановитіше виразити себе, досягти оптимальних результатів у виховній роботі: «Я переконаний, що в майбутньому у педагогічних вищих навчальних закладах обов'язково будуть викладатися і постановка голосу, і поза, і володіння своїм організмом, і

володіння своїм обличчям, і без такої роботи і не уявляю собі роботи вихователя», – мріяв А.С. Макаренко [2].

Основоположним принципом педагогічної системи А.С. Макаренка став принцип виховання в колективі, який розглядався як універсальний метод виховного впливу, що є загальним і єдиним, і водночас дає можливість кожній окремій особистості розвивати свої здібності, зберігати свою індивідуальність, іти вперед лініями своїх нахилів.

Таким чином, звернення до педагогічної спадщини А.С. Макаренка, сутність якої полягає у створенні умов для співпраці педагогів і вихованців у єдиному дружньому колективі, що є міцним підґрунтям для формування здорового суспільства. Сутність свого педагогічного досвіду А.С. Макаренко вбачав у якомога більшій вимозі до людини і у якомога більшій повазі до неї

Список використаних джерел

1. Макаренко А.С. Колектив і виховання особистості. – М.: Педагогіка, 1972.
2. Макаренко А.С. Педагогіка індивідуальної дії // Твори: У 7 т. – К.: Радянська школа, 1953. – Т.5.

ПОГЛЯДИ КАРЛА ОРФА НА МЕТОДИКУ МУЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ І МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Май Вень

здобувач третього освітньо-наукового рівня вищої освіти

ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Мороз Аліна

факультет мистецтв

ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Науковий керівник – Т. Твердохліб

Сьогодні з-поміж існуючих методик музичного виховання дошкільнят і молодших школярів, на нашу думку, методика К. Орфа є однією з найбільш незвичайних, цікавих і однією з найбільш ефективних завдяки низці незаперечних переваг.

Специфіка методики К. Орфа «Шульверк. Музика для дітей» полягає у розкритті музичних здібностей учнів та формуванні їхніх деяких компетентностей за допомогою музичних та танцювальних імпровізацій.

Основна ідея системи К. Орфа полягає у самостійному розвитку учнями власних музичних здібностей за допомогою навчання їх грі на простих перкусійних та мелодійних музичних інструментах (цимбали, ксилофони, маракаси, дзвіночки, металофони, трикутники та ін.). Термін «Шульверк» (Schulwerk) був запроваджений самим К. Орфом і означає «навчання в дії». Основний принцип даної системи сам К. Орф визначив, як «вчимося, роблячи і творячи». Він дозволяє учням, виконуючи і створюючи музику разом, пізнати її в реальній, живій дії, у процесі музикування, а не наукоподібного теоретизування. Базисною основою методики музичного виховання К. Орфа є імпровізація та спільна ігрова діяльність молодших школярів, яка протиставляється традиційному механічному тренуванню та заучуванню нотної грамоти [4].

У своїй педагогічній концепції К. Орф вводить термін «елементарне музикування» – процес, що складається з кількох елементів, таких як спів, імпровізація, рух та гра на елементарних музичних інструментах. Слово «елементарне» в даному контексті має сенс «первинне», що веде свій початок від самих основ, просте, доступне кожному, але не примітивне. Музикування тут сприймається як глибокий і органічний взаємозв'язок музики, руху й мови. Воно є природним, оскільки будь-яке інтонаційно-ритмічно вимовлене слово – це першооснова музики, а на музику людина також відгукується рухом. На думку автора концепції, «елементарне музикування» в дитячому садку та початковій школі має займати найважливіше місце, і йдеться про це не лише про музичне виховання, а й про формування людської особистості. Він підкреслював, що «фантазію і здатність до переживання слід розвивати в ранньому віці, тому що все, що дитина переживає, все, що вдається в ній пробудити і виховати, вплине на її подальше життя ..., і ніколи не втратить вона того, що було закладено в ті роки, ніколи згодом не виявить інтересу до тих речей, які вона не пізнала змалечку» [1].

У п'ятитомній праці «Шульверк» К. Орф опублікував безліч пісень, п'єс та вправ, призначених для виконання вихованцями на елементарних музичних інструментах. Кожна п'єса в цій збірці є найпростішою партитурою з авторськими коментарями, доступною у виконанні навіть маленьким дітям. У різних томах праці «Шульверк» К. Орф звертався до тих часів, коли музика існувала у єдності зі словом та рухом. Це спроба повернутися до гармонійного синтезу мови та руху, як найважливіших підвалин музики, до її витоків. У своїй праці К. Орф використав фольклор як німецький, так й

інших європейських народів: французький, шведський, датський, англійський. Інтерпретація фольклору - ось ідея «Шульверка».

Важливо відзначити, що розроблені К. Орфом пісеньки, п'єси та вправи легко можна змінювати разом з вихованцями. Такий матеріал для занять завдяки своїм широким можливостям спонукає дошкільнят і молодших школярів фантазувати, творити та імпровізувати. Завдяки продуманому і старанно підбраному матеріалу у поєднанні з необмеженою імпровізацією на музичних заняттях, створюються всі необхідні передумови досягнення головної мети – розвиток творчої особистості вихованця.

Важливим на заняттях, за К. Орфом, є атмосфера ігрового спілкування, коли кожна дитина нарівні з педагогом може проявити свою індивідуальність. Складники системи музичного виховання К. Орфа спрямовано на розвиток творчих здібностей і навиків дитини, вони гармонійно вплітаються у структуру занять дошкільнят і молодших школярів. Одним із структурних складників є мовні вправи, які покликані розвивати у дитини почуття ритму, сприяти формуванню правильної артикуляції, забезпечувати формування уявлень про різноманітність динамічних відтінків та темпів. Застосування промовлянь у музичному вихованні означеної категорії дітей – це один з ключових педагогічних принципів К. Орфа. Цей принцип полягає не лише в самому факті використання мови, а й у концептуальному підході до її ролі та значенні в початковому музичному вихованні [3, 2].

Ще одним складником системи музичного виховання К. Орфа є поетичне музикування, яке покликане допомагати дітям відчувати гармонійне звучання поезії та музики. Завдяки таким вправам дошкільники і молодші школярі легко і залюбки заучують вірші, згодом читають їх виразно, усвідомлюючи зв'язок музики та слова. Наступним складником системи є музично-рухові вправи, що повинні сприяти підготовці дітей до спонтанних рухових виразів, розвивати вміння зображати різні настрої та звуки за допомогою елементарних рухів (плескань, клацання та притопу). Музично-рухові вправи спрямовані на розвиток швидкості реакцій та формування вміння чекати та знаходити момент вступу. Виконуючи музично-рухові вправи, дитина виконує і творить одночасно, вона починає сприймати музику через рух [2].

Ігри з музичними інструментами – цей складник системи музичного виховання К. Орфа покликаний удосконалювати раніше набуті навички володіння темпом, динамікою та ритмом. Ігри сприяють навчанню

вихованців взаємодії між собою та розвитку почуття ансамблю. Вони спрямовані на розвиток творчого підходу до гри на музичних інструментах та поступове навчання дітей умінню диференціювати темброве звучання інструментів. Сучасний набір інструментів Орф-оркестру налічує кілька десятків найрізноманітніших інструментів, які відбиралися під час довгих пошуків та проб. Основні критерії Орф-інструментарію: інструменти для дитячого «елементарного музикування» повинні бути естетичні, мати звучність, бути дуже простими та зручними для гри і не вимагати серйозного рівня навченості для роботи з ними. Всі інструменти повинні бути без спеціальних передавальних механізмів і безпосередньо підпорядковуватися граючому – рухам його рук і рота, відповідати інструменту, який дано нам від природи – людському тілу. Ігрове навчання, коли учні розуміють, що з ними граються, але не усвідомлюють, що їх навчають, стає основною формою навчання. Окрім іншого, через гру вони отримують задоволення, а навчання з отриманням задоволення – завжди привабливіше для вихованців [2].

Увінчує виховну роботу за педагогічною концепцією К. Орфа «елементарний музичний театр», в рамках якого не тільки здійснюється інтеграція музичних, мовленнєвих та танцювальних моментів, а й включаються елементи загального художнього виховання та освіти – пантоміма та акторська гра, уміння створювати костюми та декорації К. Орф – людина театру у найповнішому і всеосяжному значенні цих слів, і він бачив процес виховання як процес залучення учнів у якусь театралізовану гру зі словом, звуком, рухом та музичними інструментами. Час взаємодії з дітьми – це драматургічно організований проміжок часу, підпорядкований правилам акторської гри та сценічного простору. Це театр граючого актора, театр прикладний, навчальний, театр без глядачів, але саме театр. Звичайно варто розуміти, що мова йде про «елементарний театр», який балансує між звичайною грою «у щось» та театралізованою грою-виставою [2].

Таким чином, концепція музичного виховання К. Орфа, будується на інтеграції руху, співу та гри на спеціально створених музичних інструментах. Ця інтеграція разом з імпровізацією та драматизацією, що лежать в основі методики виховання, зарекомендували себе як ефективний засіб розвитку особистості вихованця та його природної музичності.

Список використаних джерел

1. Григорьев А.Ф. История музыкального образования: учебное пособие. Ставрополь: Ставролит, 2015. с.

2. Іванченко О. В. Елементарне музичне виховання учнів молодшого шкільного віку за методикою Карла Орфа на заняттях з сольфеджіо, нотної грамоти та колективного музичення (шумового оркестру) у школах естетичного виховання: метод. рекомендації. Харків, 2017. 31 с. URL: https://vseosvita.ua/library/elementarne-muzicne-vihovanna-ucniv-molodsogo-skilnogo-viku-za-metodikou-karla-orfa-na-zanattah-z-solfedzio-notnoi-gramoti-ta-kolektivnogo-muzicenna-s-255604.html?__cf_chl_tk=qbqy9BGV5IXE1enJXjNQXBuz0bwQGeJ4lboDoDvnmnxU-1653754150-0-gaNycGzNB5E
3. Мовленнєві та музично-рухові вправи з використанням елементів методики Карла Орфа. URL: <https://naurok.com.ua/movlennevi-ta-muzichno-ruhovi-vpravi-z-vikoristannyam-elementiv-metodiki-karla-orfa-184454.html>
4. Weinbuch I. Das musikalische Denken und Schaffen Carl Orffs: ethnologische und interkulturelle Perspektiven. Schott Music (Verlag), 2010. 428s.

ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ ФРІДРІХА ФРЕБЕЛЯ

Марченко Артем
фізико-математичний факультет
ХНПУ імені Г.С Сковороди

Науковий керівник – А. Боярська-Хоменко

Фрідріх Вільгельм Август Фребель (1782-1852) – видатний німецький педагог, був учнем Йоганна Песталоцці. Став відомим у світі завдяки своїм ідеям щодо розвитку та вихованню дітей, та праці «Про виховання людини» (1826 р.).

Основна ідея Ф. Фребеля – це створення простору для дітей 2-6 років, в якому вони зможуть активно розвиватися відповідно до свого віку. Задяки зусиллям педага у 1837 р. був відкритий перший такий простір «Kindergarten» в м. Бад-Бланкенбургу, а трьома роками пізніше було введено поняття «дитячий сад» який використовується і зараз. Назва закладу зрозуміла та не потребує додаткових пояснень, виховательок Ф. Фребель називав «садівницями» які зрощували дітей наче рослини у садку. «Діти будуть рослинами, а я їхнім садівником!», – цитата видатного педагога. Він вважав що дитячий садок має бути начебто раєм для дитини, в якому ідеальні умови і мінімум подразників, які могли б заважати розвитку [2].

В ті часи також існували «Kleinkinderschulen» (школи для маленьких дітей), в яких дітей не виховували, а навчали в суворій формі, змушували годинами робити однотипну, втомлюючу, не цікаву, складну роботу, діти не були до такого готові та важко переносили ці часи. Такі школи Ф. Фрідріх називав «фабрики по шліфовці вихованців», в яких «обробляли» дітей. Але цей спосіб навчання підтримувала влада країни, тому дитячі садки існували лише як окремі неофіційні гуртки серед його шанувальників та послідовників були визнані пізніше [1].

«Вправляти їх душу, зміцнювати тіло, розвивати почуття і пробуджується свідомість, знайомити з природою і людьми», – казав Ф. Фребель про покликання дитячих садків [1]. Діти повинні всебічно розвиватися і для цього був обраний метод ігор, «садівниці» гралися з дітьми так званими «Дарами Фребеля» – геометричними фігурами з дерева (циліндри, кубики, кулі, піраміди тощо), наборами паперу, гудзиками і намистинками, вовняними кульками всіх кольорів веселки тощо. Все це сприяло формуванню у дітей елементарних понять, навчало розрізняти форму, розміри та кольори, складати і розкладати предмети та ще багато чому. Сам же Ф. Фрідріх міг вести гуртки дитячої творчості в яких майстерно заряджав всіх позитивним настроєм і проводив їх цікаво та неповторно [4]. Для створення такої системи Ф. Фребель більше 20 років проводив дослідження, педагогічні експерименти та практикувався у справі виховання. Видатний педагог вважав ігри найважливішим кроком у розвитку дітей, та ввів у педагогіку термін «Freiarbeit» (вільна праця), за яким гра визнавалася як форма виховання. В перших дитячих садках діти вчилися самостійно грати з «Дарами Фребеля», садівництву, співу, танцям [1].

Дитячі садки поширилися по світу лише після смерті Фребеля, але в деяких країнах вони отримали інші назви – «ясла» або «дитячі школи». Його ідеї про виховання і розвиток дітей представилив академічних і королівських колах Європи колеги педагога – баронеса Берта Маріяфон Маренхольтц-Бюлов, Г. Лангеталь та В. Миддендорф, на яких вони зібрали пожертви на освіту дітей та продовжили ідеї свого наставника, деякі з них навіть присвятили цьому своє життя [3].

Навіть сьогодні ці ідеї актуальні та частково використовуються майже у всьому світі, мають величезне значення для виховання дітей, без них навіть важко уявити наше суспільство. Для сучасної школи та вчителів це теж незамінна система, діти йдуть до школи вже з базовими знаннями, розумінням того що можна робити, а що ні, підготовлені до роботи у класі

та сприйняттю матеріалу, вчителям не потрібно відволікатись для пояснення чогось елементарного, можна повноцінно навчати дітей відповідно до програми початкової школи.

Отже Фрідріх Фребель був дійсно видатним педагогом, ідеї та погляди якого актуальні навіть у сучасності, без такої людини світ не був би таким, яким ми його знаємо.

Список використаних джерел

1. ADB:Fröbel, Friedrich. URL:https://de.wikisource.org/wiki/ADB:Fr%C3%B6bel,_Friedrich (дата звернення: 07.10.2022).
2. Біографія Фрідріха Фребеля. URL:https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D1%80%D1%96%D0%B4%D1%80%D1%96%D1%85_%D0%A4%D1%80%D0%B5%D0%B1%D0%B5%D0%BB%D1%8C (дата звернення: 07.10.2022).
3. Віртуальна подорож у педагогічне минуле. Видатні педагоги. Фребель Фрідріх. URL: <https://virtualni-podoroji.jimdofree.com/%D0%B2%D0%B8%D0%B4%D0%B0%D1%82%D0%BD%D1%96-%D0%BF%D0%B5%D0%B4%D0%B0%D0%B3%D0%BE%D0%B3%D0%B8/%D1%84%D1%80%D0%B5%D0%B1%D0%B5%D0%BB%D1%8C-%D1%84%D1%80%D1%96%D0%B4%D1%80%D1%96%D1%85/> (дата звернення: 07.10.2022).
4. Історія педагогіки і освіти. Фрідріх Вільгельм Август Фребель. URL: https://stud.com.ua/130881/pedagogika/fridrih_vilgelm_avgust_frebel (дата звернення: 07.10.2022).

ПОЄДНАННЯ НАРОДНОСТІ Й ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ У НАУКОВОМУ ДОРОБКУ К. УШИНСЬКОГО

Мурзіна Діана
факультет мистецтв
ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Науковий керівний – Т. Твердохліб

К. Ушинський є видатним педагогом. Елементи його педагогічної системи можна творчо використовувати і в сучасних умовах розвитку української освіти. Важливо, щоб і сьогодні основоположною була ідея

народності виховання, щоб діти з раннього віку засвоювали елементи народної культури, опановувати рідну мову, знайомитися з творами усної народної творчості.

К Ушинський довів, що система виховання, яка ґрунтується на ідеї народності, розвиває та зміцнює патріотизм дітей, їхню національну гордість, любов до народу. На думку педагога, народна культура має стати провідним засобом естетичного виховання, а основним завданням цього напрямку виховання має бути розвиток емоцій та почуттів людини. Проте формування естетичних почуттів, за К. Ушинським, визначається і «вродженим прагненням краси». Серед основних форм вираження естетичної свідомості науковець називав мистецтво, яке визначається потребами та розвитком суспільства. У педагогічній системі К. Ушинського естетичний компонент став повноправною галуззю виховання, поряд з навчальним та моральним. Педагог зазначив, що кожен народ вкладає свій зміст у поняття краси, тому естетичне виховання перебуває у тісному зв'язку з вивченням історії та культури народу. Естетичний вплив на дитину мають навколишня природа і праця, устрій життя дитини, відносини між учителем і учнем, сім'я, різні види мистецтва (живопис, музика, спів), наука, рідна мова (усна народна творчість та художня література), християнська релігія.

Основними джерелами естетичного виховання, на думку К. Ушинського, є класична література та народний фольклор. Фольклорний матеріал для педагога є провідним та визначальним на перших етапах навчання. Він звертав увагу на те, що народні образи як підґрунтя стимулюють процес засвоєння раціональних знань, надаючи їм яскраво вираженого національного забарвлення. Усна народна творчість, на його думку, має бути представлена в усьому різноманітті. Прислів'я, приказки, жарти, загадки, пісні, казки це те, що обов'язково має бути в дошкільній освіті. На наступному етапі освіти фольклорні твори поступаються місцем класичним шедеврам. Живопис та музика, поезія та скульптура як найважливіші засоби естетичного розвитку людини надихають її.

З-поміж різних форм музичного впливу на дітей, на думку К. Ушинського, найефективнішим є хоровий спів. Педагог високо його поцінував, визначав одним із засобів естетичного виховання дітей. Освітянин стверджував, що спів освіжає їх життя, організовує, згуртовує та виховує дітей, він є основним ядром музичної освіти. У хоровому співі як музичний інструмент виступає людський голос, користуватися яким можуть майже всі діти, тому спів є загальнодоступним. А як масовий і доступний

хоровий спів можна ефективно використовувати у вихованні дітей. Нерідко співами супроводжуються інші види музичної діяльності: танець, хоровод, гра на дитячих музичних інструментах. Ось чому спів постійно присутній у житті дитини, заповнює її дозвілля, допомагає організовувати творчі, сюжетні ігри.

За К. Ушинським у роботі педагога хоровий спів має використовуватися регулярно. У пісні, а особливо хоровій, є щось, що організовує працю, що сприяє дружнім співакам у виконанні спільної справи. Педагог уважав, що саме тому селяни співають хорову пісню при будь-якій роботі, яка потребує об'єднання сил. Пісня зливає кілька окремих почуттів в одне сильне почуття і кілька сердець в одне, а це дуже важливо, для того, щоб спільними зусиллями перемогти труднощі [2].

Значний естетичний вплив на дитину, за К. Ушинським, має природа. Він підкреслював, що простори рідної природи є першими вихователями, бо найдоступніші дитячому сприйманню і розумінню. Педагог називав природу "всерозвиваючою". У процесі ознайомлення з природою нагромаджується чуттєвий досвід дитини як першоджерело розумового, морального й естетичного розвитку. Науковець уважав, що на основі сприймання краси форм, барв, звуків природи здійснюється наочне навчання, розвиток сенсорної сфери дитини. Спілкування з природою возвеличує думки і почуття, надає велику насолоду. К. Ушинський закликав учителів сумлінно готувати учнів до сприймання краси природи, розширювати їхні знання і уявлення на базі чуттєвого досвіду [1].

Таким чином, система виховання К. Ушинського, що ґрунтується на принципі народності, значною мірою спрямована на естетичний розвиток дитини. Естетичне виховання переважно відбувалося через засвоєння вікових надбань народного життя, праці та духовності, соціальних, національних та загальнолюдських традицій, способу життя, вироблених тисячоліттями уявлень про добро і справедливість, «норм народної моралі».

Список використаних джерел

1. Дорошенко Т. В. К. Д. Ушинський про виховання естетичних почуттів дитини. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Педагогічні науки*. 2013. Вип. 110. С. 39-42. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2013_110_15.
2. Ушинський К.Д. Вибрані педагогічні твори / К.Д.Ушинський. К.: Рад. школа, 1949. Т.2.

3. Ушинский К. Д. Педагогические сочинения: в 6 т. /АПИ СССР. М.: Педагогика, 1988.

ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА, ЙОГО ФІЛОСОФІЯ ВИХОВАННЯ ЩАСЛИВОЇ ЛЮДИНИ

**Науменко Альона
український мовно-літературний факультет
імені Г.Ф. Квітки-Основ'яненка
ХНПУ імені Г.С. Сковороди**

Наукові керівники – доц. Т. Собченко, проф. В. Ворожбит-Горбатюк

Успіх людини полягає в позитивних емоціях, вся гамма почуттів при отриманні бажаного результату, омріяної події, довгоочікуваної зустрічі чи іншої вагомий причини допомагає людині збагнути сутність щастя. Ми відчуваємо прилив енергії, тому зазвичай усвідомлюємо себе піднесеними, веселими та радісними. У філософіях Риму та Греції багато моментів описують становлення людини і її щасливі моменти, а також певні шукання в сенсі «глибокого щастя». Провідним наставником даної тематики можна вважати Г. Сковороду – величність цієї постаті, що проходить крізь роки, показує нам приклади того, як слід виховувати власне «Я», щоб отримати від життя максимум позитиву. Поета часто називають громадським або ж народним філософом або «Сократом». Його життя та творчість детально досліджували Д. Багалій, В. Ерн, Д. Чижевський [1, 2]. Як справедливо зазначає Д. Чижевський, зрозуміти Г. Сковороду можна, «глибину його власного духа». А саме міцний дух і загартованість вважаються важливими у благополуччі щасливої людини.

Актуальність роботи полягає в осмисленні поглядів та ідей Г. Сковороди, його процесі виховання щасливої людини.

Метою є визначення специфічних ідей виховання щасливої людини в контексті досвіду Г. Сковороди. Для реалізації поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

- дослідити принципи шукань щастя;
- визначити основні інструменти взаємодії людині природи, а також вплив природи на гармонійне поєднання взаємовідносин особистості з пізнанням себе;

- усвідомити наявність факторів, які впливають на істинне пізнання щастя.

Варто зазначити, що саме визначному філософові – Г. Сковороді, як і багатьом іншим попередникам-гуманістам, притаманною була специфіка проведення виховання народу в природних умовах, зближення до матерії і виховання, що поширювало ідею праці, як провідного чинника запоруки успішності людини. Єднання з природою дозволяє людині збагнути справжню свободу. В своєрідному вихованні є своя особливість, глибоке осмислення краси та людського спілкування, єднання з щільною енергією природи можна вважати провідним елементом у філософії автора. .

Як діалектик, Г. Сковорода розглядає існування речей, явищ у їх суперечливому розвитку. «В цьому цілому світі два світи, які становлять один всесвіт: він може бути видимий і невидимий, живим і мертвим, цілим і руйнівним. Цей – риза, а той – тіло, цей – тінь, а той – дерево; цей – речовина, а той – образ, тобто основа, що містить бруд, як малюнок має свою фарбу. Отже, світ у світі це – вічність у тлінні, життя у смерті, бадьорість уві сні, світло в пільмі, у неправді істина, в плачі радість, у відчаї надія» [3]. Уже тут накреслюються два різні ряди протилежностей – у природі та в людському житті. І щоб досягти щасливого життя Г. Сковорода розглядає їх й окремо, і у єдності. У природі «не знайдеш дня без світла і тьми, року без зими та тепла». «Не знайдеш також і стану, що не був з гіркоти та солодощі змішаний... Солодощі є нагородою гіркоти, а гіркота – мати солодощів». «Плач веде до сміху, а сміх у плачі криється. Пристойний плач є те саме, що в добрий час сміх. Оці дві половини утворюють єдине». Антитези утворюють усе у світі, складаючись у єдність: «утворюють єдине – їжу – голод та насит, зима й літо – плоди. Тьма й світло – день. Смерть та життя – всяке сотворіння». «Так стоїть увесь світ. Протилежне допомагає протилежному» [5]. Іронізуючи, Г. Сковорода в одній зі своїх байок формулює протилежності, які «утримують» одна одну, не можуть існувати окремо: «Де менше журавлин та чорниці, там менше скорботної недуги, менше лікарів – менше хворих, менше золота – менше потреб, менше товарів – менше марнотратів, менше наук – менше дурнів, менше прав – менше беззаконників, менше знаряддя – менше воєн, менше кухарів – менше зіпсованого смаку, менше честі – менше страху, менше солодощів – менше жалю, менше слави – менше безслав'я, менше друзів – менше ворогів, менше здоров'я – менше страждань» [5].

Усе життя людини – суперечність: воно вмирає і воскресає, перебуває в спокої і русі. Отже, мислення Сковороди антитетичне, діалектичне, його думки сповнені переконанням про суперечності світу та буття. Але з цих суперечностей спостерігаємо наявні прояви того, як людині досягнути повного щастя, в житті повинен бути баланс добра і зла. Адже, існування одного суперечить існуванню іншого. І, тому вони є рушійними одне для одного.

Рух урівноважує протилежності. Згідно з думкою Г. Сковороди, він може повертатися до свого початку. Рух з'єднує протилежні сторони предметів, явищ. Коловий рух він вважає принципом буття світу. Рух між протилежностями – це боротьба «світла» й «тьми», «добра» та «зла». Не лише весь світ як ціле розглядає Сковорода у вияві цієї боротьби, але й буття кожного індивіда, кожного об'єкта. Цей загальний закон буття філософ висловлює з допомогою символів, порівнянь, та специфічних образів. Негативізм у визначенні матерії може спонукати до думки, що Г. Сковорода розглядає її як пасивний несамостійний елемент буття. Вона позбавлена внутрішніх сил розвитку. Матерія дістає не лише «печать» від Бога, а й свої конкретні означення до буття, активність.

Вважається, що Г. Сковорода оцінював джерело морального виховання людини також в аспектів вдячності. «У вдячності заховалося всяке благо, як вогонь і світло втаїлось в кременці. Вірую й сповідаю. Хто ж бо може покласти руки на чуже, якщо спершу не згубить вдячності, яка вдовольняється своїм власним, що їй посилає Бог? Із невдячності – сум, туга й спрага, зі спраги – заздрощі, із заздрощів – лестощі, крадіжки, злодійство, кровопролиття й уся безодня беззаконь» [4]. В успішному вченні автор вбачав виховання, де мають бути добрі настанови, усунення скверних звичок та манер. Він давав настанови давав поради для методів виховання а це – бесіди, різні пояснення, приклади, зауваження та ін. Якщо виховувати щасливу людину, то варто спробувати пояснити людині важливість її дій та звичок, які слід аналізувати, вміти виробляти навички переконань, привчати учнів до порядного ставлення.

Великого значення у розвитку мотивації моральної поведінки особистості Г. Сковорода надавав почуттям. Це найяскравіше, як вище зазначалось, виявились у його вченні про «серце» людини. Серце, за Г. Сковородою – це єднання дум, відчуттів і прагнень людини. Така єдність, як можемо припустити, полягає в тому, що те про що людина думає, зумовлює почуття особистості, а тому вони самі стають інтимними,

душевними. Вони виходять із глибини душі особистості, зігріті її почуттями, стають переконаннями, визначаючи її дії. Визначальним у моральному вихованні, на переконання Г. Сковороди, є формування звичок високоморальної поведінки молоді, оскільки «звичка не у знанні живе, а в дії». Результатом морального виховання є особистість, яка постійно прагне самовдосконалення.

На підставі проведеного аналізу можна зробити такі висновки:

- філософсько-виховна концепція Г. Сковороди базується на антропологічних засадах.
- вищою формою і змістом людського пізнання розвиток і бажання пізнавати себе;
- самопізнання є стимулом людини до виявлення власних моральних цінностей, де особистість стає духовно багатою, вільною, щасливою;
- людське щастя полягає в сердечності, справедливості, вдячності, працьовитості;
- продуктивним є таке навчання і виховання вільної та щасливої особистості, яке спирається на принцип природовідповідності, гуманізму. Перспективні напрями педагогічних досліджень у зазначеному вище контексті:
 - проблеми вільного виховання;
 - проблеми морально-етичного виховання щасливої людини у педагогічній концепції Г. Сковороди.

Список використаних джерел

1. Багалій Д. Український мандрований філософ Г. Сковорода. К., 1992 р.
2. Эрн В. Ф. Г. С. Сковорода. Жизнь и ученье. М., 1912.
3. Сковорода Г. Книжечка, що називається SILENUS ALCIBIADIS, тобто ікона Алквіадська. Твори: У 2 т. Пер. М. Кашуби, В. Шевчука. К., 1994. Т. 2. С. 7–33.
4. Сковорода Г. С. Вдячний Єродій/ Пізнай в собі людину/Пер.М. Кашуба, пер. поезії В. Войтович. Львів, 1995. С. 431–449.
5. Чижевський Д. Філософія Г. С. Сковороди. Варшава, 1934.

ОСОБИСТІТЬ УЧИТЕЛЯ У ПОГЛЯДАХ А.С. МАКАРЕНКА

Нікітін Олександр
факультет історії і права
ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Науковий керівник – В. Яліна

Педагогічна спадщина А.С. Макаренка, його погляди щодо суті й характеру виховання, мети й засобів виховання є залишаються актуальними для сьогодення. Антон Семенович, як видатний український педагог, класик української та світової педагогіки, робив усе можливе, щоб виховати справжнього громадянина своєї Вітчизни – людину морально стійку, працювиту, творчу, колективістську, всебічно розвинену.

Слід зазначити, що А.С. Макаренко вірив у можливість через педагогіку допомагати педагогам виховувати наперед задані моральні риси, повністю запобігаючи можливості педагогічного браку.

Про педагогічну творчість вчителя вчений писав у «Педагогічній поемі», «Прапорах на баштах» та у численних своїх статтях, зокрема, у «Деяких висновках з мого педагогічного досвіду» тощо.

Педагог визначив основні напрями і шляхи підготовки майбутніх вчителів, які полягають передусім в організації характеру, вихованні поведінки, а потім в організації спеціальних знань і навичок. Щоб перетворити педагогіку в активну, цілеспрямовану науку, вчитель повинен бути сміливим, активно шукати кращі методи впливу на вихованців, уникати шаблонів.

Антон Семенович високо цінив роль учителя в суспільстві, називаючи його «інженером дитячих душ».

Оцінюючи свою особистість, Антон Семенович стверджував, що сам він «скоріше за все звичайний, середній педагог» [2], який своєю наполегливою працею спромігся досягти високого рівня педагогічної майстерності. Більш того, на думку А.С. Макаренка, у розпорядженні школи завжди буде тільки «середній вихователь, який володіє середніми здібностями, проте цікавиться наукою і літературою...» [2].

Що ж до питання про педагогічний талант, то А.С. Макаренко дотримувався думки про те, що не можна покладатися тільки на випадкове розподілення талантів, яких до того ж ще й не так багато. Крім того, чому повинна страждати дитина, яка потрапила до «не талановитого» вчителя? [2].

І, зрештою, коли стоїть питання про виховання десятків мільйонів дітей, навряд чи можна «у цьому складному завданні покладатися тільки на добре серце, ентузіазм» [2].

Педагог на своєму особистому досвіді переконався, що «все вирішує майстерність, яка заснована на вмінні, на кваліфікації» [2].

А.С. Макаренко першим увів поняття «майстерність вихователя» і «педагогічна техніка» у своїй статті «Деякі висновки з мого педагогічного досвіду»: педагогічна майстерність визначається як «дійсне знання виховного процесу ...» [3].

«Майстерність вихователя не є якимось особливим мистецтвом, що вимагає таланту, але це спеціальність, якій треба вчити, як треба вчити лікаря його майстерності, як треба вчити музиканта... Це необхідно для вихователя. Треба вміти читати на людському обличчі, на обличчі дитини... Педагогічна майстерність полягає і в постановці голосу вихователя, і в керуванні власним обличчям... Педагог не може не грати... Учні іноді треба продемонструвати муки душі, а для цього треба вміти грати...» [3]. Учений вважав, що педагогічною майстерністю може володіти кожен вчитель, вихователь.

А.С. Макаренко глибоко розумів, що педагогічна техніка має базуватися на психічному стані педагога, бути яскравим виразом його внутрішніх почуттів, намірів, переживань. Важливою умовою є дотримання душевної рівноваги. Тому не варто допускати похмурість, перебільшення чужих вад. Важливо звертатися до гумору, як бути оптимістом і доброзичливою людиною. Крім того, відомий педагог зазначав, що мовлення справжнього вихователя-майстра повинно бути правильним, естетично виразним, емоційно насиченим. Педагоги не повинні припускати фривольного тону: зубоскальства, розповідання анекдотів, ніяких вільностей у мові, передражнювання, кривляння. В окремих випадках серйозних проступків можна припустити виявлення обурення, але тон повинен бути обов'язково виправданий серйозністю проступку. Водночас А.С. Макаренко застерігав: «Він (тон) ні в якому разі не повинен мати характеру піднесеності, постійної бурхливості, істеричної напруженості, яка завжди неприємно б'є в очі і яка загрожує при першій невдачі зірватися і перейти в розчарування» [1].

А.С. Макаренко вказує на основні шляхи формування педагогічної техніки сучасного вчителя:

– розвиток уміння «читати за обличчям» своїх вихованців, за їхніми жестами, внутрішнім станом, намірами тощо;

- формування вміння керувати своєю мімікою, жестами, пантомімікою та поведінкою;
- формування мовної техніки, постановки голосу;
- розвиток емоційно-вольових якостей і комунікативних умінь;
- акторська підготовка, вміння грати в дитячому колективі, розігрувати педагогічний гнів, йти на педагогічно доцільний ризик;
- підготовка до подолання опору учнів виховним впливам;
- психологічна підготовка, формування дослідницьких умінь майбутнього вчителя.

Індивідуалізацію виховання він вважав найголовнішим завданням вихователя, основною сферою його педагогічної майстерності. Забезпечення принципу індивідуалізації виховання в новій школі передбачає, по-перше, індивідуально зорієнтовану допомогу дітям у реалізації первісних базових потреб, без чого неможливе відчуття людської гідності; по-друге, створення умов для реалізації фізичних, інтелектуальних, емоційних здібностей і можливостей, характерних для даного індивіда. І, нарешті, третя, стержнева риса індивідуалізації – допомога людині в духовному самоздійсненні, у творчому самовтіленні, в розвитку здатності до життєвого самовизначення (екзистенційний вибір).

Таким чином, Антон Семенович неодноразово наголошував на необхідності для вчителів володіти прийомами організації власної поведінки і впливу на учня. Педагогічна майстерність, на думку вченого, – це високе мистецтво навчання і виховання, що постійно вдосконалюється.

Список використаних джерел

1. Макаренко А.С. Методика організації виховного процесу// Твори: В 7 т. – К.: Рад. школа, 1954. – Т. 5. – 481 с.,
2. Макаренко А.С. О воспитании. – М.: Политиздат, 1990. – 415 с.
3. Макаренко А.С. Педагогические сочинения: В 8-ми т. / Сост.: М.Д. Виноградова, А.А. Фролов. – М.: Педагогика, 1984. – Т. 4. – 400 с.

РОЗВИТОК ІДЕЙ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ЗАСОБАМИ ТАНЦЮ

Новіцька Владислава
факультет мистецтв
ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Науковий керівник – В. Ялліна

Танець як форма художньо-творчої діяльності відображає внутрішній світ людини, систему емоційних образів, художніх смаків. Мистецтво танцю нерідко було об'єктом захоплених відгуків. Так, Ріхард Вагнер стверджував, що танець повинен служити людині знаряддям для відтворення повної гами почуттів та відчуттів, Вольтер захоплювався ним як ідеальним мистецтвом, французький балетмейстер-новатор Ж.-Ж. Новерр написав знамениті «Листи про танець», Д. Дідро називав танець поемою, а давньогрецький філософ Лукіан зазначав користь танців та прояв єдності душевної та тілесної краси. Завоювання танцем великих культурних просторів, проникнення у сфери культури стає характерною рисою нашого часу.

Під час заняття танцями розвиваються естетичні почуття дітей, виховується етичні та моральні якості, взаємоповага, підвищується самооцінка.

Правильний підбір засобів естетичного впливу сприяє розвитку задатків дитини. Засобами танцювального мистецтва прищеплюється уподобання до всього красивого, витонченого. Конкретно така мета і постає перед педагогічними працівниками закладів дошкільної освіти, керівниками танцювальних гуртків, тому що естетичне виховання важливо розпочинати з раннього віку. Педагогам слід пам'ятати, що танець не може існувати беззмістовним, бо він, як і всі види мистецтва, сприяє вивченню дійсності, допомагає формуванню світогляду.

Рухова активність є одним із компонентів здорового способу життя, сприяє розвитку думок і почуттів. Через танець реалізується задум, який розкривається через пантоміму, відповідні пластичні рухи, живі і дійові образи.

Проблема естетичного виховання цікавила педагогів минулого. У Стародавній Греції були порушені основні проблеми естетичного виховання, які згодом розроблялися різними філософськими школами та педагогічними напрямками. Танці і музика відігравали значну роль у процесі навчання

дітей. На думку стародавніх філософів заняття поезією, музикою та танцями були обов'язковими для всіх, хто навчається в школі, а естетичний розвиток мав супроводжувати людину протягом усього життя.

У середні віки релігійне виховання наклало свій відбиток на характер естетичного виховання, яке орієнтувалося на ідеали містичної духовності і аскетизму. Сфера мистецтва стала практично основним джерелом естетичного виховання.

Епоха Відродження затверджувала значущість людини, силу її розуму і волі. Етика набула світського характеру і концентрувалася на проблемах гідності людини, в основі якої знаходилися моральні якості і прагнення до самовдосконалення. Важливим засобом виховання вважалося мистецтво. Почуття гармонії, краси ставало таким же важливим для людини, як і отримання нових наукових знань. Навчання танцю розглядається з позиції як професійного виконавського майстерності, а й як масової культури.

Будуючи свою педагогічну теорію на основі принципу природо відповідності, Я.А. Коменський вважав, що мистецтво є наслідуванням природи, висунув особливий метод навчання - метод мистецтв, який полягав у тому, що чуттєве, естетичне сприйняття було засобом пізнання гармонії світу, яка є джерелом чесноти, розуму, моральності.

Розвиваючись за часів Просвітництва ідеї гуманістичного виховання за допомогою засобів естетики займають важливе місце у педагогіці того часу.

Представники Просвітництва Ж.-Ж. Руссо, Д. Дідро та ін. Вважали необхідним займатися мистецтвом, підкреслюючи його роль для тогочасного суспільства. Педагоги намагалися визначити зміст естетичного виховання, включаючи в нього малювання, мови, витончену літературу, мистецтво мислити, історію, географію, витончені мистецтва.

Розробці проблематики естетичного виховання сприяв розвиток педагогічних наук. У своїх працях Й.Г. Песталоцці підкреслював чуттєве сприйняття, вплив природи та мистецтва. Він виокремлював можливості естетичного впливу праці, оволодіння професійною майстерністю.

На початку XIX ст. вводиться поняття «ритміка» (Еміль Жак-Далькроз). Перед ритмікою стояло завдання розвитку музичних здібностей, пластики та виразності рухів.

У другій половині XIX ст. у працях А. Дістервега були розроблені питання про освоєння національної культури, підкреслено зв'язок морального, розумового та естетичного виховання у процесі сприйняття мистецтва та культури дітей.

На початку ХХ століття розробляється система музично-ритмічного виховання швейцарським композитор і педагог Еміль Жак Далькроз. Педагогом наголошується важливість музики і танців для розвитку дітей, вихованню в них уваги, волі, комунікабельності.

Розвиток ідей естетичного виховання у вітчизняній педагогіці пов'язано з язичництвом і християнською культурою, що сприйняла античну традицію через Візантію. Естетичне виховання у Стародавній Русі здійснювалося через засвоєння народної етики, що розкривалася у ритуалах і обрядах, піснях, сказаннях, педагогічних пам'ятках. У давньоруських творах «Ізборник», «Повчання Володимира Мономаха дітям» та інших наголошувалося на зв'язку морального з прекрасним, служіння Батьківщині, поєднання духовного та фізичного.

Педагогами були обґрунтовані вимоги створення умов для естетичного самовираження кожної дитини, для залучення її до творчості. Вони були прихильниками естетизації педагогічного процесу, шкільного життя, сімейного побуту. Естетичному вихованню відводили провідну роль формуванні духовності і моральності, в особистісної естетичної самоактуалізації. Педагоги наголошували на тому, що естетичне виховання не тільки робить людину сприйнятливою до прекрасного, доброго, радісного, а й впливає на формування всіх сторін особистості (інтелекту, працьовитості, фізичного розвитку). На їхню думку естетичне виховання пов'язане з релігійно-моральним осмисленням як мистецтва, так і інших сфер прекрасного.

Ідея естетичного виховання знайшла своє втілення у педагогічній практиці та педагогічних дослідженнях В.О. Сухомлинського. Особливу увагу педагог приділяв розвитку в дітей віком здатності до активного сприйняття прекрасного, тонкощі естетичних переживань та емоційно-естетичного ставлення до навколишнього світу та собі.

Широку участь у створенні теоретичних питань естетичного виховання брали такі педагоги, як Б.Т. Лихачов, Ю.К. Бабанський, І.Ф. Харламов, В.А. Сластенін, І.П. Підласий та ін.

Питанням естетичного виховання дітей присвячено дослідження Т.Г. Козакової, Т.С. Комарової, І.А. Ликової та ін. Цією проблемою займалися відомі вітчизняні педагоги та психологи: А.В. Бакушинський, Є.І. Флеріна, Н.П. Сакуліна, Б.Т. Лихачов та інших. Ними дано теоретичне обґрунтування, сутнісна характеристика естетичного виховання зростаючої особистості, показані об'єктивні чинники та умови, шляхи формування

естетичного смаку, і навіть взаємообумовленість естетичного сприйняття з культурою поведінки людини у суспільстві

Теорія та практика естетичного виховання будується на концепціях М. Бахтіна, Л. Виготського, П. Георгієвського, Д. Лихачова, А. Лосева, Ю. Лотмана, П. Флоренського, Ф. Шіллера та ін., які розглядають процес естетичного виховання на основі принципу бінарності духовного та матеріального, прекрасного та виразного в емоційно-чуттєвому освоєнні, оцінці особистістю естетичних властивостей реальності та мистецтва.

Проблема естетичного виховання особистості знайшла відображення у працях І. Зязюна, В. Кузя, І. Мартинюка, М. Стельмаховича та ін.

Отже, проблема естетичного виховання хвилювала людей у різні часи і її подальше вирішення залишається актуальним завданням і для сьогодення.

Список використаних джерел

1. Зязюн І.А. Педагогіка добра: ідеали і реалії: [наук.-метод. посібник]. К.: МАУП, 2000. 312 с.
2. Естетичне виховання школярів / За ред. С. Сисоевої. К.: Пегас, 2003. 342
3. Ликова І.А. Естетичне ставлення до світу як метакатегорія педагогіки мистецтва: Монографія [Текст] / І.А. Ликова. LambertAkademikPuplishing, 2011. 241 с.
4. Лихачев Б.Т. Эстетикавоспитания. М.: Наука, 1987. 287 с.
5. Танько Т. П., Чернявська М. В. Естетичне виховання дітей у дошкільних закладах освіти України (друга половина ХХ століття) : навч. посіб. Харків : ХНПУ, 2017. 204 с.
6. Чернишова А. М. Естетичне виховання учнів засобами танцю у педагогічній спадщині В.О. Сухомлинського. Концептуальні шляхи розвитку науки : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 30-31 березня 2019 року). К. : МЦНД, 2019. Ч. II. С. 13–15.

К.Д. УШИНСЬКИЙ ПРО ВИМОГИ ДО ВЧИТЕЛЯ

Пашенко Ірина
фізико-математичний факультет
ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Науковий керівник – А. Боярська-Хоменко

На мою думку, сучасна педагогіка сформувалася саме на засадах та ученнях багатьох педагогів попередніх поколінь, коли жили й творили такі видатні мислителі, як: Ян Амос Каменський, Григорій Савич Сковорода, Василь Олександрович Сухомлинський, Костянтин Дмитрович Ушинський, Антон Семенович Макаренко та багато інших. Звичайно, великий вклад у дану галузь науковці, просвітники, філософи почали вносити ще з давніх часів, з епохи античності. Хоче сказати, що сучасна освітянська практика з досвіду минулих років почерпнула як позитивне, так і відкинула негативне. Наприклад, сьогодні категорично заперечується метод навчання дітей через застосування фізичного покарання, хоча в давні часи він користувався великою популярністю, особливо у спартанській системі виховання. І це дуже добре, що сучасна педагогіка ввібрала в себе тільки найкращі та найбільш дієві способи надання знань наступним поколінням.

Метою мого есе є розкриття наукових поглядів видатного педагога Костянтина Дмитровича Ушинського та аналіз їхньої актуальності для сьогодення і сучасного вчителя.

Великий мислитель завжди приділяв особливу увагу проблемі вчителя та системі його підготовки. Костянтин Дмитрович вважав, що це було найсуттєвішим недоліком в тодішній системі освіти. Воно й не дивно адже раніше поняття «народний вчитель» було відсутнє, тому що не існувало і народної школи як типу масового навчального закладу. А викладачами були місцеві дяки, відставні солдати, паламарі, тобто люди, які не мають кваліфікованої педагогічної освіти. Тому К. Ушинський приділив значну частину свого життя задля вирішення цієї проблеми, майже всі його праці були присвячені тому, як виховати гарного вчителя [1].

Тож, яким має бути вчитель на думку Ушинського? Свою думку він обґрунтував у статті «Про користь педагогічної літератури» (1857 р.), де зробив спробу підняти авторитет народного педагога та показати його величезну роль у суспільстві [2].

По-перше, головною рисою, якою обов'язково повинен володіти педагог – це вміння переконувати. К. Ушинський вважав, що «найголовніша дорога людського виховання є переконання, а на переконання можна тільки діяти переконанням». Адже переконання вчителя не можна замінити ні інструкціями, ні жодними програмно-методичними вказівками. Якщо наставник є позбавленим твердих переконань, то він перетворюється на сліпого виконавця чужих інструкцій без власної думки [2].

По-друге, найважливішою якістю вчителя є знання не тільки предмету, який він викладає, а й спеціально педагогічні знання. Тобто вчитель повинен мати різноманітні, ясні, точні та певні знання з тих наук, які він викладає. Також педагог обов'язково має отримати спеціально педагогічні знання, які б допомогли йому чітко визначити мету виховання та добре керувати процесом виховання на всіх його етапах. Додатково для народного вчителя дуже важливо бути всебічно розвинутою людиною, у різних галузях. Гарний вчитель – це людина, яка разом із теорією опанувала також і практичне мистецтво, здобула вже якісь результати у процесі викладання та набула нових навичок у цій галузі [1].

По-третє, здатність та готовність вчителя до постійного розширення свого наукового та педагогічного кругозору. Справді, педагог не повинен обмежуватись вивченими матеріалом і завжди оперувати тільки ним, викладачу потрібно поповнювати свій запас знань, ходити на різні курси, лекції, переглядати відеоролики, читати сучасну літературу... Як говорять: «Вік живи – вік учись». Чим більше знає людина, тим цікавіше з нею спілкуватися.

Особисто я повністю погоджуюсь з основними критеріями для вчителя, які визначив Костянтин Дмитрович Ушинський. Також вони є досить актуальними, адже Нова українська школа визначила майже такі самі вимоги до сучасних вчителів. Наприклад, гуманність, соціальна активність, високий рівень розвитку інтелекту, освіченість у галузі предмета викладання, інноваційний стиль мислення. Можемо зробити висновок, що сучасні характеристики викладачів базуються на поглядах багатьох видатних педагогів, зокрема й К.Д. Ушинського, тому не має істотних відмінностей між ними.

Список використаних джерел

1. Аналіз статті К.Д. Ушинського «Про користь педагогічної літератури». URL :<https://studfile.net/preview/7353899/page:22/>

2. Праця К. Д. Ушинського «Про користь педагогічної літератури».
URL :<https://studfile.net/preview/5850788/page:33/>

АКТУАЛЬНІСТЬ ПРИНЦИПІВ НАВЧАННЯ Я.А. КОМЕНСЬКОГО

**Племянник Дмитро
фізико-математичний факультет
ХНПУ імені Г. Сковороди**

Науковий керівник – А. Боярська-Хоменко

Ян Коменський – видатний педагог минулого, який, на мою думку, дуже чітко та гуманістично сформував педагогічні погляди та ідеї в освіті свого часу. Але чи доцільно використовувати його ідеї, принципи, методи викладання зараз? У наш з вами час, чи доцільно це буде? Можливо нам саме їх не вистачає? Як ми знаємо – головний принцип, який пропагував Я.А. Коменський – це принцип природовідповідності, а зараз людина тільки відходить від природи, поринаючи у світ гаджетів, інтернету і всього віртуального, відходячи від своєї унікальності, ставляючи себе вище за інших.

Природовідповідне виховання згідно з Я Коменським, полягало в тому, що людина розуміється як це частина природи, в людині є всі основні елементи природи, люди рівні між собою, вони всі мають право на однакову освіту [1]. Нині ця думка є надзвичайно актуальною, адже ми повинні повертатися до своєї природи, шукати свою внутрішню унікальність, пишатися нею, проте реалії сьогодення переконують нас у тому, що відходити від природи – це нормально, втратити свою унікальність, також нормально. Діти поринають у віртуальний світ, який впливає на їхню свідомість і розвиток. Коли потрібно виконати завдання – учні шукають відповідь в мережі, читаючи інформацію на першому ліпшому сайті, поверхнево сприймаючи її, не усвідомлюючи її достовірність, а довіряючи першій думці, яка спадає «Так, ага, начебто те, що мені потрібно». Такий підхід знищує унікальність кожної людини, унікальність думок, нівелює цікавість до процесу пізнання. Сьогодні випускники шкіл, у своїй більшості, не можуть опрацювати великі обсяги інформації, не можуть керувати власним часом, не розуміють що результат пізнання – це краще засвоєння і запам'ятовування інформації.

Також варто зазначити, що не менш значущим Я.А. Коменський вважав принцип свідомості і активності у навчанні. На думку Я.А. Коменського – для того, щоб навчання було успішним, воно повинно забезпечувати розуміння учнями сутності предметів [1]. Також він вважав, що простого розуміння недостатньо, для повного вивчення предмету, потрібно усвідомлювати шляхи застосування набутих знань на практиці. Ось саме в цьому, і полягає актуальність переконань видатного педагога сьогодні. Освітній досвід показує, що знання сухої теорії не дає ефективної практичної реалізації знань, завжди потрібна практика, учні повинні вміти застосувати ті знання, які отримали, це допоможе їм зрозуміти те, що відбувається навколо, пояснити самому собі, чому це саме так, а не інакше. Наприклад, урок фізики, де учитель розповідає про фізичні закони, наводячи приклад: якщо у посудину з водою помістити якийсь об'єкт, то рівень води підніметься. З першого погляду цей приклад не значний, але, прокидаючись зранку, ми йдемо на кухню, робити собі звичайний чай, заливаємо чайний пакетик гарячою водою, а коли дістаємо пакети, то рівень рідини у чашці зменшується. Такі прості спостереження та проведення паралелей між теорією і реальним життям допомагатимуть учням не лише запам'ятовувати навчальний матеріал, а у усвідомлювати його значення для повсякденного життя. Таким чином принцип свідомості і активності у навчанні не втрачає своєї актуальності багато століть.

Я.А. Коменський визначав, що все повинно бути за порядком у часі: навчання повинно відповідати рівню знань учня, вивчати все потрібно з найпростішого до більш складного [1]. Тобто, все повинно бути системно, знання які ми отримали сьогодні – остаточно закріплюють знання, які ми вивчали вчора, та дають початок знанням, які ми будемо вивчати завтра. У цьому Я.А. Коменський вбачав принцип послідовності і систематичності. Загальновідомо, що сьогодні освітній процес у школі вибудовується за таким само підходом: від простого до складного. Початок уроку в нас відводиться на перевірку домашнього завдання, де вчитель може зрозуміти чи є в учнів «прогалини» з минулої теми. Далі слідує вивчення нового матеріалу, а під кінець уроку вчитель дає домашнє завдання, яке дозволяє закріпити набуті на уроці знання і уміння. Це все відбувається кожен урок, кожен урок учні дізнається більше інформації, а головне, все це відбувається послідовно, чітко сформульовано на основі принципу систематичності.

Ще один принцип, який варто назвати – принцип вправ і міцності засвоєння знань [1]. Я.А. Коменський пояснював його так: наприклад, всі

вправи, які роблять початківці повинні бути основані на матеріалі, який вони вже вивчали та добре знають. Розв'язування вправ повинно бути послідовним: перший крок пояснює другий крок, який приводить нас до відповіді. Навчальний матеріал варто вивчати до тих пір, доки кожен зрозуміє її, вправи повинні бути систематичними. Сучасна система освіти також перейняла цю ідею видатного педагога. Вчителі намагаються пояснювати кожен свій крок при вирішенні задач, дають можливість учням ставити питання. Проводяться контрольні, самостійні роботи, які допомагають не тільки дізнатися рівень знань учня, а й закріпити пройдений матеріал. Тобто цей принцип працює майже на сто відсотків і сьогодні.

Отже, Ян Амос Коменський насправді видатний педагог, сміливо можна казати, що у деякому сенсі він заклав фундамент сучасної освіти. Його принципи були актуальні у як у давні часи, та і сьогодні, а ба навіть будуть актуальні і через сто, двісті, і більше років. Вчителі в освітньому процесі завжди будуть ними послуговуватися, бо вони мають дуже просту, але дієву структуру, яку розуміють як учні, так і вчителі.

Список використаних джерел

1. Принципи навчання Яна Коменського? *Педагогіка*. URL:https://studwood.net/1834336/pedagogika/didaktichni_printsipi_komenskogo (дата звернення: 29.05.2022)

ГУМАНІЗМ В ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ Г.С. СКОВОРОДИ

Пономарьова Влада
фізико-математичний факультет
ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Науковий керівник – А. Боярська-Хоменко

Скарбницю людства складають надбання філософів, просвітителів, митців, педагогів, які через віки впливають на сьогодення. Серед них вирізняється син українського народу Григорій Савич Сковорода.

У педагогічних поглядах Григорія Сковороди відбиваються основи педагогіки: гуманізм, демократизм, висока моральність, любов до Батьківщини і народу. Гуманізм – це основа всього. Всі ми люди і тільки за це ми маємо любити та поважати один одного. Ми живемо на одній планеті, дихаємо одним повітрям, розмовляємо, радіємо, сумуємо, відчуваємо... Насправді немає меж та кордонів між внутрішнім світом людей і для відчуття

поваги один до одного не важливо як ми виглядаємо, якою мовою говоримо, яку музику слухаємо, що їмо. Демократизм надає нам свободу вибору. Адже ми маємо власні погляди, думки, прагнення – нами не треба керувати, ми живі, а отже маємо право вибирати. Висока моральність для мене є найголовнішою рисою справжньої людини. Честь та совість є фундаментом життя, а внутрішній світ людини є важливішим за зовнішність. Особисті пріоритети порядності людини мають бути непошатними, в незалежності від обставин. Любов до Батьківщини та народу завжди по-особливому проявляється у важкі часи – такі як зараз. Війна розставила погляди багатьох людей на свої місця і тепер ми добре бачимо, де добро і зло.

Головна ідея сквородинівської педагогіки – це природовідповідність. Григорій Сковорода вважав, що людину треба навчати тому, для чого вона народжена та відповідно до її натури. І це дозволило б організувати життя людини «за внутрішнім блаженним духом». Дійсно, тільки праця за покликанням відтворює професіоналів своєї справи, а результат від такої праці неперевершений. Інтерес, зацікавленість, натхнення, задоволення – все це є провідником природовідповідної праці. В сучасному мінливому світі тільки сродна праця дозволяє людині реалізувати себе та принести користь світу.

Метою виховання людини Григорій Сковорода вважав насамперед прищеплення їй благородних почуттів, такі як дружба, вдячність, любов. Природу людини характеризує не стільки її розум, скільки «благое серце», «добра воля», тобто схильність до здійснення добрих вчинків. Тільки якщо жити за принципами добра, то можна жити повноцінно – стверджував Григорій Сковорода. З розвитком людства свобода, добро, гуманність зростали, однак, як ми бачимо, ще й зростали зло та ненависть. І дуже важливо навчити людину відрізнити погане від гарного, правду від брехні. Світло завжди перемаже темряву, навіть якщо треба щоб пройшов деякий час, а все погане повертається бумерангом - цей факт перевірений багатьма.

У притчах та байках Григорій Сковорода висміював бездуховне виховання і протиставляв йому позитивний ідеал виховання, мета якого — утвердження високих моральних якостей, формування гармонійно розвинутої людини. Так, притча «Благодарний Еродій», на мій погляд, є чи не найпедагогічнішою працею Григорія Сковороди. У ній йдеться про благородного журавля Еродія, який уміло виховує дітей, рятуючи їх від егоїзму, неробства, зазнайства та аморальності. На противагу йому, мавпа намагається виховувати своїх дітей не так, як простий народ, а «по-

благородному» – говорити по-французьки, танцювати, співати, грати, володіти світськими манерами з метою потрапити до двору марокканського володаря. Саме так подано протистояння духовних та бездуховних цілей виховання.

Григорій Сковорода наголошував, що в кожній людині закладені великі творчі сили, здібності. Завдання учителя полягає передусім у тому, щоб ці здібності розпізнати і відповідно розвинути. «Клубок сам собою покотиться із гори, отніми тільки камінь, який заважає йому. Не навчай його котитися, а тільки допомагай. Яблуню не вчи родити яблука, уже сама натура її навчила...». Це не аби як правильно. Не всі люди, а особливо діти, самостійно можуть відкрити у собі творчі сили та здібності, саме тому вчитель має вміти розкрити краще.

Природа «єсть всенародна та істинна вчителька», але це не означає, що процес виховання відбувається стихійно, сам собою. Ролі педагогічної науки, вихователя, школи Григорій Сковорода надає важливого значення. Він наголошував, що той, хто бажає навчити інших мудрості життя, повинен довго навчатися сам, мати необхідний моральний авторитет, вміти поєднувати слово і діло. Високо цінуючи працю вчителя, Григорій Сковорода був до нього вимогливим. Учитель, твердив він, приклад для інших, його шлях тернистий, але «труд сладостен, еслі ти к сему народжений». Учитель – є найважливішою людиною у житті кожної людини, бо має на неї часто визначальний вплив. А отже не аби яка відповідальність лягає на його плечі – він має багато знати та вміти вдосконалюватися, має бачити та виправляти свої помилки, має бути наставником, другом та найголовніше повинен вміти слухати та відчувати людину, яку навчає.

Ще Іван Франко зумів визначити місце Григорія Сковороди в історії нашої духовної культури як постаті «вельми замітної», однак ми й досі неповною мірою знайомі з його спадщиною.

Григорій Сковорода, на мій погляд, ще у XVIII сторіччі зміг усвідомити та розкрити світу такі педагогічні ідеї, які стали напрочуд важливими у XXI сторіччі, яке потребує повернення до сутності та світлої складової кожної людини.

Список використаних джерел

1. Педагогічні погляди Г.С. Сковороди. URL :https://pidru4niki.com/1523112535420/pedagogika/pedagogichni_poglyadi_skovorodi (дата звернення 30.05.2022)

А.С. МАКАРЕНКО ПРО СІМЕЙНЕ ВИХОВАННЯ

Семенець Єлізавета
факультет історії і права
ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Науковий керівник – В. Яліна

Антон Семенович Макаренко ввійшов до історії як видатний педагог, талановитий письменник. творець нової методики виховної роботи з дитячим колективом, організатор і керівник колонії для неповнолітніх правопорушників і безпритульних під Полтавою, дитячої трудової комуни ім. Ф. Е. Дзержинського.

Антон Семенович багато нового, оригінального вніс у висвітлення проблеми сімейного виховання. Він планував створити своєрідну енциклопедію сімейного виховання в чотирьох томах. До змісту першого тому мала входити характеристика сім'ї як колективу, до другого – питанням морального та ідейно-політичного виховання в сім'ї, до третього – проблеми трудового виховання і вибору професії, а останній – як виховувати дитину, щоб вона виростила не тільки справжнім громадянином, а й щасливою людиною. Як відомо, педагог встиг завершити роботу лише над першою частиною «Книги для батьків».

А.С. Макаренко розглядав виховання як соціальний процес, у ході якого дитина не може виховуватися під впливом однієї особи. «Люди, речі, явища, але насамперед і найбільше – люди» впливають на цей процес. «З них на першому місці – батьки і педагоги» [1]. Він писав про важливість і необхідність виховання молодого покоління: «Наші діти – це майбутні батьки і матері, вони також будуть вихователями своїх дітей. Наші діти повинні вирости прекрасними громадянами, хорошими батьками і матерями. Але й це не все: наші діти – це наша старість. Правильне виховання – це наша щаслива старість, погане виховання – це наше майбутнє горе, це – наші сльози, це – наша провина перед іншими людьми, перед усією країною» [1].

Найголовнішою умовою сімейного виховання, на думку А.С. Макаренко, була наявність повної сім'ї, міцного колективу, де батько і мати живуть дружно між собою і з дітьми, де царюють любов і взаємна повага, де має місце чіткий режим і трудова діяльність. До вирішальних факторів у вихованні дітей педагог відносив власну поведінку батьків. Найголовніший метод виховання – «батьківська вимогливість до себе, повага

до своєї сім'ї, контроль над кожним своїм кроком» [1]. Справжнє виховання потребує не часу як такого, а якісного його використання, почуття відповідальності. І чим дитина старша, тим менше вона потребує часу і тим більше – відповідальності. А.С. Макаренко вважав, що керувати дитиною, спрямовувати її, а не оберігати від життя – це найвідповідальніше завдання батьків.

Заперечуючи авторитарність сімейного виховання, А.С. Макаренко обґрунтовує значення справжнього авторитету батьків, характеризує його помилкові різновиди. На його думку, зміст батьківського авторитету полягає в тому, що він не вимагає ніяких доказів, а приймається як безсумнівне достоїнство старшого, як його сила й цінність, видима дитячим оком [1]. А.С. Макаренко говорить про різні види помилкового авторитету: авторитету підкупу, чванства, відстані, придушення, любові. Він стверджував, що головною підставою батьківського авторитету можуть бути робота батьків, їхня цивільна особа, поведінка, знання інтересів, схильностей своєї дитини, ставлення до людей [1].

У сімейному вихованні, на думку педагога, вирішальним є активне, постійне, цілком свідоме виконання батьками до їх громадянського обов'язку перед суспільством. «Обов'язок... батька перед дітьми – це особлива форма його обов'язку перед суспільством... Наша держава вимагає від вас правильного виховання майбутнього громадянина. Вона особливо розраховує на одну обставину... на батьківську любов. Моральна глибина і єдність сімейного колективного досвіду-абсолютно необхідна умова виховання. Це стосується однаково і сімей з достатком, і сімей з злиднями» [1].

Окрему увагу Антон Семенович приділив загальному тону сім'ї, який не можна вигадати і штучно підтримувати. Загальний тон створюється власним життям батьків і власною поведінкою. Найправильніші, найрозумніші педагогічні методи, на його думку, не дають ніякої користі, якщо загальний тон вашого життя поганий. Навпаки, тільки правильний загальний тон дає правильні методи поведінки з дитиною і, насамперед, правильні форми дисципліни, праці, свободи, гри і авторитета [3].

На думку А.С. Макаренка на емоційно-моральний розвиток дитини негативно впливає відсутність одного з батьків. Він пояснював це різними рольовими функціями батька й матері. Педагог наголошував, що у сім'ї, де існують невлаштовані стосунки між батьками, діти стають скритними, нервовими, недовірливими, виховання дітей ускладнюється. Тому батькам необхідно більш суворо ставились до себе, уникали легковажності.

На думку А.С.Макаренко успішність сімейного виховання залежала від кількості дітей у родині. Він вважав, що виховання єдиної дитини – більш важка справа, ніж виховання декількох дітей. Дуже часто єдина дитина привикає до свого виключного становища і стає деспотом у сім'ї, виростає егоїстом і самолюбцем. На думку педагога, ширшими виховними можливостями володіє багатодітна сім'я. В такій великій сім'ї буває шумно, діти пустують, труднощі, прикрощі, а все-таки діти виростають хороші, бо і дружба є, і радість – колектив є. Соціальна цінність становлення особистості дитини в багатодітній сім'ї полягає ще і в тому, що тут створюються сприятливі умови формування колективістської спрямованості особистості.

Таким чином, Антон Семенович Макаренко зробив суттєвий внесок у проблему сімейного виховання. Він доводив, що сімейне виховання – процес взаємодії батьків з дітьми з метою досягнення бажаного рівня розвитку, навчання і виховання дітей. Найголовнішою умовою сімейного виховання А.С.Макаренко вважав наявність повної родини, міцного колективу, де батько й мати живуть дружно між собою й з дітьми, де царюють любов і взаємоповага де має місце чіткий режим і трудова діяльність.

Список використаних джерел:

1.Макаренко А.С. Книга для батьків. Лекції про виховання дітей. К.: Радянська школа, 1972. 335 с.

ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ Г.С. СКОВОРОДИ

Семенчук Катерина
український мовно-літературний факультет
імені Г.Ф. Квітки-Основ'яненка
ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Наукові керівники – доц. Т. Собченко, проф. В. Ворожбит-Горбатюк

Найбільше значення для з'ясування поглядів філософа Григорія Сковороди на процес виховання і його сутність мають наступні положення: «...у самопізнанні людина повинна розкрити себе не лише як частку природи, а й як частку суспільства». Це привело філософа до подальшої розробки теорії самопізнання. Він вважав, що насамперед необхідно розкрити «сродність» людини, тобто її схильність до певного виду діяльності та праці.

Г. Сковородою був обґрунтований принцип гуманізму, народності та природовідповідності у вихованні. Принцип гуманізму для філософа – це

здатність вихователя розуміти думки дитини, тобто вихованця, вміти співпереживати їм. Г. Сковорода як педагог-гуманіст є прихильником народної школи вихованці якої б отримували життєво необхідні корисні знання. «Немає години, не придатної для занять корисними науками, і хто помірно, але постійно вивчає предмети, корисні як у цьому, так і в майбутньому житті, тому навчання – не труд, а втіха» [2]. Що ж стосується народності, то «народність, на думку філософа, зумовлюється всім укладом життя, історичними умовами, мовою, культурною ментальністю народу» [1,3]. «Філософські ідеї Г. Сковороди про сутність, завдання і значення педагогічної праці ґрунтуються на принципах народності, в основі яких – мудрість народу, традиції народної педагогіки, національна самобутність українського етносу. Саме з цих позицій він розглядає вчителя як носія народних цінностей, духовно-моральної культури та високої гуманності та людинолюбства. Учитель має бути із середовища українського народу. Не чуже виховання повинно привите народу українському, а своє, рідне» [4]. З цього випливає, що Г. Сковорода був проти залучення іноземних педагогів, відстоюючи національну ідею виховання. Григорій Савич вважав, що «учителю належить бути всюдишущому в народі, тому що освіта повинна бути з народу, для народу, народною. Обов'язок учителя пізнати необхідність, міру, приклад і властивості істинної освіти, і поєднувати себе з народом» [4].

Першочерговим Г. Сковорода як педагог висував такі положення: надважливим є моральне, розумове, а також трудове виховання і навчання дітей. Його ідея «спорідненого» виховання що представляла собою не лише пізнання, а й вдосконалення природних здібностей людини. Г. Сковорода вважав, що від вибору діяльності людини залежить доля суспільства. Успіх безпосередньо залежить від того, наскільки вдало людина обрала свою справу відповідно до свого покликання.

Г. Сковорода вважав за необхідне включити в зміст освіти науки найрізноманітніших напрямків, а саме: математику, хімію, механіку, астрономію, фізику, філософію, граматику, іноземні мови, музику, мораль, юриспруденцію, а також землеробство.

Використовував Григорій Савич також і нетрадиційні форми навчання. Наприклад, це були уроки на природі.

Філософ вважав взаємоповагу і дружбу між вчителем і учнем необхідним елементом успішного навчального процесу. «До вчителя мислитель ставив великі вимоги: насамперед це глибокі знання, гуманність,

терпимість, повагу до тих, кого він навчає, відданість своєму народу, своїй справі тощо» [4].

Варто зазначити, що Г. Сковорода одним з перших в українській педагогіці звернув увагу на особистість вчителя і висунув вимоги до професіоналізму вчителя.

На думку філософа справжній педагог найперше повинен бути наділеним такими позитивними рисами як стриманість і скромність, щиросердність, а також принциповість і повага до людської особистості. Також першочерговою була відданість своєму народу і Батьківщині. Г. Сковорода своїм аскетичним життям подавав приклад яким повинен бути справжній педагог. «Високо шануючи працю вчителя, Г. Сковорода водночас ставиться до нього досить вимогливо: учитель – це людина глибокого розуму, високої моралі, єдності слова і діла. Важливою якістю вчителя, на думку просвітника, є педагогічна майстерність, професійне вміння успішно організувати навчально-виховний процес, спрямувати його на всебічний розвиток та вдосконалення особистості» [1].

Головне ж призначення вчителя Г. Сковорода вважав своєчасне розкриття внутрішнього світу учня і безпосереднє спрямування його діяльності на користь.

Філософ вважав самопізнання вчителя одним із основних елементів його становлення справжнім взірцевим педагогом. Неоціненою є здатність вчителя до самоаналізу, критичної оцінки самого себе, своєї діяльності. Самопізнання допомагає людині розкрити себе, зрозуміти себе, оцінити свій власний психічний стан. «Кожен повинен пізнати себе, тобто свою природу, чого вона шукає, куди веде, і за нею йти без всякого взагалі насильства, а й з найглибшою покорою» [3]. Григорій Савич впевнений, що тільки вчитель, який пізнав самого себе здатен допомогти учневі пізнати себе, зрозуміти свій внутрішній світ, усвідомити себе, як особистість.

Згадаємо відоме прислів'я: «На світі живучи, довіку вчись». Так вважав і Григорій Савич. На думку просвітителя запорукою педагогічної майстерності вчителя є постійне непереривне прогресивне самовдосконалення своїх знань, а також розвиток себе. «Довго сам навчайся, коли хочеш учити інших. В усіх науках та мистецтвах плодом є правильна практика» [3]. Лише той вчитель, що постійно самовдосконалюється як педагог та як особистість, постійно займається глибоким дослідженням науки здатен по-справжньому навчати інших.

Г. Сковорода вважав за необхідне працювати над собою щоденно, потроху додаючи знань в свою духовну скарбничку: «Знаходь годину і щоденно потроху, але обов'язково і саме щоденно, підкидай в душу ... слово або вислів і немов до вогню підкидай потроху поживи, щоб душа живилась і росла, а не пригнічувалась. Чим повільніше будеш вивчати, тим плодотворніше навчання. Повільна постійність нагромаджує кількість, більшу від сподіваної» [3].

Книга для філософа була не лише джерелом знань і мудрості, але й добрим порадином і другом. Важливим для Г. Сковороди було те, щоб учні читали мудрі книги, які збагачували б їх духовно і розумово.

Філософ вважав важливим елементом навчання наочність, поцінював можливість спостереження за навколишнім світом, за людьми. Вище вже говорилося, що Г. Сковорода практикував нестандартні уроки на природі, отож на таких уроках можна було повною мірою організувати процес спостереження за природою, реалізувати унаочнення астрономії, природознавства, географії і інших наук, безпосередньо пов'язаних з природою.

Отож, підсумовуючи вищесказане, можна зробити висновок, що головними педагогічними ідеями Г. Сковороди були ідея постійного саморозвитку і вдосконалення педагога, а також намагання вчителя стати другом для свого вихованця, адже це на думку філософа є прямою дорогою до взаємоповаги і розуміння.

Список використаних джерел

1. Рудь О.М. Погляди Григорія Сковороди на формування педагогічної майстерності вчителя. Теоретичні питання культури, освіти та виховання. 2017. №1. С. 3-6.
2. Сковорода Г.С. Твори : У 2 т. К. : ТОВ "Видавництво "Обереги"", 2005. 2-е вид., виправ. Т.2. 479 с.
3. Сковорода Г.С. Твори : У 2 т. К. : ТОВ "Видавництво "Обереги"". 2005. 2-е вид., виправ. С. 36-46.
4. Хорошев О.М. До питання впливу філософії Г.С. Сковороди на його педагогічні погляди. 2017. Режим доступу:<http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/5937/1/%D0%A5%D0%BE%D1%80%D0%BE%D1%88%D0%B5%D0%B2%20%D0%9E.%D0%9C.%20%D0%A2%D0%B5%D0%B7%D0%B8.pdf>

ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ МІШЕЛЯ МОНТЕНЯ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Сидоренко Федір
фізико-математичний факультет
ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Науковий керівник – А. Боярська-Хоменко

Мішель Монтень був французьким письменником, який поділився своїми поглядами на життя в книзі «Досліди». У цій книзі М. Монтень розмірковує про природу, людей, буття. Але головне те що в цій книзі в розділі «Про виховання дітей» він порушує актуальні питання організації навчання і виховання підростаючого покоління. Я б хотів провести паралелі із поглядами Мішеля Монтеня та сучасними уявленнями про виховання дітей.

У своїй книзі М. Монтень вбачав, що в дитині треба виховувати вміння до самостійного мислення, силу волі та свободу вибору. Він говорив, що саме ці здібності допоможуть дитині вирости гідною людиною та громадянином своєї країни. Сучасна школа має виховати у дитині різні компетентності, які допоможуть їй реалізувати себе в майбутньому житті, виховати успішного громадянина, котрий буде спрямовувати свої здібності на користь суспільства та на користь своєї країни [2]. Проводячи паралелі, можна сказати, що М. Монтень, як і сучасна школа, прагнув у вихованні саме зробити з дитини гідну людину, гідного громадянина.

Особливу увагу М. Монтень надавав розумовому розвитку дитини. Він говорив, що вчитель має навчити учня мислити та висловлювати свої думки. Він виступав проти тогочасних методів навчання, які простими словами можна назвати «бездумним відтворенням знань». Він мав на увазі, що знання які ти не можеш застосувати в житті не мають ніякої цінності. Саме цими думками він підкреслив важливість не тільки відтворити знання, але й застосувати їх в своєму житті [1]. У сучасному світі це є дуже велика проблема, бо ми можемо знайти всі знання людства не встаючи з ліжка, але що стосується використання цих знань, то виникають серйозні проблеми. Тому в сучасних школах активно борються з цією проблемою. Сучасний вчитель не просто дає теорію, а вчить де і як цю інформацію застосовувати. Провівши паралелі, можна сказати, що Монтень випередив час порушивши цю проблему.

Неодноразово М. Монтень підкреслював: «Учня потрібно примушувати думати і обмірковувати». Якби складно не було учневі, але вміння думати є необхідним для подальшого життя [3]. Повертаючись до нашого часу, хочу сказати те, що нас оточує безліч усякої інформації і не вся інформація є повністю правдивою. Тому вміння думати, мислити чи аналізувати є надзвичайно важливим. Людина постійно думає чи міркує про щось і саме вміння правильно використовувати свою голову допомагатиме нам впродовж усього життя.

Головним методом навчання М. Монтень вважає є діалог. Саме завдяки діалогу вчитель може оцінити, знайти прогалини в знаннях та покращити здібність дитини висловлювати власну точку зору. У сучасних школах учителі досить часто застосовують цей метод [2]. Діти краще засвоюють навчальний матеріал, коли з ними його обговорити. І також обговорення пройденого матеріалу може позитивно впливати на зацікавленість цим матеріалом. Можна сказати, що М. Монтень не дарма вважає діалог головним методом. Але навіть діалог не завжди працює. Сучасний вчитель має також володіти безліччю різних методів та вправно їх використовувати у необхідних ситуаціях.

Отже, Мішель Монтень в своїй роботі стверджував, що головне це прищепити дитині любов до науки та саморозвитку. Він вважав, що потрібно виховувати саме вільних та освічених громадян, які будуть спрямовувати свої здібності на благо суспільства. З дитиною треба розмовляти, слухати те що вона говорить, виправляти, робити все що необхідно, щоб «виростити» її. Це і хотів сказати в своїй книзі М. Монтень. Якщо подивитися в сьогодення можна стверджувати, що ідеї М. Монтеня заслуговують на важливе місце в ідеях про виховання дітей.

Список використаної літератури

1. Мішель Монтень: ідеї та погляди. URL: <https://dovidka.biz.ua/michel-monten-ideyi-ta-poglyadi/>
2. Етичні ідеї М. Монтеня. URL: <https://stud.com.ua/52747/etika-ta-estetika/etichni-ideyi-montenya>
3. Етичні та педагогічні та педагогічні погляди М. Монтеня. URL: <https://bookster.com.ua/etychni-ta-pedagogichni-poglyady-m-montenya/>

ОСОБИСТІТЬ ДИТИНИ КРІЗЬ ПРИЗМУ СПАДЩИНИ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Сінчевська Карина
факультет історії і права
ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Науковий керівник – В. Ялліна

XXI століття ставить перед педагогічною наукою та практикою нові вимоги з формування особистості, яка має бути активною, творчою, діяльною, вільно діяти в умовах інформаційного суспільства. Це період перетворень, лібералізації та демократії, технічного прогресу та найвищих досягнень суспільства. Крім того виникає явище, коли людина та її душа відійшли на другий план. Важливою вимогою сучасності залишається збереження моральних та духовних якостей. Саме формування цих якостей відбувається у дитинстві, разом з батьками та педагогами. Актуальними в цьому сенсі буде досвід та поради видатного педагога В.О. Сухомлинського, який знайшов своє відображення в творі «Серце віддаю дітям».

В.О. Сухомлинський видатний педагог, новатор. На своєму педагогічному шляху він був простим сільським учителем, згодом директором школи, автор багатьох як педагогічних, так і прозаїчних творів, які складають багату культурну спадщину.

У центрі творів педагога знаходиться дитина. У одній із головних праць «Серце віддаю дітям», автор акцентує увагу на тому, що дитина не якась істота, а вже людина, людина з початку народження, з певним світоглядом та світосприйняттям. На думку В.О. Сухомлинського, ідея про людину як неповторну та вищу цінність, повинна не тільки досягатися розумом, а й відображуватися в почуттях і в практичних діях, тобто в різних формах ставлення до людини. Визнавати людину за вищу цінність – це значить не просто поважати, а й любити її, прагнути зрозуміти її й хоч чимось їй допомогти, робити їй тільки добро, вміти ділити з нею біди й радості. Особливо таке ставлення є необхідним для педагога, бо, як неодноразово наголошував педагог без любові до дитини не може бути справжнього вчителя, вихователя, а в передмові до найвідомішої своєї праці «Серце віддаю дітям» писав: «Що було найголовніше в моєму житті? Без вагань відповідаю: любов до дітей» [1]. Кожному хто доторкається до душі

дитини потрібно пам'ятати, що будь-яке слово та дія назавжди відобразиться на формуванні її як особистості.

Василь Олександрович підтримував думку польського педагога Януша Корчака, який вказував, що вчителю необхідно піднятися до духовного світу дитини. Важливим є розуміння, що не потрібно ідеалізувати дитину, а навпаки, перш за все думати що світ вихованця це зовсім інша матерія, та паралель. У зв'язку з цим справжнім учителем може стати тільки той хто зможе проникнути в душу дитини, стати наставником, порадиником.

Аналізуючи роль учителя у формуванні дитини, В.О. Сухомлинський акцентував увагу на тому, що вона є дуже велика та почесна. Вчитель повинен мати та виховувати в собі всі ті якості яким збирається навчати когось. У цьому аспекті важливим є працювати над собою постійно. Постать вчителя мусить вселяти довіру, розум та мудрість. Важливо відмітити, що вчитель ніколи не має відгороджуватися від учня інтелектуальними здібностями, вимаганням постійного послуху, та встановленням авторитарного режиму, без взаємного проникнення почуттями, думками неможливе встановлення педагогічної культури.

Необхідно зазначити, що В.О. Сухомлинський багато писав про майстерність вчителя у своїх працях. Так, у книзі «Серце віддаю дітям» автор зазначає, що мета вчителя полягає у зацікавленні та залученні до навчального процесу усіх без винятку учнів. Викладати цікаво та доступно це дуже мало. Щоб викладання було дійсно ефективним вчитель не повинен формувати своє ставлення до учнів виходячи з оцінок, з поведінки учня під час уроку, інакше таке положення речей назавжди відіб'є бажання відкрити своє серце вчителю та позбавить інтересу до навчання.

Навчання має будуватися так, щоб було видно, що досягли учні, навчати їх жити у суспільстві, любити себе, формувати в собі особистість.

Провідне місце у поглядах педагога займало питання вміння вчителем створювати колектив, в якому кожен почуватиме себе на своєму місці. У процесі виховання важливо враховувати стать, характер, темпераменту та соціальних умов учня.

Кінцеву мету виховання В.О. Сухомлинський вбачає у вихованні справжньої людини, людини з великої букви, яка гармонійна, духовно багата, всебічно розвинена. Але для цього викладач дійсно повинен віддати своє серце, вкласти всю свою душу. Дуже важливим, на його думку, не допустити жодної помилки на шляху становлення особистості.

Своїм досвідом педагог показав важливість виводити дітей за стіни класу, школи, розкрити перед ними навколишній світ у всьому розмаїтті його проявів і рухів. Це допомагало в дітей пробудити допитливість, пізнавальні здібності й можливості, які дримали до певного часу. Для вчителя важливо керувати цим процесом, перебуваючи при цьому на задньому плані, спонукаючи активність дітей і створюючи у них відчуття, що вони самі міркують, роблять відкриття. Він ставив перед собою завдання створити таку школу, яка б стала частиною світу дитини, яку б вона поважала, цінувала і куди б йшла з радістю [2].

Не оминув В.О. Сухомлинський і проблеми реалізації творчого характеру навчання: «Це багатогранний процес постійного духовного збагачення і відновлення і тих, хто виховується, і тих, хто виховує...» [1].

Важливе місце у спадщині педагога займало питання примітивізму мовлення школярів. Для вчителя важливо навчити дітей відчувати й переживати музику поетичного слова. На лоні природи в ті хвилини, коли хлопчики й дівчатка були зачаровані красою навколишнього світу, він читав їм вірші. Насолоджуючись красою побаченого, намагалися висловитися так, щоб зазвучала мелодія слова.

Таким чином, ті цінності та моральні якості, які автор пропагує та намагається донести до читача у своєму творі «Серце віддаю дітям», актуально застосовувати й у наш час. В.О. Сухомлинський показує роль учителя у формуванні особистості дитини, ті особистісні якості, якими повинен володіти вчитель. Головним чином те що педагог завжди має пам'ятати, що має справу з душею дитини, що світ дитинства наскрізно відрізняється від світу дорослої людини, і ключ до нього лежить через взаємне духовне проникнення.

Василь Олександрович – педагог з великої літери, педагогічне слово якого матиме велику силу та вагу протягом існування усього людства.

Список використаних джерел

1. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям. Київ: Радянська школа, 1972. 243с.
2. Сухомлинська О.В. У пошуках справжнього //Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям. Київ: «Акта» . 2012. С. 5-24

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК SOFT SKILLS ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Сутановська Вікторія
фізико-математичний факультет
ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Науковий керівник – доц. В. Білик

Підготовка майбутніх учителів, відповідно положень Концепції педагогічної освіти, Концепції «Нова українська школа», повинна спиратися на потреби особистості здобувача у постійному самовдосконаленні. Сьогодні вимоги до якостей, якими має володіти майбутній викладач, швидко змінюються. На першому місці вже давно необхідність опанування новими освітніми технологіями, впровадження інноваційних форм методів навчання і виховання. Від сучасного вчителя чекають вміння знаходити рішення в різних як професійних, так і життєвих ситуаціях, здатності до прогнозування результатів своєї діяльності, креативного мислення, прояву лідерських якостей, бажання навчатися і самоудосконалюватися все життя тощо.

Метою статті є обґрунтування шляхів формування у здобувачів одного із чинників їх конкурентоспроможності на ринку праці – високого рівня м'яких навичок (soft skills) за допомогою педагогічних дисциплін.

Як стверджують дослідники, розвитку професійної компетентності майбутніх викладачів сприяє формування так званих м'яких навичок. За думкою О. Біляковської soft skills – це універсальні навички, що допомагають удосконалюватися майбутнім учителям у професії і будувати успішну кар'єру [2].

За дослідженням Н. Безлюдної та Н. Дудник до soft skills відносять комунікативні уміння, спроможність до лідерства, прояви дипломатії, встановлення взаємостосунків [1]. Особливо авторки наголошують на умінні презентувати свої ідеї, творчо підходити до завдань. Адже педагогічна професія складається з уміння презентувати себе та свої ідеї, здатності будувати стосунки з різними суб'єктами процесу освіти: учнями та їх батьками, колегами-педагогами, керівництвом, виявляти лідерські якості.

При формуванні у здобувачів вищої освіти soft skills потрібно не лише враховувати, які навички доцільно сформувати, а й, яким чином досягти високого рівня та діагностувати ступінь опанування ними. Тому, особлива роль у процесі підготовки здобувачів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка

бакалаврського і магістерського рівнів вищої освіти для формування навичок «soft skills» належить освітнім компонентам, зокрема вибіркоким навчальним дисциплінам.

Викладач ЗВО, на думку дослідників, сьогодні, в умовах нових викликів, спричинених пандемією COVID–19, військовими подіями в Україні, перетворюється на особистість, яка повинна бути готовою до виконання різних ролей, як от: модератор, фасилітатор, коуч. Слід враховувати, що здобувач освіти – це особистість, яка має своє власне уявлення про світ, життєвий досвід, точку зору, інтереси, уміння і навички [5]. Чи завжди готові викладачі дати можливість здобувачам проявити свої вміння, навчити застосовувати набуті навички в реаліях сьогодення?

Спробуємо окреслити шляхи формування навичок soft skills у процесі викладання педагогічних дисциплін і серед них ДВВ. Сьогодні на перше місце виходить комунікація. Адже вміння слухати й чути здобувачів, відчувати їх емоції, вболівати інтересами і потребами, встановлювати зворотній зв'язок, створювати сприятливу атмосферу для співпраці – основні напрями діяльності викладача ЗВО.

Актуальними стають навички досконалого володіння і управління інформацією. В сучасних умовах дистанційного та змішаного навчання особливістю організації лекцій, семінарських занять, заліків, іспитів стало використання цифрових систем ZOOM, Meet, Moodle, GoogleClassroom та інших, месенджерів (Skype, Viber, Telegram, WhatsApp тощо), засобів мобільного зв'язку. З їх допомогою можна успішно запровадити у викладанні курсів педагогічних дисциплін (ДВВ) такі прийоми, методи як «самопрезентація», написання творчих есе, складання ментальних карт, демонстрація творчих умінь і навичок в межах семінарів та вебінарів, анкетування здобувачів з метою виявлення їх очікувань від предмету.

Так, наукові розвідки викладачів кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди (Л. Зеленської [3], О. Друганової [4], Т. Собченко та інших) демонструють можливості застосовувати методи командної роботи («Мозковий штурм», робота над проектом тощо), які сприяють розвитку вміння працювати індивідуально та в групі, виробляють проєктне мислення здобувачів. В межах вибіркоких дисциплін загального та професійного циклів підготовки «Коучингові технології в освіті», «Педагогіка успіху», «Технології розвитку критичного мислення», «Лідерство та соціальне партнерство в освіті» як додаткових ресурсів формування у майбутніх учителів soft skills (комунікативних особливостей,

лідерських навичок, здібностей селф-менеджменту) відбувалися презентації здобувачами магістрами власних досягнень, створення комунікативної співпраці учасників освітнього процесу, а також освітологи активно працюють над проектами, вчать діяти в команді, проводять анкетування та тестування на визначення лідерських якостей тощо.

Зазначене вище дозволяє дійти висновку, що проблема формування навичок softskills у здобувачів вищої педагогічної освіти перебуває в стадії активної розробки та пошуку актуальних форм і методів, інтерактивних засобів навчання під час опанування навчальним матеріалом у процесі вивчення ДВВ.

Список використаних джерел

1. Безлюдна Н., Дудник Н. Формування soft skills у майбутніх педагогів як умова реалізації професійного стандарту вчителя. Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи. Вип. 2(6), 2021. с.137- 143.
2. Bilyakowska O. «Soft skills» як необхідна складова якісної професійної підготовки майбутнього вчителя. Uniwersytet Humanistyczno-przyrodniczy ім. Jana Długosza w Częstochowie. Rocznik Polsko-Ukraiński. 2018, t.XX, s. 175-185.
3. Зеленська Л.Д. Формування у майбутніх учителів навичок soft skills у процесі викладання навчальної дисципліни «Коучингові технології в освіті». Теорія і практика управління соціальними системами. Вип. 4. 2021. С. 59-68.
4. Друганова О.М. Роль дисциплін вільного вибору у формуванні в здобувачів вищої освіти «soft skills». Наукові записки кафедри педагогіки. Вип. 48.2021. С. 23-29.
5. Коляда Н., Кравченко О. Практичний досвід формування «soft skills» в умовах закладу вищої освіти. Актуальні питання гуманітарних наук. Вип. 27. Том 3, 2020. С. 137-145.
6. Ясна І. Soft skills: універсальні навички європейського рівня. Матеріали міжвузівського науковометодичного семінару «Soft skills – невід’ємні аспекти формування конкурентоспроможності студентів у XXI столітті». Київ: нац. торг.-екон. ун-т. 2020. 90 с. URL: <https://knute.edu.ua/file/NjY4NQ==/f5e21f8fa4b196951d084e7e586ab122.pdf>

Я.А. КОМЕНСЬКИЙ: ПРИНЦИПИ ВИХОВАННЯ І ВИМОГИ ДО ВЧИТЕЛЯ

Худас Анна
фізико-математичний факультет
ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Науковий керівник – А. Боярська-Хоменко

Дуже багато видатних педагогів зробили вагомий внесок в розвиток педагогіки в цілому. І якщо розповідати про здобутки кожного з них не вистачить навіть ста сторінок, тому в своїй роботі я хочу викормити одного з педагогів, а саме Я.А. Коменського – автора однієї з найвідоміших педагогічних праць «Велика дидактика» й визначити наскільки актуальними його погляди є в наш час.

Я.А. Коменський першим обґрунтував принцип природовідповідності у вихованні, тобто людина розглядалась як частина природи. На його думку людина – маленький світ, а отже і розвивається синхронно з природними законами. Але, важливо відмітити, що автор обґрунтовує цей принцип не на підставі спостережень за флорою та фауною, а спираючись виключно на свій педагогічний досвід і особливості дітей такі як: психологічні, природні та вікові.

Я виокремила, особисто для себе, найголовніші його педагогічні погляди та вимоги до вчителя і хочу їх проаналізувати. Тож мету виховання Я.А. Коменський вбачав в підготовці людини до майбутнього життя на небі, а також до справжнього життя на землі.

Спочатку я хочу розглянути його педагогічні погляди, які мене зацікавили, а саме: оволодіння мудрістю, доброчесністю та благочестям. Розглянемо ці складові окремо.

Оволодіння мудрістю, в це поняття Я.А. Коменський вклав такий посил, що дитина повинна знати все про себе та речі довколишнього світу. Реалізовується за допомогою розумового виховання та освіти. Оволодіння доброчесністю – зовнішня і внутрішня вихованість. Досягається за допомогою морального виховання. Оволодіння благочестям – внутрішнє богошанування, зв'язок із Богом. Здійснюється шляхом релігійного виховання.

Проаналізувавши ці погляди, я зрозуміла, що в сучасному освітньому середовищі актуальними будуть не всі. Дійсно оволодіння мудрістю та

доброчесністю є невід'ємною частиною у вихованні дитини, оскільки вона повинна знати все про середовище в якому знаходиться, про процеси які відбуваються навколо неї, вміти стримувати свої емоції, бути чемною та добропорядною. Якщо ми розглядаємо питання релігійного виховання, то, на мою думку, в сучасному світі воно є недоречним, бо в одному колективі можуть зібратись діти різних віросповідань і тому такі уроки можуть призвести до нав'язування релігійних поглядів учням, що не є коректним.

Серед вимог до вчителя я виокремила такі моменти: вчитель повинен готуватись в спеціальних навчальних закладах, де він набуває спеціальної підготовки та високої моралі; вчитель – приклад в усьому для учнів; вчителі – це батьки духовного розвитку дитини; вчитель повинен постійно пам'ятати мету і завдання виховання учнів свого класу та чітко уявляти кого він повинен виховати і докладати максимум зусиль до цього.

Після опрацювання вимог до вчителя Я.А. Коменського я дійшла висновку що всі вони є актуальними в сучасному світі.

Отже, можна дійти висновку, що педагогічні погляди Я.А. Коменського є актуальними в наш час і активно використовуються в сучасному освітньому середовищі, звісно деякі з них підлаштовують під сучасне цифровізоване суспільство, але більшість залишаються незмінними.

Список використаних джерел

1. Історія педагогіки: навч. пос. за заг. ред. Троцько А.В. Харків, 2008. 544 с.
2. Хрестоматія з історії педагогіки: в 2-т. / за заг. ред. чл.-кор. НАПН України, д-ра пед. наук, професора А.В. Троцько. Харків: ХНАДУ, 2011

РОЛЬ ПЕДАГОГІКИ АНТОНА МАКАРЕНКА У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Чаплигін Антон

фізико-математичний факультет

ХНПУ імені Г.С Сковороди

Науковий керівник – А. Боярська-Хоменко

Педагогічна діяльність А. Макаренка розпочалась у 1920 р. тривала до 1934 р., коли радянська система навчання набула такої форми, яка вкрай не підтримувала ідеї цього видатного педагога.

На відміну деяких педагогів минулого, він приділяв особу увагу особистості вчителя, його стосункам з учнями, необхідності вчитися разом.

Таким чином, пов'язуючи себе з вихованцями, вчитель міг покращити їх взаємодію із собою та між іншими, і сформувавши такий спосіб мислення на інші соціальні середовища. Особливість виховної системи А. Макаренка передбачає виховання в колективі і через колектив. Його вихованці – неповнолітні правопорушники позбувались страхів и ненависті до «ворожих» дітей і дорослих, вчилися гуманним стосункам у суспільстві. Така робота вимагає не тільки впевненого в собі викладача, який буде розвиватися разом із дітьми, а й учнів, здатних допомагати своєму вчителю.

Самоуправління – друге, й найбільш важливе вчення А. Макаренка. Він привчав дітей до самоврядування, пізнання добра і зла, стимулювання до рівноправного ставлення до себе і до оточуючих, гуманізму та багато інших позитивних якостей людини. А. Макаренко вірив, що такий підхід має право на існування, що кожна людина, чи то священик, злочинець чи звичайний роботяга, має в собі як добрі так і погані якості, і людина сама вибирає які з них розвивати в собі. Він вважав, що будь-який примус не є правильним шляхом до вчення, але дотримувався ідеї: «Якомога більше вимог до людини та якомога більше поваги до неї». У результаті розвитку нових добрих сторін, колишні правопорушники стали порядними громадянами, а деякі навіть героями (Токарєв, Явлінський та ін.).

Привчаючи вихованців до різноманітних навантажень можна відкрити в ній не лише особливі здібності, але й покращити здоров'я. Результатом цих дій є зменшення кількості неосвічених та слабких людей, кожен буде мати свою ціль і бажання. Дисципліна є одним з найважливіших аспектів сучасної людини. На відміну від далекого минулого, зараз існує не тільки закони держав, а й міжнародні закони та права. Обмеження трудового і дисциплінарного виховання ховається у віці дитини: тільки перейшовши із садка до школи, вона залишається невгамовною, легко відволікається і має більше зі звіром а ніж людина.

Якщо система «макаренківського» навчання і виховання буде існувати у сучасному світі, їй буде потрібен час на перебудову та адаптацію до реалій сьогодення. Ідеї колективу, людяності, праці мають отримати нове бачення і розуміння у сучасному світі. Потрібно зменшити вплив на учнів молодшого віку, поступово переходити від виду «Гра» до «Закон», що здатне привести до розуміння важливості життя, людства, світу. Також вважаю, що в системі А. Макаренка необхідний доданок у вигляді методу «кнута і прянику» задля формування цілеспрямованості та розуміння змісту дорослого буття.

Антон Макаренко був справжнім генієм і талановитим вихователем, який створив власну систему навчання, що перетворювала поганців у зразкових сім'янинів. Він зробив значний внесок у розвиток виховної праці.

Список використаних джерел

1. Система А.С. Макаренка: 5 принципів виховання сильної особистості. URL:<https://letidor.ru/psihologiya/sistema-a-s-makarenko-5-principov-vospitaniya-silnoy-lichnosti.htm>
2. Історія педагогіки: навч. пос. за заг. ред. Троцько А.В. Харків, 2008. 544 с.
3. Хрестоматія з історії педагогіки: в 2-т. / за заг. ред. чл.-кор. НАПН України, д-ра пед. наук, професора А.В. Троцько. Харків: ХНАДУ, 2011.

АКТИВІЗАЦІЯ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ГАЛУЗІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Чен Чже

здобувач третього освітньо-наукового рівня вищої освіти

ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Манкаускайте Жанна

факультет мистецтв

ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Науковий керівник – Т. Твердохліб

Освітнє законодавство сучасної України висуває високі вимоги до вихователів закладів дошкільної освіти. Зважаючи на це, в закладах вищої освіти у процесі навчання мають формуватися та розвиватися професійні компетентності здобувачів, передбачені професійним стандартом «Вихователь закладу дошкільної освіти» (2021 р.), значна частина яких вимагає творчого мислення майбутніх фахівців.

Ґрунтуючись на дослідженнях щодо методів активізації творчого мислення, формування креативності та гнучкості мислення Ю. Бабанського, можна виділити три групи методів, які варто застосовувати задля розвитку творчого мислення майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. До першої групи належать методи, спрямовані на організацію креативного середовища. А саме: мозковий штурм як груповий метод творчої діяльності без урахування критеріїв оцінки та напрямів пошуку ідей; синектика як вид мозкового штурму при допущенні обговорення ідей на стадії їх висування та

визначення прийомів генерування ідей. Мозковий штурм винайшов керівник рекламного агентства А. Осборн у 1930 році. Концепція мозкового штурму набула широкого поширення лише у 50-х років як «метод систематичного тренування творчого мислення», спрямований на «відкриття нових ідей та досягнення згоди групи людей на основі інтуїтивного мислення». Ці методи відомі також під назвами конференцій ідей, колективної генерації ідей [4].

Синектика – це вид мозкового штурму при допущенні обговорення (відсіювання) ідей на стадії їх висування. У процесі генерування ідей можуть використовуватись різні вербальні техніки: пряма аналогія (аналіз того, як в інших галузях вирішується подібна проблема); особиста аналогія (примірювання на себе образу об'єкта (проблеми) та розуміння його на основі власних відчуттів; символічна аналогія (короткий символічний опис проблеми у формі парадоксу чи метафори); фантастична аналогія (пошук рішень у міфах, казках, фантастиці).

До другої групи методів активізації творчого мислення, спрямованих на формування креативності та гнучкості мислення, належать методи оптимізації, накопичення та структурування знань щодо проблеми збирання або аналізу попередньої інформації, побудови гіпотез, перевірки інтуїтивних ідей. У цій групі поширеною є теорія вирішення винахідницьких завдань, започаткована Г. Альтшуллером. Ця методика є комплексною структурно-логічною програмою з виявлення та усунення протиріч у ході вирішення проблеми, яка орієнтована на ідеальний кінцевий результат. Основна ідея морфологізації процесу пізнання полягає у знаходженні найбільшої кількості можливих варіантів вирішення поставленої проблеми або реалізації системи шляхом комбінування основних (виділених дослідником) структурних елементів системи або їх ознак. При цьому система або проблема може розбиватися на частини у різний спосіб і розглядатися в різних аспектах. Цей морфологічний метод розроблений відомим швейцарським астрономом Ф. Цвіккі. Він визначив такі принципи морфологічного дослідження: рівний інтерес до всіх об'єктів морфологічного моделювання; ліквідація всіх обмежень та оцінок доти, доки не буде отримана повна структура досліджуваної галузі; максимально точно формулювання поставленої проблеми [2].

Найбільш ефективними методами оволодіння новими знаннями є ділові ігри. Вони передбачають імітацію і спрямовані на прийняття управлінських рішень у різних ситуаціях гри за заданими правилами групи людей або людини і комп'ютера. Ділові ігри дозволяють за допомогою моделювання та

імітації процесів вийти на аналіз, вирішення складних практичних завдань, забезпечити формування мисленнєвої культури, управління, майстерності спілкування, прийняття рішень, інструментальне розширення творчих управлінських навичок. Розробка ділової гри починається з чіткого формулювання її призначення. Потім розробляється схема гри та основні правила. У вибраній схемі функціонування треба точно віддзеркалити досвід роботи реальних систем, звернувши особливу увагу на структуру системи, цільові функції підсистем та системи в цілому, на вибір керуючих чинників [1].

Для третьої групи методів, спрямованих на тренування інтуїтивного мислення, характерні структурно-логічні схеми представлення результату праці до його початку (побудова образу продукту, створення програми та моделювання процесу його отримання), інтуїтивно-логічні ігри, метод «Сценаріїв» та метод «Дельфі». Метод «Сценаріїв» передбачає підготовку та узгодження уявлень про проблему або аналізований об'єкт, їх представлення в письмовому вигляді. Спочатку цей метод передбачав підготовку тексту, що містить логічну послідовність подій або можливі варіанти вирішення проблеми, розгорнуті у часі. Проте пізніше обов'язкову вимогу тимчасових координат було знято, і сценарієм стали називати будь-який документ, що містить аналіз проблеми і пропозиції щодо її вирішення. Як правило, на практиці пропозиції щодо підготовки подібних документів пишуться експертами спочатку індивідуально, а потім формується узгоджений текст. Сценарій передбачає не лише змістовні міркування, що допомагають не прогавити деталі, які неможливо врахувати у формальній моделі (у цьому власне і полягає основна роль сценарію), а й містить, як правило, результати кількісного техніко-економічного чи статистичного аналізу з попередніми висновками. Група експертів, що готує сценарій, зазвичай користується правом отримання необхідних довідок від підприємств та організацій, необхідних консультацій. Насправді на кшталт сценаріїв розроблялися прогнози у різних галузях знань.

Метод «Дельфі», або метод «дельфійського оракула», спочатку був запропонований О. Хелмером та його колегами при проведенні мозкової атаки, яка б сприяла зниженню впливу психологічних факторів при проведенні повторних засідань та підвищенні об'єктивності результатів. Проте майже одночасно «Дельфі»-процедури стали засобом підвищення об'єктивності експертних опитувань з використанням кількісних оцінок при оцінці «дерева цілі» та розробки «сценаріїв». Основні засоби підвищення

об'єктивності результатів при застосуванні «Дельфі»-методу – використання зворотного зв'язку, ознайомлення експертів з результатами попереднього туру опитування, облік цих результатів при оцінці значущості думок експертів та анонімність. Остання дає можливість людині не відстоювати свою точку зору з метою збереження репутації, а письмово відповісти на питання, не звертаючи увагу на відповіді інших людей. Метод Делфі забезпечує інтерактивне навчання, за допомогою якого активізується розумова діяльність здобувачів освіти [3].

Таким чином, широке впровадження в педагогічну практику зазначених методів активізації творчого мислення студентів дозволить організувати та спрямувати на розвиток творчих здібностей процес підготовки майбутніх фахівців у галузі дошкільної освіти, сприятиме розвитку творчого мислення та креативності майбутніх педагогів дошкільних освітніх установ.

Список використаних джерел

1. Гомонюк О. М. Використання ділових ігор у професійній підготовці майбутніх соціальних педагогів. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України ім. Б. Хмельницького. Сер.: Пед. та психол. науки.* 2010. № 52. С. 11-15.
2. Нагорнюк Н. Морфологічний аналіз Фріца Цвіккі. *Креативність особистості як фактор інноваційного розвитку суспільства: збірн. наук. праць.* 2020. Вип. 2. С. 93-99.
3. Ніколайчук Т. Застосування методу Дельфі на уроках іноземної мови. *Креативність особистості як фактор інноваційного розвитку суспільства :* збірн. наук. праць. 2020. Вип. 2. С. 104-109.
4. Телемуха С. Б. Мозковий штурм як метод реалізації інтерактивного навчання. *Український науково-медичний молодіжний журнал,* 2014. № 1(79). С. 169-171. URL: <https://mmj.nmuofficial.com/index.php/journal/article/view/531>

Х.Д. АЛЧЕВСЬКА ПРО ВИМОГИ ДО ВЧИТЕЛЯ

Черняк Катерина
фізико-математичний факультет
ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Науковий керівник – А. Боярська-Хоменко

З усіх видатних педагогів минулих років найбільше мені припала до серця саме Христина Данилівна Алчевська. Це незвичайна особистість, яка за свої роки праці набула великого досвіду викладання, створила багато різноманітних методик, праць, відкрила недільну жіночу школу. Її педагогічні погляди співпадають з моїми думками. Я вважаю, що Алчевська Х.Д. зробила досить великий внесок до педагогічної науки.

Почнемо з того, що Христина Данилівна вимогливо ставилася як до себе, так і до усіх вчителів. Вона вважала, що педагог має бути взірцем у всьому: у побутових справах, у манері спілкування з будь-ким, як з учнями, так і з колегами, у ставленні до здорового способу життя тощо. Вчитель має заохочувати дітей знати свій предмет – цікавими та пізнавальними матеріалами, презентаціями, іграми, конкурсами, змаганнями та своїм відношенням і наявністю творчого підходу, постійно слідкувати за самооцінкою і самовдосконаленням, як моральним, так і професійним, повинен знати педагогіку та психологію дорослих і дітей, щоб легше взаємодіяти з учнями [2].

По-друге, Христина Алчевська вважала, що кожна людина, яка хоче стати педагогом, в першу чергу повинна мати такі пріоритети, як любов до школи, до своєї праці, до вихованців. Вчителі мають ставитися до учнів як до окремих індивідуальностей. Вони не повинні бути тільки предметом матеріальної вигоди. Справжній педагог повинен мати індивідуальний підхід до кожного учня, не можна на них кричати, лаятися, бити, принижувати та пригнічувати. Хоч у дітей різні знання та вміння, однак до усіх потрібно ставитися однаково з добротою, повагою, чистим серцем та допомагати зрозуміти весь матеріал [3].

Крім того, Христина Данилівна вважала, що однією з найцінніших якостей вчителя, є наявність у нього педагогічного такту. Тобто, вчитель має бути стриманим, повинен завжди вислуховувати та чути думки учнів, давати змогу розкрити свої творчі потенціали.

Також, Алчевська Х.Д. рекомендувала вчителям своїх шкіл вести педагогічні щоденники, в яких вони повинні були записувати їх думки, міркування, усі недоліки та промахи, а згодом на відповідних зборах вони обговорювали написане та обмінювалися досвідом й аналізували помилки [2].

Тобто, вчитель завжди має бути прикладом для наслідування і це досить актуально для сучасної школи. Адже з малечку в дітей повинні закладатися позитивні моральні якості: добро, повага, почуття власної гідності, чесність, справедливість, співчуття, взаємодопомога, щирість та відвертість. З перших днів навчання учні вже можуть сказати, чи подобається їм вчитель, чи цікаво з ним, чи привітний та ввічливий він, чи відкритий до спілкування. Саме від цих почуттів та думок з першого року навчання закладається ставлення та любов до школи, до пізнання світу. Вчитель та учень повинні поважати один одного і ставитися так, як хочеш, щоб поводитися з тобою.

Прикладом такої взаємоповаги можна вважати мого дідуся Венгерука Василя Миколайовича і його вчительку з української мови та літератури Самотес Степу Гордіївну. За рік до її смерті Василь Миколайович написав щирий та душевний вірш, який згодом встиг їй зачитати:

*«Старенька вчителька присіла на подвір'ї,
Бо важко вже дається кожний рік.
Її життя – планета у сузір'ї,
І щиро Бог продовжує їх вік.*

*Пройшла в житті полони і розруху
І нас водила в світ за небокрай.
Людина правоти і сили духу,
Хоч доля в неї зовсім і не рай.*

*Все той же гострий погляд і ті очі,
Ще й думка вільна лине в небеса.
Багато із яких стали пророчі,
Бо в душах добрих живуть чудеса.*

*«Якби могла, взяла весь світ в обійми», -
Цей вислів у неї, наче сенс життя,
Щоб згинули назавжди всякі війни,*

А злу, щоб не було і вороття.

Старенька вчителька присіла, бо стомилась.

Задумалась: адже чималий стаж...

А потім вмить, як пташка, спохватилась,

Промовивши, немов той персонаж.

«Дивіться в небо, мрійте і кохайте.

Людське життя складається з хвилин

І сонце кожний день ви зустрічайте,

Бо щастя й радість від таких світлин» [1]

Цей вірш дідусь написав у 2017 році. Навіть я змогла побачитись зі Степою Гордіівною. І, на мою думку, згідно розповідям, які вона казала, про її педагогічний досвід, вона була справжньою вчителькою – прикладом, такою, як має бути кожен педагог.

Отже, усі педагогічні погляди Христини Данилівни Алчевської досить актуальні для сучасних педагогів та учнів. Більшість вчителів зараз використовує їх та слідує ним, завдяки чому мають тісний контакт з дітьми, багато з яких не бояться казати власну думку, йдуть на заняття з задоволенням. І чим більше педагогів, будуть використовувати педагогічні погляди Христини Алчевської в своїй роботі, тим більше буде розумних дітей, які люблять вчитися та навіть, коли закінчать школу, будуть пам'ятати тих, хто їм дав багато знань, умінь та навичок.

Список використаних джерел

1. Венгерук В.М. Моя любов – моя душа: збірка віршів. Харків, 2018. 104 с.
2. Біографія Христини Данилівни Алчевської. Педагогічні погляди філософів, педагогів, просвітників. URL: <https://studfile.net/preview/9155081/page:29/>
3. Киричок А.С. Христина Алчевська про моральне і професійне самовдосконалення педагога. URL: https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2010/7_2010/31.pdf

АКТУАЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСВІДУ ЯСНОПОЛЯНСЬКОЇ ШКОЛИ

Белименко Орина
Фізико-математичний факультет
ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Науковий керівник – А.В. Боярська-Хоменко

Нині дуже актуальним є використання не тільки інноваційних технологій у педагогічній діяльності, а й традиційних підходів, започаткованих відомими педагогами минулого.

Серед усіх відомих педагогів, нам найбільше імponує своїми поглядами на навчання саме Л.М. Толстой. Оскільки він вважав, що освіта – це таке співвідношення людей, в якому один – сприймає певну міру знань, а другий її надає. При цьому педагог стверджував, що вчителів не мають права примушувати дітей до навчання в дусі прийнятих принципів, запропонував ідею моральної революції [2].

Педагог відстоював думку про те, що не можна виховувати учня, не надаючи йому знань, тому будь-яке знання діє повчально, а особливо виховання єдине з освітою. Л.М. Толстой писав: «Важлива не кількість знань, а їх якість. Можна знати дуже багато, не знаючи найпотрібнішого» [2]. Лев Миколайович представляв освіту як рух людини і людства до найбільшого блага. Проте цей рух можливий лише при наявності свободи здобувачів, але треба зауважити, що треба слідкувати, щоб ця вольність не стала хаосом у викладанні. Для цього Л.М. Толстой використовував релігію та моральність.

Із методів виділяв слово вихователя (розмови, бесіди тощо), що дуже корисно для подальшої взаємодії педагога та учня. До речі, для розвитку творчості дітей Лев Миколайович пропагував написання творів та самостійних робіт, що активно використовується і на сьогодні. Але не забував і про екскурсії, досліди, лабораторні роботи, картини та таблиці. Тобто вважав за краще супроводжувати викладання інтерактивними елементами для ефективнішого запам'ятовування, розширення кругозору та привертання уваги здобувачів. Сьогодні більшість закладів освіти підтримують дану політику [2].

На мою думку, чи не головним здобутком Л.М. Толстого було започаткування Яснополянської школи. Вона була створена наперекір модній

тоді «новітнішій» німецькій педагогіці. Основоположник буквально повстав проти будь-якої регламентації та дисципліни в навчальному закладі.

У Яснополянській школі діти сиділи «як хто хотів» [3]. Жодної певної програми викладання не було, а єдиним завданням педагога було зацікавлення учнів навчальним предметом. Заняття проходили цікаво і творчо, а діти із задоволенням ходили до школи. Деякі уроки вів сам Лев Миколайович, йому також допомагали кілька учителів, які працювали у школі постійно. Цікавою також була практика запрошення до школи «тимчасових» вчителів із найближчих знайомих Л.М. Толстого. Про своїх учнів Л.М. Толстой писав : «Коли я заходжу до школи і бачу цей натовп обірваних, брудних, худих дітей з їхніми світлими очима і так часто висловлюваннями янгола, на мене знаходить тривога, жах, на кшталт того, що вічував би побачивши людей, що тонуть ... І тоне тут найдорожче, саме те духовне, яке так очевидно впадає у вічі у дітях. Я хочу освіти для народу тільки для того, щоб врятувати там Пушкіних, Остроградських, Ломоносових. І вони у кожній школі» [2].

Л.М. Толстой написав одну з перших навчальних книг для народної школи, розвинув теорію відкритого виховання школи Ж.Ж. Руссо у вітчизняній педагогіці, створив самобутню педагогічну систему, побудовану на своїх релігійно-філософських ідеях. Ідеї Лева Миколайовича отримали подальший розвиток у діяльності К.Н. Вентцеля, і багатьох інших педагогів кінця ХІХ – початку ХХ ст.

Отже, на мою думку, більшу частину педагогічних поглядів Л.М. Толстого можна вважати дійсно ефективними навіть у сьогоденні. По-перше, використовувати цікаві матеріали для навчання дітей (підручники з великою кількістю схем, малюнків, таблиць), матеріальні предмети для наочності та кращого розуміння інформації, наводити яскраві приклади з життя й особистого досвіду. По-друге, учень не повинен боятися покарання через погане навчання, а урок треба робити пропорційно до здібностей і можливостей учня. По-третє, давати здобувачу певну роботу, щоб кожний урок викликав у нього відчуття, що він крок за кроком наближається до вищого блага.

Список використаних джерел

1. Історія педагогіки: навч. посібник / За заг. ред. Троцько А.В. Харків, 2008.
2. Хрестоматія з історії педагогіки: у 2 т. / За заг. ред. Троцько А.В. Харків, 2011.

3. Золотухіна С. Т. Історичні корені проблеми педагогічної майстерності вчителя. Наумовські читання : матеріали XIV студентської наук.-метод. конф., м. Харків, 24–25 листоп. 2016 р. Харків : ХНПУ, 2017. С. 6–9.

Наукове видання

ПЕРСОНАЛІЇ У НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ

Матеріали науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти

Відповідальний за випуск: канд. пед. наук, доцент Борисенко Н.О.